

ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ
ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ
ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ: ΚΑΛΕΣ
ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Ηράκλειο, Μάρτιος 2025

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών,
Κοινωνική και Αλληλέγγυα
Οικονομία

Ειρήνη Δοξαστάκη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σοφία Νικολαΐδου
Συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ειρήνη-Εριφύλη
Τζέκου

Περίληψη

Αυτή η μεταπτυχιακή διατριβή εξετάζει τις οικοκοινότητες και το ρόλο τους στην προώθηση της αποανάπτυξης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των βέλτιστων πρακτικών που υιοθετούν και των εμποδίων που συναντούν. Η αποανάπτυξη υποστηρίζει ένα εναλλακτικό οικονομικό και κοινωνικό μοντέλο που στοχεύει στην ελαχιστοποίηση της κατανάλωσης με παράλληλη επίτευξη της οικολογικής βιωσιμότητας, και οι οικοκοινότητες αποτελούν ζωντανά παραδείγματα αυτού του τρόπου ζωής, ο οποίος συνδυάζει την αυτάρκεια, τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων και την κοινοτική οργάνωση.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο οι οικοκοινότητες στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο εφαρμόζουν τις αρχές της αποανάπτυξης στην καθημερινή τους λειτουργία. Η μελέτη χρησιμοποιεί ποιοτικές μεθόδους, περιλαμβάνοντας βιβλιογραφική ανασκόπηση και μελέτες περιπτώσεων μεμονωμένων οικοκοινοτήτων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η έρευνα εξετάζει τις καλύτερες μεθόδους για την αειφορία, την αυτάρκεια και την κοινωνική δικαιοσύνη, καθώς και τα θεσμικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Παράλληλα, η έρευνα εξετάζει τις αντιθέσεις και τις ομοιότητες μεταξύ των ελληνικών και παγκόσμιων οικοκοινοτήτων, δίνοντας έμφαση στη σημασία των θεσμικών πλαισίων, των πολιτισμικών διαφορών και των τοπικών παραγόντων στην ανάπτυξή τους. Τέλος, διεξάγονται τα συμπεράσματα από την παραπάνω έρευνα ενώ διατυπώνονται και προτάσεις για τη βελτίωση της κρατικής και θεσμικής υποστήριξης των οικοκοινοτήτων και την ενίσχυση της θέσης τους ως προτύπων οικολογικής και κοινωνικής βιωσιμότητας.

Συνολικά, το άρθρο αυτό παρέχει μια διεξοδική εξέταση της σχέσης μεταξύ των οικοκοινοτήτων και της αποανάπτυξης, προσφέροντας πολύτιμες πληροφορίες για το πώς οι κοινότητες αυτές θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως καταλύτες για μια πιο δίκαιη και βιώσιμη κοινωνία.

Abstract

This master's thesis examines eco-communities and their role in promoting decentralization at national and international levels, including the best practices they adopt and the obstacles they encounter. Decolonization supports an alternative economic and social model that aims to minimize consumption while achieving ecological sustainability, and eco-communities are living examples of this lifestyle, which combines self-sufficiency, sustainable resource management and community organization.

The purpose of this research is to examine how eco-communities in Greece and around the world apply the principles of degrowth in their daily operations. The study uses qualitative methods, including a literature review and case studies of individual eco-communities in Greece and abroad. The research examines best practices for sustainability, self-sufficiency and social justice, as well as the institutional, economic and social problems they face.

At the same time, the research examines the contrasts and similarities between Greek and global eco-communities, emphasizing the importance of institutional frameworks, cultural differences and local factors in their development. Finally, conclusions from the above research are drawn and recommendations are made for improving state and institutional support for eco-communities and strengthening their position as models of ecological and social sustainability.

Overall, this article provides a thorough examination of the relationship between eco-communities and de-development, offering valuable insights into how these communities could act as catalysts for a more equitable and sustainable society.

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
Abstract	2
1.1 Ορισμός και Σκοπός της έρευνας	5
1.1.1 Ορισμός των Βασικών Όρων: Οικοκοινότητες και Αποανάπτυξη	5
1.1.2 Γιατί είναι σημαντικό να μελετηθούν οι οικοκοινότητες σε συνάρτηση με το κίνημα της αποανάπτυξης	8
1.2 Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογική Προσέγγιση.....	9
2. Θεωρητικό Πλαίσιο	13
2.1 Αποανάπτυξη και Ιστορική αναδρομή	13
2.1.1 Η φιλοσοφία της αποανάπτυξης, οι βασικές αρχές και οι στόχοι του κινήματος. 13	
2.1.2 Ιστορική εξέλιξη του κινήματος της αποανάπτυξης στην Ευρώπη.....	15
2.2 Οικοκοινότητες, Περμακουλτούρα και Βιώσιμη Τεχνολογία: Σχέσεις και Εξελίξεις 19	
2.2.1 Ιστορική αναδρομή: Από τις πρώιμες στις σύγχρονες μορφές οικοκοινοτήτων... 20	
2.2.2 Οικοκοινότητες και οι βασικές αρχές λειτουργίας τους	21
2.2.3 Οικοκοινότητες και τεχνολογία	30
3. Οικοκοινότητες στο Διεθνή χώρο	34
3.1 Παραδείγματα Διεθνών Οικοκοινοτήτων σε σχέση με την Περιβαλλοντική, Οικονομική και Κοινωνική-Πολιτισμική Βιωσιμότητα	34
4. Οικοκοινότητες στον Ελληνικό χώρο.....	53
4.1 Η Ιστορία των οικοκοινοτήτων στην Ελλάδα	53
4.1.1 Πρώτες απόπειρες και η εξέλιξη των οικοκοινοτήτων στην ελληνική πραγματικότητα	53
4.1.2 Παραδείγματα ελληνικών οικοκοινοτήτων σε σχέση με τη περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική-πολιτισμική βιωσιμότητα.....	53
4.3 Συγκριτική ανάλυση των ελληνικών οικοκοινοτήτων με τις διεθνείς οικοκοινότητες... 63	
4.3.1 Συγκριτική Ανάλυση Διεθνών και Ελληνικών Οικοκοινοτήτων	63
5. Η Συμβολή των Οικοκοινοτήτων στην Αποανάπτυξη	67
5.1 Αυτάρκεια και Τοπικότητα.....	68
5.1.1 Πρακτικές αυτάρκειας που υιοθετούν οι οικοκοινότητες	68
5.1.2 Τοπικότητα των οικοκοινοτήτων.....	69
5.2 Περιβαλλοντική Διαχείριση και Αειφορία	69
5.2.1 Διαχείριση φυσικών πόρων και μείωση του οικολογικού αποτυπώματος στις οικοκοινότητες	69
5.3 Εναλλακτική οικονομία.....	70
5.3.1 Τοπικές εναλλακτικές οικονομίες ως μορφή αποανάπτυξης	70
5.4 Συλλογική Λήψη Αποφάσεων και Συμμετοχική Διακυβέρνηση	71

5.4.1 Εφαρμογή δημοκρατικών και συλλογικών διαδικασιών.....	71
5.4.2 Προώθηση της ισότητας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής στις οικοκοινότητες	71
6. Προκλήσεις και Περιορισμοί των Οικοκοινοτήτων	72
6.1 Θεσμικά και Νομικά Εμπόδια.....	73
6.2 Οικονομικά Εμπόδια και Διαχείριση Πόρων	73
6.3 Κοινωνικές Προκλήσεις και Αντιλήψεις	73
6.4 Περιβαλλοντικές και Κλιματικές Προκλήσεις	74
6.5 Προκλήσεις και Περιορισμοί στην ελληνική πραγματικότητα	75
6.5.1 Θεσμικά και Νομικά Εμπόδια	75
6.5.2 Οικονομικά Εμπόδια και Διαχείριση Πόρων.....	75
6.5.3 Κοινωνικές Προκλήσεις και Αντιλήψεις	76
6.5.4 Περιβαλλοντικές και Κλιματικές Προκλήσεις	76
7. Συμπεράσματα	77
7.1 Συνολική Αξιολόγηση	77
7.2 Συστάσεις για το Μέλλον	79
8. Βιβλιογραφία.....	80

1.1 Ορισμός και Σκοπός της έρευνας

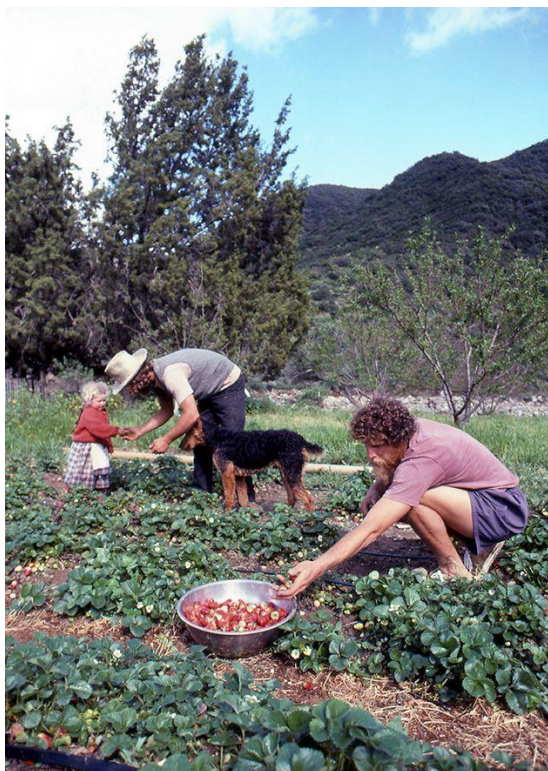
Δεδομένων των σημερινών περιβαλλοντικών προβλημάτων και των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων, η έννοια της οικολογικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής ευημερίας έχει αποκτήσει ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στους σύγχρονους πολιτισμούς. Σε αυτό το περιβάλλον, η αποανάπτυξη και οι οικοκοινότητες αναδύονται ως δύο αλληλένδετες έννοιες που παρέχουν εναλλακτικές πρακτικές τρόπου ζωής και παραγωγής με στόχο τη βελτίωση της οικολογικής ισορροπίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η αποανάπτυξη, ένα κίνημα που αμφισβητεί τη βιωσιμότητα του κυρίαρχου μοντέλου της οικονομικής μεγέθυνσης, προωθεί τη σταδιακή μετάβαση σε μια κοινωνία με λιγότερη παραγωγή και κατανάλωση, όπου οι οικοκοινότητες εφαρμόζουν βιώσιμη διαβίωση διατηρώντας τις αρχές της συνεργασίας και της αλληλεγγύης. Η συνάρτηση αυτών των δύο εννοιών υπογραμμίζει τη σημασία των οικοκοινοτήτων ως φορέων αλλαγής μικρής κλίμακας που προωθούν την απαλλαγή από τον άνθρακα και τη μείωση της «ανάπτυξης» μέσω της καθημερινής ζωής και της συλλογικής δράσης.

1.1.1 Ορισμός των Βασικών Όρων: Οικοκοινότητες και Αποανάπτυξη

Η κατανόηση του θέματος της διατριβής απαιτεί μια ενδελεχή εξέταση των δύο βασικών εννοιών που καθοδηγούν την έρευνα: οικοκοινότητες και αποανάπτυξη. Οι έννοιες αυτές είναι στενά συνδεδεμένες, καθώς και οι δύο στοχεύουν στο συνδυασμό της οικολογικής βιωσιμότητας, της αυτονομίας, της κοινωνικής ευημερίας και της συνεργατικής κοινωνικής οργάνωσης μέσα από την προώθηση της αυτάρκειας.

Οικοκοινότητες (Eco-communities)

Οι οικολογικές κοινότητες ή αλλιώς οικοκοινότητες είναι κοινότητες που υιοθετούν οικολογικά ιδεώδη και βιώσιμες καταναλωτικές πρακτικές, επιδιώκοντας έναν τρόπο ζωής που μειώνει το οικολογικό αποτύπωμα, με αποτέλεσμα έναν βιώσιμο τρόπο ζωής που θεωρείται η πιο αποτελεσματική απάντηση στην παγκόσμια οικολογική κρίση (Brombin, 2015). Ο όρος «οικολογική», αναφέρεται στη φροντίδα τη γης, δηλαδή, στη βιώσιμη εδαφοκαλλιέργεια, υδατοκαλλιέργεια και δασοκομία, στη διαχείριση των φυσικών πόρων που θα βελτιστοποιήσει τη μελλοντική ευημερία του φυσικού περιβάλλοντος (Juskaitė, 2019). Οι άνθρωποι δεν μπορούν να επιβιώσουν σε ένα υποβαθμισμένο περιβάλλον, επομένως η προστασία του περιβάλλοντος

Εικόνα 1 Οικοκοινότητες |Πηγή:
<https://gr.pinterest.com/pin822751425696689371>

είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ευημερία των κοινωνιών, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων, διασφαλίζοντας έναν βιώσιμο τρόπο διαβίωσης (Juskaite, 2019). Ο όρος «κοινότητα» αναφέρεται στη φροντίδα των ανθρώπων, δηλαδή στη φροντίδα του εαυτού και της κοινότητας ως συλλογικότητας (Juskaite, 2019). Οι οικοκοινότητες επιδιώκουν την αναδόμηση ουσιαστικών σχέσεων μεταξύ των ατόμων, καθώς και τον επαναπροσδιορισμό του τρόπου σύνδεσης των ανθρώπων μεταξύ τους και με τη φύση (Juskaite, 2019). Ο πρωταρχικός σκοπός των οικοκοινοτήτων είναι η αναγέννηση του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος μέσω της κοινοτικής διαβίωσης, αποκαθιστώντας έτσι ένα βαθύτερο δεσμό με τη γη και το οικοσύστημά της (Brombin, 2015). Η περιβαλλοντική οικολογία επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό με την αυτάρκη παραγωγή τροφίμων και τα εναλλακτικά συστήματα γεωργίας, όπως η περμακουλτούρα και οι πρακτικές βιολογικής γεωργίας. Αυτές οι προσεγγίσεις αμφισβητούν τη συμβατική οικονομική λογική της εμπορικής ανταλλαγής, προωθώντας μια κουλτούρα προσφοράς, αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης σε μικρή κλίμακα (Brombin, 2015).

Με αυτόν τον τρόπο, δεν εφαρμόζεται μόνο ένα συγκεκριμένο διατροφικό πρότυπο αλλά και ένας ολιστικός τρόπος ζωής, που χαρακτηρίζεται από μια νέα πολιτική αισθητική. Η απόλαυση, η συναναστροφή και η αποκατάσταση των σχέσεων εμπιστοσύνης και μοιράσματος καθίστανται ουσιώδεις στην επιδίωξη της προσωπικής ικανοποίησης, ακολουθώντας μια διαδικασία ατομικής και περιβαλλοντικής επαναφυσιοποίησης (Brombin, 2015).

Οι οικοκοινότητες είναι κοινότητες που ασκούν κριτική στο κυρίαρχο κοινωνικό παράδειγμα, ενώ παράλληλα υλοποιούν εναλλακτικά συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης στην καθημερινή ζωή. Παράλληλα, επαναπροσδιορίζουν την αειφορία ως βαθιά ριζωμένη τόσο στις κοινωνικές δομές όσο και στις καθημερινές δράσεις (Casey et al., 2020).

Στο πλαίσιο των οικοκοινοτήτων, περιλαμβάνονται τα οικοχωριά (ecovillages), τα οποία ορίζονται ως «Μια εγκατάσταση ανθρώπινης κλίμακας με όλες τις ανέσεις, στην οποία οι ανθρώπινες δραστηριότητες ενσωματώνονται χωρίς να προκαλούν ζημιά στον φυσικό κόσμο και με τρόπο που υποστηρίζει την υγιή ανάπτυξη των ανθρώπων και μπορεί να συνεχιστεί με επιτυχία επ' αόριστον». Αν και τα οικοχωριά είναι ο πιο συνηθισμένος τύπος των οικοκοινοτήτων, οι οικοκοινότητες δεν περιορίζονται σε αυτά. Μπορούν να διαμορφωθούν τόσο σε αστικές περιοχές όσο και σε απομονωμένα κτίρια, ενώ ορισμένες λαμβάνουν τη μορφή συνοίκησης (co-housing), προωθώντας κοινοτική διαβίωση και συνεργασία (Κατάνεο, 2016).

Εικόνα 2 Αποανάπτυξη /

Πηγή: <https://gr.pinterest.com/pin364932376049286626>

Αποανάπτυξη (décroissance)

Ο όρος αποανάπτυξη είναι ακριβής μετάφραση της γαλλικής λέξης «décroissance», που σημαίνει μείωση. Ο όρος εμφανίστηκε το 2001 από ακτιβιστές ως πρόκληση προς τη συνεχή οικονομική επέκταση και έκτοτε έχει εξελιχθεί σε έναν όρο που προκαλεί έναν έντονο διάλογο για τη μελλοντική διαβίωση και επιβίωση της κοινωνίας μας. Η «αποανάπτυξη» έχει αναδειχθεί ένας θεωρητικός-πολιτικός-πρακτικός όρος, ο οποίος εκφράζεται μέσα από ένα κοινωνικό κίνημα στο οποίο διασταυρώνονται διάφορα ρεύματα κριτικής σκέψης και πολιτικής δράσης (Demaria et al., 2013).

Πρόκειται για μια ενέργεια επαναπολιτικοποίησης των συζητήσεων γύρω από ένα βιώσιμο κοινωνικό και περιβαλλοντικό μέλλον, αμφισβητώντας το κυρίαρχο αναπτυξιακό μοντέλο και προτείνοντας εναλλακτικές προσεγγίσεις βασισμένες στη βιωσιμότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Παράλληλα, αποτελεί ένα παράδειγμα επιστήμης που καθοδηγείται από ακτιβιστές, γεφυρώνοντας τη θεωρητική ανάλυση με την πολιτική δράση. Το ενδιαφέρον για την αποανάπτυξη ενισχύεται συνεχώς, κερδίζοντας έδαφος στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία και στις παγκόσμιες συζητήσεις για το μέλλον των κοινωνιών μας (Demaria et al., 2013).

Η βιώσιμη αποανάπτυξη περιγράφεται ως μια δίκαιη μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης βελτιώνοντας το παγκόσμιο περιβαλλοντικό αποτύπωμα και κατά επέκταση την καθημερινή ευημερία του ανθρώπου, με βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οφέλη. Ο θεμελιώδης ισχυρισμός της αποανάπτυξης είναι ότι η οικονομική μεγέθυνση δεν είναι βιώσιμη και ότι η εξέλιξη της ανθρώπινης διαβίωσης μπορεί να επιτευχθεί χωρίς αυτήν. Ορισμένοι υποστηρικτές της αποανάπτυξης επικρίνουν την παγκοσμιοποίηση της αγοράς, τις νέες τεχνολογίες και την επιβολή των δυτικών αναπτυξιακών προτύπων στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη. Παράλληλα, όλοι οι υποστηρικτές της αποανάπτυξης αντιτίθενται στη χρήση του ΑΕΠ ως βασικού μέτρου προόδου και προτείνουν εναλλακτικούς κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες, που αποτυπώνουν καλύτερα την πραγματική ευημερία. Επίσης, ενθαρρύνουν την ενίσχυση των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων αντί των σχέσεων της αγοράς, τη διεύρυνση της δημοκρατίας, την προστασία των οικοσυστημάτων και μια πιο δίκαιη κατανομή του εισοδήματος (Schneider et al., 2010). Διακρίνουμε δύο μορφές αποανάπτυξης :

α) την ύφεση ή την απρόβλεπτη αποανάπτυξη, που συμβαίνει ανεξέλεγκτα μέσα σε ένα καθεστώς ανάπτυξης, και β) τη βιώσιμη αποανάπτυξη, η οποία αποτελεί μια συναινετική, σταδιακή και δίκαιη μετάβαση σε μια κοινωνία χαμηλότερης παραγωγής και κατανάλωσης, με συμμετοχικές διαδικασίες και κοινωνική δικαιοσύνη (Schneider et al., 2010).

1.1.2 Γιατί είναι σημαντικό να μελετηθούν οι οικοκοινότητες σε συνάρτηση με το κίνημα της αποανάπτυξης

Για να διαπιστωθεί ο ρόλος των οικοκοινοτήτων στο κίνημα της αποανάπτυξης, πρέπει να κατανοήσουμε πλήρως την έννοια και τη σημασία του κινήματος της αποανάπτυξης. Να αναγνωρίσουμε δηλαδή, πώς η αποανάπτυξη λειτουργεί ως μια «θετική πρόταση δράσης» ενάντια στις κυρίαρχες παγκόσμιες δυνάμεις και πώς οι οικοκοινότητες συμβάλλουν σε αυτήν την πολιτική κίνηση για μια πιο δίκαιη και βιώσιμη κοινωνία. Η διακήρυξη της αποανάπτυξης όπως διατυπώθηκε από τους συμμετέχοντες στο πρώτο συνέδριο αποανάπτυξης, το συνέδριο Economic Degrowth for Ecological Sustainability and Social Equity, το οποίο πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι το 2008, περιγράφει αρχικά τους λόγους για τους οποίους συνιστάται η μετάβαση στην αποανάπτυξη. Ειδικότερα, οι αρχές αυτές αφορούν το ζήτημα της οικονομικής ανάπτυξης, της υπερπαραγωγής και της υπερκατανάλωσης, η οποία τελικά οδηγεί σε μεγαλύτερη χρήση πόρων και περιβαλλοντική υποβάθμιση. Επιπλέον, υπογραμμίζει τα επιζήμια κοινωνικά στοιχεία, όπως η φτώχεια και η αδικία, που υπάρχουν τόσο εντός όσο και μεταξύ των εθνών. Η αποανάπτυξη υποστηρίζει το «σωστό μέγεθος» τόσο των εθνικών όσο και των παγκόσμιων οικονομιών. Αυτό σημαίνει «μείωση του παγκόσμιου οικολογικού αποτυπώματος σε ένα βιώσιμο επίπεδο». Η «μείωση» αυτή ουσιαστικά θα εξισώσει την οικονομική δραστηριότητα και θα αναδιανείμει το εισόδημα μειώνοντας τα επίπεδα κατανάλωσης στον Βορρά και αυξάνοντάς τα στον Νότο. Τέλος, η διακήρυξη για την αποανάπτυξη συνιστά στα δυτικά έθνη να ακολουθήσουν μια «αλλαγή παραδείγματος» από την οικονομική επέκταση προς την αποανάπτυξη, προκειμένου να επιτύχουν τέτοιους στόχους. Μια μετάβαση προς μια δίκαιη, συμμετοχική και οικολογικά βιώσιμη κοινωνία» είναι ο τρόπος με τον οποίο περιγράφει τη διαδικασία η διακήρυξη αποανάπτυξης (Juskaite, 2019). Επιπλέον απαριθμεί τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ✓ Δίνει «μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα ζωής παρά στην ποσότητα της κατανάλωσης»,
- ✓ Δίνει έμφαση στην «εκπλήρωση των βασικών ανθρώπινων αναγκών»,
- ✓ Βασίζεται σε «ποικίλες ατομικές και συλλογικές δράσεις και πολιτικές»,
- ✓ Προωθεί τη μείωση της «εξάρτησης από την οικονομική δραστηριότητα και την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, της μη αμειβόμενης δραστηριότητας, της συναναστροφής, της αίσθησης της κοινότητας και της ατομικής και συλλογικής υγείας»,
- ✓ Ενθαρρύνει τον «αυτοαναστοχασμό, την ισορροπία, τη δημιουργικότητα, την ευελιξία, την ποικιλομορφία, την καλή πολιτειότητα, τη γενναιοδωρία και το μη υλισμό»,
- ✓ Υποστηρίζει «τις αξίες της δικαιοσύνης, τη δημοκρατική συμμετοχή, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την πολιτισμική ανοχή» (Juskaite, 2019).

Από την άλλη πλευρά, το κίνημα των οικοκοινοτήτων ενθαρρύνει τη ζωή σε επαρκείς και βιώσιμες ποσότητες αντί για αφθονία, και εστιάζει στην παροχή μακροπρόθεσμων βιώσιμων λύσεων σε όλα τα στοιχεία του ανθρώπινου και οικολογικού περιβάλλοντος από το επίπεδο της βάσης (Costa & Costa, 2015). Τα ιδανικά και οι πρακτικές των οικοκοινοτήτων μπορούν να συγκριθούν με τα χαρακτηριστικά της μετάβασης στην αποανάπτυξη:

- ✓ Οι οικοκοινότητες είναι εθελοντικές κοινότητες απλότητας που δίνουν προτεραιότητα στη μείωση της κατανάλωσης χωρίς να θυσιάζουν την ποιότητα ζωής.
- ✓ Η ζωή στην κοινότητα και, κατά συνέπεια, η συλλογική δράση για την κοινωνική αλλαγή, βρίσκεται στον πυρήνα του τρόπου ζωής των οικοκοινοτήτων.
- ✓ Οι οικοκοινότητες δίνουν προτεραιότητα στην ευημερία των κατοίκων τους μέσω της ενσωμάτωσης, της συμμετοχικής λήψης αποφάσεων, του σεβασμού, της πολιτισμικής ποικιλομορφίας, του μη υλισμού, της επαναπροσδιορισμένης ισορροπίας μεταξύ εργασίας και ζωής κ.λπ. (Juskaite, 2019).

Ως εκ τούτου, οι οικοκοινότητες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως παράγοντες αλλαγής μικρής κλίμακας με βάση τα χαρακτηριστικά του τι πρέπει να περιλαμβάνει μια μετάβαση από την ανάπτυξη (Juskaite, 2019).

Συμπερασματικά, οι οικοκοινότητες και η αποανάπτυξη μοιράζονται παρόμοια ιδανικά και στόχους, γεγονός που τις καθιστά φυσικούς συμμάχους στην αναζήτηση βιώσιμων και δίκαιων εναλλακτικών λύσεων στο τρέχον αναπτυξιακό αφήγημα. Οι οικοκοινότητες υποστηρίζουν τη μείωση της κατανάλωσης και την κοινωνική αλληλεγγύη χωρίς να θυσιάζουν την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, δίνοντας έμφαση στην αξία της συμμετοχικότητας, της πολιτιστικής ποικιλίας και της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Από τη πλευρά της, η αποανάπτυξη παρέχει το θεωρητικό και πολιτικό πλαίσιο για μια κοινωνική αλλαγή παραδείγματος που δίνει προτεραιότητα στη δικαιοσύνη, τη δημοκρατική συμμετοχή και τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Οι οικοκοινότητες, από την άλλη πλευρά, είναι η εφαρμογή αυτών των εννοιών σε μικρή κλίμακα που χρησιμεύει ως σημαντικό μοντέλο για τη μετάβαση σε μια κοινωνία που βασίζεται στην ευημερία, την αλληλεγγύη και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, προασπίζοντας την κουλτούρα της αποανάπτυξης.

1.2 Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογική Προσέγγιση

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, θα διερευνηθεί η σχέση μεταξύ των οικοκοινοτήτων και του κινήματος της αποανάπτυξης. Οι οικοκοινότητες αποτελούν μια συγκεκριμένη εκδήλωση της αποανάπτυξης, προσφέροντας έναν εναλλακτικά βιώσιμο τρόπο. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξει τη σημασία των οικοκοινοτήτων ως ζωντανών παραδειγμάτων του τρόπου με τον οποίο η κοινωνία θα μπορούσε να εξελιχθεί σε ένα μοντέλο βασισμένο στην οικολογική ισορροπία και την ανθρώπινη ευημερία και όχι στην αέναη οικονομική επέκταση. Πρωταρχικός στόχος της μελέτης είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι οικοκοινότητες αγκαλιάζουν και εφαρμόζουν στην πράξη τις αρχές της αποανάπτυξης. Θα διερευνηθούν οι στρατηγικές τους για τη μείωση της κατανάλωσης, την αύξηση του τοπικότητας και την επίτευξη αυτάρκειας σε κρίσιμους τομείς όπως η παραγωγή τροφίμων και η διατήρηση των πόρων. Η εργασία θα διερευνήσει επίσης, πώς οι οικοκοινότητες συμβάλλουν στη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος και στη βελτίωση της βιωσιμότητας. Για να επιτευχθούν οι στόχοι της μελέτης, η έρευνα βασίστηκε σε μια συστηματική και πολυεπίπεδη μεθοδολογική προσέγγιση. Η μεθοδολογία περιλάμβανε τη

συλλογή δεδομένων από διάφορες πηγές, την κριτική ανάλυση και τη σύνθεση των ευρημάτων σε ένα συνεκτικό επιστημονικό πλαίσιο. Η διαδικασία της συλλογής και της επεξεργασίας του περιεχομένου πραγματοποιήθηκε στα ακόλουθα στάδια:

1. Σχεδιασμός της έρευνας και καθορισμός των ερευνητικών ερωτημάτων

Η πρώτη φάση της έρευνας επικεντρώθηκε στη διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου και την οριοθέτηση των βασικών ερωτημάτων που επιδιώκονταν να απαντηθούν. Ο καθορισμός των ερευνητικών ερωτημάτων βασίστηκε στην υφιστάμενη βιβλιογραφία γύρω από την αποανάπτυξη και τις οικοκοινότητες, στην ανάγκη κατανόησης των πρακτικών βιωσιμότητας και αυτάρκειας που εφαρμόζονται σε διαφορετικά περιβάλλοντα, καθώς και στην ανάλυση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων που επηρεάζουν την ανάπτυξη και τη λειτουργία των οικοκοινοτήτων.

Στο πλαίσιο αυτό, καθορίστηκαν τρία κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία αποτέλεσαν τη βάση της συλλογής των δεδομένων και της ανάλυσης:

- ❖ Πώς οι οικοκοινότητες εφαρμόζουν στην πράξη τις αρχές της αποανάπτυξης και ποιοι είναι οι τρόποι με τους οποίους συμβάλλουν στη βιώσιμη διαχείριση των πόρων σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο;
- ❖ Ποιες προκλήσεις βιωσιμότητας και δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι οικοκοινότητες;
- ❖ Πώς συγκρίνονται οι διεθνείς με τις ελληνικές οικοκοινότητες όσον αφορά την περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική-πολιτισμική βιωσιμότητά τους και ποιες είναι οι κυριότερες διαφορές και ομοιότητες σε κάθε έναν από αυτούς τους τομείς;

2. Συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσα από πολλαπλές πηγές πληροφόρησης, με βάση βιβλιογραφική επισκόπηση και όχι εμπειρική έρευνα, προκειμένου να επιτευχθεί μια σφαιρική και τεκμηριωμένη ανάλυση του θέματος.

ο Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση περιέλαβε ακαδημαϊκά άρθρα και δημοσιεύσεις από επιστημονικά περιοδικά που εξειδικεύονται στη βιωσιμότητα, την αποανάπτυξη και την κοινωνική οικονομία. Επιπλέον, εξετάστηκαν πηγές γκρίζας βιβλιογραφίας, όπως εκθέσεις από διεθνείς οργανισμούς, κυβερνητικά έγγραφα, πρακτικά συνεδρίων και αναφορές σχετικών ερευνητικών προγραμμάτων. Βιβλία και μελέτες περίπτωσης που ανέλυσαν την εξέλιξη των οικοκοινοτήτων και τις πρακτικές που εφαρμόζουν αποτέλεσαν επίσης σημαντική βάση πληροφόρησης.

Η επιλογή της βιβλιογραφίας έγινε με κριτήρια αξιοπιστίας, επιστημονικής εγκυρότητας και επικαιρότητας. Οι πηγές επεξεργάστηκαν με σκοπό την κατανόηση των βασικών αρχών της αποανάπτυξης και τη διερεύνηση της εφαρμογής τους στις οικοκοινότητες. Συλλογή δεδομένων από μελέτες περίπτωσης

ο Συλλογή δεδομένων από μελέτες περίπτωσης

Για να κατανοηθεί σε βάθος το πώς εφαρμόζονται οι αρχές της αποανάπτυξης στις οικοκοινότητες, επιλέχθηκε η μελέτη συγκεκριμένων παραδειγμάτων οικοκοινοτήτων. Τα δεδομένα αντλήθηκαν από επιστημονικές μελέτες που έχουν διεξαχθεί σε διεθνές και ελληνικό επίπεδο, καθώς και από αναφορές σε ερευνητικά προγράμματα που αφορούν την αυτάρκεια, την κυκλική οικονομία και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι οικοκοινότητες που επιλέχθηκαν περιελάμβαναν τόσο ελληνικά όσο και διεθνή παραδείγματα, ώστε να γίνει μια σύγκριση διαφορετικών μοντέλων οργάνωσης και διαχείρισης. Τα παραδείγματα επιλέχθηκαν μεταξύ πολλών άλλων οικοκοινοτήτων, ιδιαίτερα στο διεθνή χώρο, με βάση την αναγνωρισιμότητά τους, τη διάρκεια στο χρόνο, τις καλές πρακτικές που εφαρμόζουν, καθώς και τις βασικές αιτίες που μπορεί να οδηγήσουν στη διάλυσή τους. Παρακάτω παραθέτονται τα παραδείγματα οικοκοινοτήτων που εξετάστηκαν με μια συνοπτική ενδεικτική περιγραφή.

I. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

- Findhorn (Σκωτία): Πλήρως ενεργειακά αυτόνομη κοινότητα που βασίζεται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στην ανάπτυξη εναλλακτικού οικονομικού μοντέλου και την κοινοτική αυτοδιαχείριση.
- Auroville (Ινδία): Οικοκοινότητα με έμφαση στην ανάπτυξη πρακτικών βιώσιμης γεωργίας, αναδάσωσης, διαχείρισης υδάτων, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και κοινωνικής ενσωμάτωσης.
- Ithaca Ecovillage (Ιθάκη, Νέα Υόρκη): Η οικοκοινότητα προωθεί την πράσινη δόμηση, την ενεργειακή αυτάρκεια, την τοπική γεωργία και τη συλλογική διαβίωση.
- Banjarwaru Village (Ινδονησία): Οικοκοινότητα με ενσωματωμένα συστήματα βιολογικής διαχείρισης απορριμμάτων και τροφίμων.
- Currumbin, Queensland (Αυστραλία): Η κοινότητα φημίζεται για το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης νερού που έχει αναπτύξει.
- Cloughjordan (Ιρλανδία): Η οικοκοινότητα προωθεί την οικολογική δόμηση, τη βιολογική γεωργία, τη συμμετοχική διακυβέρνηση και την εκπαίδευση βιωσιμότητας.
- Hurdal (Νορβηγία): Η οικοκοινότητα εξελίχθηκε από αυτοδιαχειριζόμενη κοινότητα σε οργανωμένη ανάπτυξη με έτοιμες κατοικίες.
- Dancing Rabbit (Μιζούρι, ΗΠΑ): Η οικοκοινότητα δίνει έμφαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τη βιώσιμη διαβίωση, την κοινή ιδιοκτησία και τη συλλογική διακυβέρνηση.

II. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

- Nesson Ecovillage (Λάρισα): Προωθεί συμμετοχικές διαδικασίες και βιώσιμες πρακτικές διαχείρισης τροφής και ενέργειας.
- Σκάλα (Θεσσαλονίκη): Μοντέλο συνεργατικής οικονομίας και κοινοτικής διαχείρισης βασισμένο στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών.
- Free and Real (Εύβοια): Πρωτοποριακή κοινότητα που δίνει έμφαση στη φυσική δόμηση, την ενεργειακή αυτάρκεια και την κοινοτική διαχείριση πόρων.
- Ελπιδοχώρι (Αργολίδα): Εστιάζει στην οικολογική εκπαίδευση και στη βιωσιμότητα μέσα από αγροτουριστικές δραστηριότητες.
- Σπιθάρι (Μαραθώνας): Η οικοκοινότητα παρά τις προσπάθειες για βιωσιμότητα και αυτάρκεια, διαλύθηκε λόγω απομόνωσης, έλλειψης νερού και διαφωνιών.

3. Επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση κριτικής και συγκριτικής προσέγγισης.

Αρχικά, η βιβλιογραφική ανασκόπηση δεν περιορίστηκε στη συλλογή πληροφοριών, αλλά ακολούθησε μια κριτική αξιολόγηση των δεδομένων. Στο πλαίσιο αυτό, συγκρίθηκαν διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις για την αποανάπτυξη και τις οικοκοινότητες, με σκοπό να εντοπιστούν οι κοινές αρχές που εφαρμόζονται σε διάφορες οικοκοινότητες, οι διαφορές στην υλοποίηση των αρχών αυτών σε διαφορετικά κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια, καθώς και οι προκλήσεις και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι οικοκοινότητες σε κάθε χώρα.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε συγκριτική ανάλυση μεταξύ ελληνικών και διεθνών οικοκοινοτήτων, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια. Συγκεκριμένα, εξετάστηκε η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, εστιάζοντας στις πηγές ενέργειας, τους τρόπους διαχείρισης αποβλήτων και τη χρήση φυσικών πόρων. Επιπλέον, αναλύθηκε η οικονομική βιωσιμότητα μέσα από την εφαρμογή κοινοτικών νομισμάτων, ανταλλακτικών δικτύων και αυτοδιαχειριζόμενων οικονομικών μοντέλων. Τέλος, δόθηκε έμφαση στην κοινωνική-πολιτισμική βιωσιμότητα, λαμβάνοντας υπόψη τις συμμετοχικές διαδικασίες, την κοινοτική λήψη αποφάσεων και την κοινωνική συνοχή.

4. Σύνθεση αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων

Το τελευταίο στάδιο της έρευνας περιλάμβανε τη σύνθεση των αποτελεσμάτων σε ένα ενιαίο και συγκροτημένο πλαίσιο.

Τα συμπεράσματα της έρευνας διαμορφώθηκαν μέσα από την κριτική αξιολόγηση των οικοκοινοτήτων και των πρακτικών τους, καθώς και τη σύγκριση μεταξύ ελληνικών και διεθνών οικοκοινοτήτων. Η συγκριτική ανάλυση ανέδειξε τόσο τις προκλήσεις όσο και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στον τομέα των οικοκοινοτήτων, προσφέροντας πολύτιμες γνώσεις για τη βιωσιμότητα και τη λειτουργία τους σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Με βάση τα ευρήματα της μελέτης, διατυπώθηκαν προτάσεις για τη βελτίωση των οικοκοινοτήτων τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ανάγκη θεσμικής υποστήριξης και κοινωνικής αναγνώρισης, οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη μακροχρόνια επιτυχία αυτών των κοινοτήτων.

2. Θεωρητικό Πλαίσιο

2.1 Αποανάπτυξη και Ιστορική αναδρομή

Η ιδέα της αποανάπτυξης, μια από τις πιο ριζοσπαστικές και αμφιλεγόμενες εξελίξεις στη θεωρία της ανάπτυξης, θα εξεταστεί στο επόμενο κεφάλαιο. Θα εξεταστούν συγκεκριμένα οι βασικές αρχές και οι στόχοι του κινήματος, οι οποίοι περιλαμβάνουν την εναντίωση στην περαιτέρω οικονομική επέκταση, την προώθηση της οικολογικής βιωσιμότητας, τη βελτίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αναδιανομής των πόρων, καθώς και την ενίσχυση της ανθρώπινης ευημερίας πέρα από τον υλισμό και τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Η αποανάπτυξη προτείνει την αναδιοργάνωση της κοινωνίας ώστε να δίνει προτεραιότητα στον τοπικοποίηση, την αυτάρκεια και την αποφυγή του υπερβολικού καταναλωτισμού. Θα εξεταστούν επίσης τα φιλοσοφικά και πολιτικά θεμέλια του κινήματος, τα οποία πηγάζουν από την οικολογική και κοινωνική θεωρία καθώς και από τη βιοφυσική έρευνα.

2.1.1 Η φιλοσοφία της αποανάπτυξης, οι βασικές αρχές και οι στόχοι του κινήματος

Φιλοσοφία της Αποανάπτυξης

Οι στοχαστές και οι υποστηρικτές της αποανάπτυξης ενθαρρύνουν την επέκταση των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων αντί των σχέσεων της αγοράς, την ενίσχυση της δημοκρατίας, την προστασία των οικοσυστημάτων και μια πιο δίκαιη κατανομή του εισοδήματος. Υποστηρίζουν μια δίκαιη μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης που βελτιώνει την ανθρώπινη ευημερία και τις περιβαλλοντικές συνθήκες σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Οι θεμελιώδεις ισχυρισμοί της αποανάπτυξης είναι ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν είναι βιώσιμη και ότι η ανθρώπινη πρόοδος μπορεί να επιτευχθεί χωρίς αυτήν (Schneider et al., 2010). Η έννοια της αποανάπτυξης ασκεί κριτική στην κουλτούρα της υπερκατανάλωσης και της υπερπαραγωγής, ενώ παράλληλα προτείνει μια μακροπρόθεσμη πορεία προς μια απλή, συντροφική κοινωνία. Η αποανάπτυξη οραματίζεται μια μελλοντική ανθρώπινη κοινωνία που επιδιώκει να εξοικονομεί φυσικούς πόρους διατηρώντας παράλληλα την κοινωνική ακεραιότητα. Η κριτική που ασκεί η έννοια της αποανάπτυξης, προσπαθεί να θέσει υπό αμφισβήτηση τη χρήση και την κατάχρηση του κεφαλαίου, εστιάζοντας την προσοχή του κοινού στις αρνητικές επιπτώσεις της παγκόσμιας επιταγής της ανάπτυξης στο περιβάλλον και, ως εκ τούτου, στις ευρύτερες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Η απο-ανάπτυξη αναφέρεται σε μια διαρθρωτική αλλαγή που δίνει προτεραιότητα στην απλότητα και την ανάγκη έναντι της επιθυμίας και της συσσώρευσης (Juskaite, 2019).

Η αποανάπτυξη εστιάζει στην αλλαγή του τρόπου ζωής, προτείνοντας την απλότητα, την αυτάρκεια και τη βιωσιμότητα ως εναλλακτικές μορφές ευημερίας. Αντί να στοχεύει στην παραγωγή περισσότερων υλικών αγαθών, δίνει προτεραιότητα στην ποιότητα ζωής, τις ανθρώπινες σχέσεις, την τοπικότητα και τη φροντίδα για το περιβάλλον. Οι βασικές αρχές της αποανάπτυξης είναι:

- **Αμφισβήτηση της συνεχούς μεγέθυνσης**
Το κίνημα της αποανάπτυξης θέτει υπό αμφισβήτηση την κυρίαρχη οικονομική θεώρηση που βασίζεται στη συνεχή οικονομική ανάπτυξη. Υποστηρίζει ότι η αέναη οικονομική μεγέθυνση δεν είναι βιώσιμη σε έναν πλανήτη με περιορισμένους πόρους. Η αποανάπτυξη επιδιώκει τη μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης, με στόχο να διατηρηθεί η οικολογική ισορροπία και να αποφευχθεί η υπερβολική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων (Schneider et al., 2010).
- **Οικολογική βιωσιμότητα**
Η αποανάπτυξη δίνει έμφαση στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων μέσω της σκόπιμης μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας και πόρων με στόχο την αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ της οικονομίας και της ανθρώπινης ζωής (Hickel, 2020).
- **Κοινωνική δικαιοσύνη**
Προτείνει τη διασπορά του εισοδήματος και του πλούτου τόσο εντός όσο και μεταξύ των χωρών για την επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης. Η βιώσιμη αποανάπτυξη απαιτεί ένα ολοκληρωμένο σύνολο περιβαλλοντικών και αναδιανεμητικών μέτρων, όπως το βασικό εισόδημα, η μείωση των ωρών εργασίας και οι περιορισμοί στη διαφήμιση (Kallis, 2011).
- **Ευημερία έναντι υλισμού**
Η αποανάπτυξη ενθαρρύνει τη μετάβαση από μια υλιστική κουλτούρα σε μια κουλτούρα που δίνει προτεραιότητα στην ανθρώπινη συναναστροφή, τη συμμετοχή και την ευημερία. Η βιώσιμη αποανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί με ένα συνδυασμό περιβαλλοντικών και αναδιανεμητικών μέτρων, προωθώντας μια κοινωνία που ζει καλύτερα με «λιγότερα» και όχι με καταστροφική παρακμή (Kallis, 2011).
- **Αυτάρκεια και τοπικότητα**
Η αποανάπτυξη προωθεί την επιστροφή στην τοπική οικονομία και την αυτάρκεια. Υποστηρίζει ότι οι κοινωνίες πρέπει να μειώσουν την εξάρτησή τους από τις παγκόσμιες αγορές και να ενισχύσουν τις τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες, όπως η τοπική γεωργία, η τοπική βιοτεχνία και οι ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών. Η τοπικότητα ενισχύει την κοινωνική συνοχή και μειώνει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις μεταφορές και την υπερκατανάλωση.
- **Απόκλιση από τη μεγιστοποίηση του κέρδους**
Οι βασικές έννοιες της αποανάπτυξης περιλαμβάνουν το περιβάλλον, τους ανθρώπους και τα μη ανθρώπινα όντα, καθώς και την αποτροπή της επιδίωξης της μεγιστοποίησης του κέρδους από τις επιχειρήσεις (Nesterova, 2020).
- **Ριζική πολιτική και οικονομική αναδιοργάνωση**
Η αποανάπτυξη υποδηλώνει μια ριζική πολιτική και οικονομική αναδιάταξη που έχει ως αποτέλεσμα τη μειωμένη χρήση πόρων και ενέργειας, καθώς και την εξέταση των ιστορικών, πολιτιστικών, κοινωνικών και πολιτικών δυναμικών που οδηγούν στην οικονομική ανάπτυξη (Kallis et al., 2018)

2.1.2 Ιστορική εξέλιξη του κινήματος της αποανάπτυξης στην Ευρώπη

Η αποανάπτυξη είναι κάτι περισσότερο από μια απλή γενική έννοια και σίγουρα δεν είναι μια έννοια συμμετρική προς την ανάπτυξη. Είναι ένας πολιτικός όρος με θεωρητικές προεκτάσεις και έναν πρωταρχικό στόχο: μας προτρέπει να εγκαταλείψουμε την αντίληψη ότι η ανάπτυξη είναι για την ανάπτυξη. Πρόκειται για μια ανόητη αυτοαναφορικότητα που ενθαρρύνει την άσβεστη δίψα των καπιταλιστών για κέρδος, με καταστροφικές περιβαλλοντικές συνέπειες. Η αποανάπτυξη είναι συγκρίσιμη με την αθεΐα καθώς συνεπάγεται ουσιαστικά την αποφυγή μιας θρησκείας, της θρησκείας της οικονομίας, της ανάπτυξης, της προόδου και της εξέλιξης. Η φράση *décroissance* είναι ένα επιτυχημένο ρητορικό εύρημα ως σύνθημα, καθώς, ιδίως στα γαλλικά, δεν έχει εντελώς αρνητική χροιά. Θα μπορούσε επίσης, να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει τη «μείωση» της σοβαρότητας μιας φυσικής καταστροφής, όπως μια πλημμύρα, στα γαλλικά. Λειτουργεί εξίσου καλά και σε άλλες λατινικές γλώσσες, όπως *decreixement* (καταλανικά), *decrescita* (ιταλικά) και *decrecimiento* (ισπανικά). Και στις τέσσερις προαναφερθείσες λατινικές γλώσσες, η σημασία και οι συνδηλώσεις είναι ταυτόσημες: το *de-croissance* (μη-ανάπτυξη) απαιτεί το *de-croire* (μη-πίστη), δύο ιδέες που συνυπάρχουν στην ίδια φράση. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικά προβλήματα στη μετάφραση της έννοιας στη γερμανική γλώσσα. Η πρόκληση της μετάφρασης της γαλλικής λέξης *décroissance* στα αγγλικά είναι κάπως παρόμοια με την πρόκληση της μετάφρασης των λέξεων ανάπτυξη ή εξέλιξη στα αφρικανικά. Αυτό δείχνει πόσο κυριαρχεί η έννοια του οικονομισμού στον αγγλοσαξονικό πολιτισμό (Καλλής & Πετρίδης, 2013).

Ο όρος αποανάπτυξη εμφανίστηκε στη Γαλλία («*décroissance*») και σε άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης τη δεκαετία του 2000, και στη συνέχεια εξαπλώθηκε στον αγγλόφωνο κόσμο («*degrowth*»), στη γερμανόφωνη περιοχή («*Postwachstum*» ή «*Wachstumsrücknahme*») και αλλού. Διατηρώντας την παραδοσιακή κριτική της ανάπτυξης ως νομισματικού ρυθμού και ως υλικής ροής που ασκεί πίεση στα οικοσυστήματα, η προοπτική της αποανάπτυξης εστιάζει στον δομικό και πολιτισμικό ρόλο που έχει διαδραματίσει η εμμονή στην οικονομική ανάπτυξη στις σύγχρονες, καπιταλιστικές κοινωνίες και οραματίζεται έναν ριζικό μετασχηματισμό των βασικών κοινωνικών θεσμών. Στον πυρήνα της, πρόκειται για εναλλακτικές λύσεις στην ανάπτυξη και την οικονομική ανάπτυξη και όχι για εναλλακτικά μονοπάτια ανάπτυξης, επαναπολιτικοποιώντας τις οικονομικές συζητήσεις και υποστηρίζοντας ότι η παγκόσμια περιβαλλοντική δικαιοσύνη απαιτεί τη μείωση της οικονομικής παραγωγής των χωρών υψηλού εισοδήματος, καθώς και έναν θεμελιώδη κοινωνικοοικονομικό μετασχηματισμό με στόχο την επίτευξη μιας καλής ζωής για όλους. Η κριτική της οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι καινούργια. Η επιστημονική συζήτηση, ειδικότερα, είναι γνωστή για τις εκτεταμένες συνεισφορές της που χρονολογούνται όχι μόνο από τη δεκαετία του 1970, αλλά από την ίδια την εμφάνιση του παραδείγματος της ανάπτυξης. Ενώ η κριτική της οικονομικής ανάπτυξης είναι ευρέως αναγνωρισμένη, γνωρίζουμε ελάχιστα για τους ιστορικούς προκατόχους και τις ρίζες της σημερινής εναλλακτικής λύσης της αποανάπτυξης. Η καθιερωμένη αφήγηση στο πλαίσιο της συζήτησης για την αποανάπτυξη σχετικά με τις λεγόμενες «πηγές» της αποανάπτυξης επικεντρώνεται κυρίως στις πνευματικές καταβολές της γαλλικής έμπνευσης της αρχικής συζήτησης για την αποανάπτυξη (*décroissance*). Τα τελευταία χρόνια, με αφορμή τα διεθνή συνέδρια για την αποανάπτυξη το 2008 στο Παρίσι, το 2010 στη Βαρκελώνη, το 2012 στη Βενετία, το 2014 στη Λειψία και το 2016 στη Βουδαπέστη, τα επιχειρήματα αυτά άρχισαν να διεθνοποιούνται και να φέρνουν διαφορετικές παραδόσεις σε ευεργετικό διάλογο (Muraca & Schmelzer, 2017).

Όπως αναφέρουν στο έργο τους οι Muraca B. και Schmelzer M. (2017), ο Nicholas Georgescu-Roegen, αμερικανός μαθηματικός και οικονομολόγος ρουμανικής καταγωγής, χρησιμοποίησε τον όρο της αποανάπτυξης και επέκρινε την έννοια της απεριόριστης οικονομικής ανάπτυξης. Στο θεμελιώδες έργο του, *The Entropy Law and the Economic Process* (1971), υποστήριξε ότι οι οικονομικές διαδικασίες, όπως και τα βιολογικά συστήματα, καταναλώνουν χαμηλή εντροπία από το περιβάλλον τους- ωστόσο, σε αντίθεση με τις βιολογικές διαδικασίες, οι ανθρώπινες οικονομίες εξαντλούν πεπερασμένους χερσαίους πόρους, όπως τα ορυκτά καύσιμα, οι οποίοι δεν μπορούν να αναγεννηθούν γρήγορα. Προειδοποίησε ότι η συνεχής εξάρτηση από μη ανανεώσιμους πόρους επιταχύνει την εξάντλησή τους και θέτει σε κίνδυνο την πρόσβαση των μελλοντικών γενεών σε αυτούς (Muraca & Schmelzer, 2017).

Η κριτική του Georgescu-Roegen ήταν ριζοσπαστική εκείνη την εποχή, υποστηρίζοντας ότι η συνεχής οικονομική επέκταση είναι ασύμβατη με τη βιωσιμότητα λόγω φυσικών περιορισμών όπως η έλλειψη πόρων και η περιβαλλοντική ζημία. Αντιτάχθηκε στην έννοια της οικονομίας «σταθερής κατάστασης», προτείνοντας αντίθετα μια «φθίνουσα κατάσταση», στην οποία η οικονομική δραστηριότητα θα μειωνόταν με τρόπο που θα επέτρεπε μια καλύτερη κοινωνική ύπαρξη. Οι θεωρίες του επηρέασαν την ανάπτυξη της οικολογικής οικονομίας, ιδίως στην Ευρώπη, αλλά δεν απέκτησαν απήχηση στον αγγλόφωνο κόσμο εκείνη την εποχή (Muraca & Schmelzer, 2017).

Ο κλάδος των οικολογικών οικονομικών αναδύθηκε τη δεκαετία του 1980, ιδίως στις Ηνωμένες Πολιτείες, με έμφαση στα βιοφυσικά όρια ανάπτυξης και την υποστήριξη μιας οικονομίας σταθερής κατάστασης, όπως την υποστήριξε ο οικονομολόγος Herman Daly. Αν και το μοντέλο σταθερής κατάστασης του Daly έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου, εξακολουθεί να επικεντρώνεται στη ρύθμιση της αύξησης του πληθυσμού και στον περιορισμό της κατανάλωσης πόρων. Ο Georgescu-Roegen, από την άλλη πλευρά, έδωσε έμφαση στην αποανάπτυξη και στη μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης, ιδίως στις βιομηχανικές χώρες, ως απαιτούμενη απάντηση στους περιβαλλοντικούς περιορισμούς (Muraca & Schmelzer, 2017).

Οι θεωρίες του Georgescu-Roegen επηρέασαν το νοτιοευρωπαϊκό κίνημα της αποανάπτυξης, το οποίο αντιτάχθηκε στην έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης» ως τέχνασμα για τη διατήρηση του δυτικού βιοτικού επιπέδου. Η κριτική του στην ανάπτυξη έλαβε πρόσθετη προσοχή στα τέλη της δεκαετίας του 2000 με δημοσιεύσεις όπως το *Prosperity Without Growth* του Tim Jackson, το οποίο διερευνούσε εναλλακτικές λύσεις στην ανάπτυξη που διατηρούν ή βελτιώνουν την ποιότητα ζωής, τηρώντας παράλληλα τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς. Ωστόσο, οι συζητήσεις σχετικά με την αποανάπτυξη έναντι των οικονομικών της σταθερής κατάστασης εξακολουθούν να υφίστανται, με αντικρουόμενες προοπτικές σχετικά με το πώς μπορεί να επιτευχθεί η βιωσιμότητα, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζονται οι υποκείμενοι καπιταλιστικοί μηχανισμοί που τροφοδοτούν την ανάπτυξη (Muraca & Schmelzer, 2017).

Η έννοια της «décroissance» (αποανάπτυξη) εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία τη δεκαετία του 1970 ως μέρος μιας ευρύτερης κριτικής του παραδείγματος της ανάπτυξης, με αφορμή τη δημοσίευση του βιβλίου «Τα όρια της ανάπτυξης» και τις συζητήσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ο André Gorz ήταν ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον όρο σε θετικό πλαίσιο, παρουσιάζοντάς τον ως κριτική του καπιταλισμού και των οικονομιών που βασίζονται στην ανάπτυξη. Το ερώτημά του, «Είναι η μη ανάπτυξη ή η αποανάπτυξη συμβατή με την επιβίωση του καπιταλισμού;» καθόρισε τον τόνο για τις μετέπειτα συζητήσεις. Η λέξη degrowth συνδέθηκε τελικά με οικολογικούς οικονομολόγους όπως ο Georgescu-Roegen, και

οριοθετήθηκε περισσότερο ως εναλλακτική λύση στο παράδειγμα της «σταθερής κατάστασης», δίνοντας έμφαση στην κριτική τόσο της οικονομικής ανάπτυξης όσο και της κοινωνικής και πολιτισμικής λογικής του ύστερου καπιταλισμού (Muraca & Schmelzer, 2017).

Η λέξη αναβίωσε στα τέλη της δεκαετίας του 1990 από διανοούμενους όπως ο Bruno Clémentin και ο Vincent Cheynet, οι οποίοι επινόησαν τη φράση «βιώσιμη αποανάπτυξη» για να αντιταχθούν στην κυρίαρχη έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης». Η αποανάπτυξη θεωρήθηκε ως μια κοινωνικά δίκαιη εναλλακτική λύση στο νεοφιλελεύθερο και περιβαλλοντικά επιβλαβές μοντέλο ανάπτυξης, σύμφωνα με τα κινήματα κατά της παγκοσμιοποίησης. Η γαλλική συζήτηση για την αποανάπτυξη επηρεάστηκε από μια ποικιλία φιλοσοφικών παραδόσεων, όπως ο καταστασιακρατισμός, τα αντιεξουσιαστικά κινήματα και ο ετερόδοξος μαρξισμός, οι οποίες άσκησαν κριτική τόσο στην καπιταλιστική ανάπτυξη όσο και στις περιβαλλοντικές συνέπειες της ανάπτυξης (Muraca & Schmelzer, 2017).

Η αποανάπτυξη εξαπλώθηκε στη Νότια Ευρώπη, κυρίως στην Ισπανία και την Ιταλία, όπου συγχώνευσε την πολιτική οικολογία με την οικολογική οικονομία. Αυτή η παραλλαγή της αποανάπτυξης ως κινήματος, επικεντρώθηκε στην περιβαλλοντική δικαιοσύνη, ασκώντας κριτική στην κατανάλωση πόρων από τον παγκόσμιο Βορρά εις βάρος του παγκόσμιου Νότου και υποστηρίζοντας τη στροφή προς μια οικονομία σταθερής κατάστασης. Η ισπανική προοπτική έδωσε έμφαση στην κριτική του εξορυκτισμού και συνέδεσε την αποανάπτυξη με τα κινήματα περιβαλλοντικής δικαιοσύνης βάσης (Muraca & Schmelzer, 2017).

Τόσο στη γαλλική όσο και στην ισπανική παράδοση, η αποανάπτυξη ορίζεται όχι μόνο ως οικονομική κριτική, αλλά και ως κριτική του σημερινού κοινωνικοπολιτισμικού παραδείγματος που προωθεί τη συνεχή ανάπτυξη. Αυτό περιλαμβάνει την απόρριψη της ωφελιστικής, προσανατολισμένης στην ανάπτυξη λογικής της ορθόδοξης οικονομίας υπέρ της αυτονομίας και των εναλλακτικών τρόπων ζωής. Η γαλλική προσέγγιση δίνει έμφαση στην αλλοτρίωση, ενώ η ισπανική θέση εστιάζει στον αντι-εκμεταλλευτισμό και την παγκόσμια δικαιοσύνη (Muraca & Schmelzer, 2017).

Η πολιτική οικολογία είναι σημαντική και για τις δύο σχολές, καθώς απορρίπτει τις απολιτικές περιβαλλοντικές λύσεις, οι οποίες επικεντρώνονται αποκλειστικά στο τεχνικό ή πρακτικό σκέλος των περιβαλλοντικών ζητημάτων (όπως η μείωση των εκπομπών CO₂ ή η ανακύκλωση) χωρίς να εξετάζουν τις πολιτικές και κοινωνικές σχέσεις που δημιουργούν ή ενισχύουν αυτά τα προβλήματα. Στη Γαλλία συνδέεται με την αυτονομία και τη ριζοσπαστική μεταρρύθμιση, ενώ στην Ισπανία με τα περιβαλλοντικά ζητήματα και τον ακτιβισμό. Συνολικά, η αποανάπτυξη προσφέρει μια ευρεία κριτική στις θεωρίες της ανάπτυξης και της μεγέθυνσης, υποστηρίζοντας έναν πιο βιώσιμο και δίκαιο κόσμο (Muraca & Schmelzer, 2017).

Παρά την κάποτε σημαντική της θέση στη δημόσια συζήτηση, η κριτική της γερμανικής οικονομικής μεγέθυνσης που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 έχει ξεχαστεί ως επί το πλείστον. Παρά την ευρεία συζήτηση στις δεκαετίες του 1970 και 1980, οι αντιπαραθέσεις για την ανάπτυξη διήλθαν όλα τα κοινωνικά και πολιτικά επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των εκκλησιών, των συνδικάτων και των πνευματικών κοινοτήτων. Τα θέματα που συζητήθηκαν ήταν ποικίλα και αφορούσαν τη διανομή εργασίας σε συνθήκες αποβιομηχάνισης, τη μηχανοποίηση, την κριτική της τεχνολογίας, την εμπειροκρατία, καθώς και τις περιβαλλοντικές ανησυχίες. Το περιοδικό «Τεχνολογία και Πολιτική» αποτέλεσε ένα αξιοσημείωτο πεδίο για αυτές τις συζητήσεις, περιλαμβάνοντας θέματα όπως η εργασία, η

ανεργία, ο οικοφεμινισμός¹ και η μη καπιταλιστική τροφοδότηση (Muraca & Schmelzer, 2017).

Αριστεροί στοχαστές όπως ο Wolfgang Harich και ο Rudolf Bahro προσπάθησαν να συνδυάσουν τον σοσιαλισμό με τις οικολογικές ανησυχίες, ενώ οικο-φεμινίστριες όπως η Claudia v. Werlhof και η Maria Mies άσκησαν κριτική στην πατριαρχική και καπιταλιστική εκμετάλλευση της εργασίας, καθώς ειδικά στον παγκόσμιο Νότο, εντάσσεται σε μια ευρύτερη δυναμική αποικιοκρατικής εκμετάλλευσης. Η αποανάπτυξη ενσωματώνει την αναγκαιότητα να επανεξετάσουμε το οικονομικό μοντέλο που επικεντρώνεται στην ατέρμονη ανάπτυξη και την αύξηση της παραγωγικότητας. Στο κέντρο αυτής της κριτικής βρίσκεται η αξία της μη αμειβόμενης εργασίας (όπως η φροντίδα των παιδιών, των ηλικιωμένων, οι δουλειές του σπιτιού κ.λπ.) και της εργασίας φροντίδας, η οποία συχνά παραβλέπεται στις παραδοσιακές οικονομικές αναλύσεις και μοντέλα ανάπτυξης (Muraca & Schmelzer, 2017).

Το πρώτο γερμανικό Πράσινο Κόμμα συνέβαλε επίσης σημαντικά σε αυτές τις ιδέες, ζητώντας λιγότερη βιομηχανική παραγωγή και εστίαση σε βασικές ανθρώπινες ανάγκες, όπως η εναλλακτική ενέργεια και οι δημόσιες μεταφορές. Ωστόσο, η έμφαση στις μεγάλες οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται για να υπάρξει πραγματική αλλαγή υπερβαίνει την πιο συμβατική «πράσινη» προσέγγιση. Ως εκ τούτου, μέχρι τη δεκαετία του 1990, οι Πράσινοι είχαν μετατοπιστεί προς μια πιο μετριοπαθή προσέγγιση, υποστηρίζοντας την βιώσιμη ανάπτυξη αντί της πλήρους κριτικής στην αέναη μεγέθυνση (Muraca & Schmelzer, 2017).

Ένα από τα πιο έντονα κύματα επικρίσεων για την ανάπτυξη εκδηλώθηκε μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, με αποτέλεσμα το συνέδριο «Πέρα από την ανάπτυξη» το 2011 στο Βερολίνο. Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες αντλούν από τις παραδοσιακές κοινωνικές μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην αναδιανομή των πόρων και τη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας, ενώ άλλοι επικεντρώνονται στην πλήρη αποδόμηση του καπιταλιστικού συστήματος και της οικονομικής μεγέθυνσης. Στα γερμανόφωνα έθνη, η λέξη «μετα-ανάπτυξη» είναι περισσότερο διαδεδομένη και χρησιμοποιείται συχνά για να περιγράψει τις κριτικές του καπιταλισμού και της οικονομικής ανάπτυξης από διάφορες πολιτικές και κοινωνικές οργανώσεις. Η συζήτηση για την μετά-ανάπτυξη καταδεικνύει την αναγκαιότητα επαναξιολόγησης των οικονομικών και κοινωνικών παραμέτρων ανάπτυξης και αναδεικνύει τις εναλλακτικές που συνδέονται με την αλληλεγγύη, την οικολογία και την κοινωνική δικαιοσύνη (Muraca & Schmelzer, 2017).

Συμπερασματικά, η αποανάπτυξη είναι ένας πολιτικός όρος, ένα επαναστατικό κίνημα που προτείνει μια θεμελιώδη αναδιοργάνωση της κοινωνίας και αμφισβητεί τις επικρατούσες

¹ Ο οικοφεμινισμός φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1974 από τη Φρανσουάζ ντ' Ομπόν. Πρόκειται για ένα οικολογικό κοινωνικό κίνημα που βασίζεται σε φεμινιστικές αρχές και υποστηρίζει ότι υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στα οικολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η σημερινή Γη και στην καταπίεση των δικαιωμάτων των γυναικών. (<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%86%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>) Ειδικά στις χώρες του Νότου, τα υποβαθμισμένα αστικά περιβάλλοντα επηρεάζουν δυσανάλογα τους περιθωριοποιημένους πληθυσμούς, και ιδίως τις φτωχές γυναίκες, όπου οι ευπάθειες της κλιματικής αλλαγής και οι ανισότητες μεταξύ των φύλων είναι ακραίες. (Patel et al. 2020).

ιδέες της ανάπτυξης και της οικονομικής προόδου. Η αποανάπτυξη και η μετα-ανάπτυξη υπογραμμίζουν τη σημασία μιας συνολικής αλλαγής που επηρεάζει όχι μόνο την οικονομία, αλλά και τις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές δομές της σύγχρονης κοινωνίας. Αμφισβητούν τη συνεχιζόμενη οικονομική μεγέθυνση και την εξάντληση των φυσικών πόρων, προτείνοντας έναν κόσμο όπου η ανθρώπινη ευημερία τίθεται πάνω από τον υπερκαταναλωτισμό και τις ατέρμονες διαδικασίες ανάπτυξης. Οι θεμελιώδεις αρχές της αποανάπτυξης περιλαμβάνουν την οικολογική βιωσιμότητα, τη μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης, την κοινωνική δικαιοσύνη και την αναδιανομή του εισοδήματος και την ενθάρρυνση μιας κουλτούρας ευημερίας ανεξάρτητης από τον υλισμό και τον υπερβολικό καταναλωτισμό. Το κίνημα αυτό ζητά την εγκαθίδρυση πολιτισμών που βασίζονται στην αυτάρκεια, την τοπικότητα και την κοινωνική αλληλεγγύη, αναγνωρίζοντας την περιορισμένη χωρητικότητα του πλανήτη και την αδυναμία συνεχούς ανάπτυξης. Η αποανάπτυξη προτείνει μια συνολική αλλαγή που επηρεάζει τα κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά συστήματα εκτός από την οικονομική προσαρμογή. Συνολικά, η αποανάπτυξη προσφέρει ένα βιώσιμο υποκατάστατο της καπιταλιστικής λογικής της ατέρμονης ανάπτυξης, προωθώντας την ανάπτυξη μιας κοινωνίας που θα δίνει μεγαλύτερη προτεραιότητα στη διατήρηση του περιβάλλοντος και την ανθρώπινη ευημερία. Παρά το γεγονός ότι οι αρχές της αποανάπτυξης αντιμετωπίζονται από πολλούς με σκεπτικισμό και εκφράζονται αντιρρήσεις, το κίνημα πυροδοτεί έντονες συζητήσεις και προωθεί νέες προοπτικές για την κοινωνική δικαιοσύνη και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

2.2 Οικοκοινότητες, Περμακουλτούρα και Βιώσιμη Τεχνολογία: Σχέσεις και Εξελίξεις

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστούν οι οικοκοινότητες και η εξέλιξή τους, με έμφαση στις θεμελιώδεις αρχές λειτουργίας τους, στο ιστορικό τους πλαίσιο και στη σχέση τους με την περμακουλτούρα και την τεχνολογία. Η σύνδεση της περμακουλτούρας και της τεχνολογίας με τις οικοκοινότητες είναι θεμελιώδης για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αυτές οι κοινότητες επιτυγχάνουν την αυτάρκεια και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η τεχνολογία μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση των οικολογικών πρακτικών των οικοκοινοτήτων, και η περμακουλτούρα, με τις βασικές της αρχές για βιώσιμη γεωργία και κοινωνική συνεργασία, συνδέεται άμεσα με τις μεθόδους που χρησιμοποιούν αυτές οι κοινότητες για την προώθηση της οικολογικής ισορροπίας. Η έννοια των οικοκοινοτήτων περιλαμβάνει την επιδίωξη βιώσιμων μέσων διαβίωσης, με έμφαση στην αυτάρκεια, τη συνεργασία και τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Θα διερευνήσουμε τη λειτουργία αυτών των κοινοτήτων, οι οποίες βασίζονται στη βιώσιμη διαχείριση των πόρων και στην αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Επιπλέον, θα εξεταστεί η ιστορική εξέλιξη των οικοκοινοτήτων, από τις πρώτες παραδοσιακές μορφές κοινότητας μέχρι τη σύγχρονη ανάπτυξή τους μέσω της δικτύωσης και της συνεργασίας, όπως αποδεικνύεται από τη δημιουργία του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοχωριών (GEN). Σε αυτό το περιβάλλον, η περμακουλτούρα και οι βιώσιμες καλλιέργειες είναι κρίσιμες για την αύξηση της αυτάρκειας και της οικολογικής ισορροπίας. Το κεφάλαιο θα κλείσει με την εξέταση της σχέσης μεταξύ τεχνολογίας και οικολογικής βιωσιμότητας, με έμφαση στον τρόπο με τον οποίο τεχνολογίες όπως η ηλιακή και η αιολική ενέργεια χρησιμοποιούνται στις οικοκοινότητες για τη μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

2.2.1 Ιστορική αναδρομή: Από τις πρώιμες στις σύγχρονες μορφές οικοκοινοτήτων

Η έννοια των οικοκοινοτήτων έχει αλλάξει πολύ από τις απαρχές της μέχρι τις σημερινές ερμηνείες. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά τις αλλαγές στην οικολογική γνώση, τη διαχείριση των πόρων και τις κοινωνικές ανάγκες. Οι οικοκοινότητες έχουν εξελιχθεί μέσα από διάφορα στάδια, από τα πρώιμα συστήματα φυσικής γνώσης μέχρι τις σημερινές οικο-εξελικτικές απόψεις.

Οι οικοκοινότητες στην πρώιμη νεότερη περίοδο επικεντρώνονταν συχνά στη φυσική γνώση και τη διαχείριση των πόρων. Για παράδειγμα, στους υγροτόπους της Μπολόνια, στην Ιταλία, οι ντόπιοι διέθεταν βαθιά οικολογική γνώση του περιβάλλοντός τους, την οποία οικολόγοι όπως ο Luigi Ferdinando Marsili κατέγραφαν σχολαστικά. Η γνώση αυτή περιλάμβανε τις δυναμικές σχέσεις μεταξύ της τοπικής χλωρίδας και πανίδας, καθώς και την ανάπτυξη υδραυλικής υποδομής, καταδεικνύοντας ένα πρώιμο είδος οικολογικής κοινότητας που ήταν τόσο παραγωγική όσο και βιώσιμη (Barnett, 2023).

Τα ιστορικά κοινά σε μέρη όπως οι Κάτω Χώρες δείχνουν μια πρώιμη μορφή οικοκοινότητας. Αυτά τα αυτοδιαχειριζόμενα συστήματα διαχειρίστηκαν επιδέξια τους κοινούς πόρους επί γενεές. Η εξέλιξη αυτών των κοινών, ιδίως μεταξύ 1200 και 1700, δείχνει πώς οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές επιρροές επηρεάζουν τις οικοκοινότητες. Παρά τους περιορισμούς, αυτά τα κοινά ήταν επιτυχημένα στη διαχείριση των πόρων, διαρκώντας πάνω από 350 χρόνια κατά μέσο όρο (Forsman et al., 2020).

Από τον τέταρτο αιώνα π.Χ., η κατανόησή μας για τις «φυτοκοινότητες» και τις «ζωικές κοινότητες» έχει αναπτυχθεί σημαντικά, χάρη στη συμβολή συγγραφέων όπως ο Θεόφραστος και μεταγενέστερων οικολόγων όπως ο Grisebach και ο Clements. Αυτές οι εξελίξεις άνοιξαν το δρόμο για τις σύγχρονες οικολογικές έννοιες, όπως το βιότοπο, το οποίο ενσωματώνει τις αλληλεπιδράσεις φυτών και ζώων εντός των κοινοτήτων (Kendeigh, 1954).

Η οικο-εξελικτική δυναμική, η οποία λαμβάνει υπόψη την αλληλεπίδραση των οικολογικών και εξελικτικών διαδικασιών, χρησιμοποιείται όλο και συχνότερα για την κατανόηση των σύγχρονων οικοκοινοτήτων. Η άποψη αυτή δίνει έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οι εξελικτικές αλλαγές μπορούν να επηρεάσουν τη δυναμική της κοινότητας και τη λειτουργία του οικοσυστήματος, υπονοώντας ότι οι οικολογικές και οι εξελικτικές διαδικασίες συμβαίνουν σε παρόμοια χρονοδιαγράμματα και συν-καθορίζουν τη συμπεριφορά της κοινότητας (Fussmann et al., 2007).

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες είχαν σημαντικό αντίκτυπο στις οικοκοινότητες, αλλάζοντας τους κανόνες συνάθροισης και τις δομές των κοινοτήτων. Η ιδέα ότι οι πρώιμες ανθρώπινες συνεισφορές ήταν αμελητέες αμφισβητείται από το γεγονός ότι ακόμη και οι προϊστορικές κοινωνίες είχαν σημαντικό αντίκτυπο στο περιβάλλον τους. Αυτό υπογραμμίζει πόσο σημαντικές είναι οι βιώσιμες πρακτικές για τη διαχείριση των σύγχρονων οικοκοινοτήτων (Telford et al., 2016).

Οι σύγχρονες οικοκοινότητες μπορούν να μάθουν πολλά από την ιστορική αποτελεσματικότητα των κοινών στη διαχείριση των κοινών πόρων. Στις σύγχρονες συνθήκες, οι μέθοδοι συλλογικής δράσης και βιώσιμης χρήσης των πόρων θα μπορούσαν να ενημερωθούν από την κατανόηση των στοιχείων που συνέβαλαν στη μακροζωία τους (Forsman et al., 2020).

Τα οικοχωριά είναι μια σύγχρονη ενσάρκωση μιας αντιπολιτισμικής παράδοσης σκόπιμων κοινοτήτων που χρονολογείται εκατοντάδες, αν όχι χιλιάδες, χρόνια πριν. Οι ανησυχίες τους για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα βασίζονται σε παλαιότερα κινήματα όπως ο βιοπεριφερειακός, η διαχείριση της γης και ο κοινοτισμός. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και έπειτα, το Gaia Trust ξεκίνησε την ανίχνευση και τη δικτύωση, η οποία οδήγησε στο σημερινό κίνημα των οικοχωριών. Μετά από διεθνείς συναντήσεις οικολογικών χωριών που ξεκίνησαν από το 1991, με πρωτοβουλία των Ρος και Χίλντουρ Τζάκσον, ιδρύθηκε το 1995 στο συνέδριο του Findhorn, το Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοχωριών (GEN). Στη συνέχεια, το GEN επεκτάθηκε και περιλαμβάνει χιλιάδες έργα σε όλο τον κόσμο, με περιφερειακά δίκτυα στην Αφρική, την Ευρώπη, τη Λατινική Αμερική, τη Βόρεια Αμερική και την Ωκεανία/Ασία (Network, 2022)

Συνοπτικά, η ανάπτυξη των οικοκοινοτήτων από τα πρωτόγονα συστήματα φυσικής γνώσης μέχρι τα σύγχρονα οικο-εξελικτικά πλαίσια καταδεικνύει την περίπλοκη αλληλεπίδραση εξελικτικών, κοινωνικών και οικολογικών στοιχείων. Αυτή η ιστορική θεώρηση ρίχνει φως στη δημιουργία ανθεκτικών οικοκοινοτήτων και στη βιώσιμη διαχείριση των πόρων.

2.2.2 Οικοκοινότητες και οι βασικές αρχές λειτουργίας τους

Οι οικοκοινότητες είναι ένα είδος κοινοτικής διαβίωσης με πρωταρχικό στόχο τη μείωση της κατανάλωσης μέσω της συγκέντρωσης των πόρων. Οι οικοκοινότητες προσπαθούν να επιτύχουν μια περιβαλλοντικά βιώσιμη διαβίωση καθιστώντας τη βιωσιμότητα βασική πτυχή του τρόπου ζωής της ομάδας. Συχνά επιλέγουν εναλλακτικά σχέδια και τεχνολογία για να μειώσουν σημαντικά το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα σε σύγκριση με τον μέσο πληθυσμό. Οι οικοκοινότητες μπορούν να βρίσκονται τόσο σε αστικές όσο και σε αγροτικές περιοχές, και συχνά χαρακτηρίζονται από έναν βαθμό απομόνωσης από την ευρύτερη κοινωνία, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή σε μια μικρότερη κοινότητα που μοιράζεται ένα σύνολο ιδανικών (Rubin, 2019).

Πρωταρχικός στόχος των κοινοτήτων είναι η ειρηνική συνύπαρξη με το φυσικό περιβάλλον, μειώνοντας παράλληλα τις ανθρώπινες επιπτώσεις στο οικοσύστημα. Οι βασικές αρχές των οικοκοινοτήτων είναι οι εξής:

➤ Βιωσιμότητα και αυτάρκεια στην παραγωγή ενέργειας

Σύμφωνα με τον Irrgang B. (2005) όπως αναφέρουν οι Barani S., Alibeygi A., και Parzan A. (2018), η βιώσιμη κοινότητα ορίζεται ως μια κοινότητα που χρησιμοποιεί τους πόρους της για να ικανοποιήσει τις σημερινές απαιτήσεις, εξασφαλίζοντας παράλληλα επαρκείς πόρους για τις μελλοντικές γενιές. Στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής για όλους τους κατοίκους, διατηρώντας παράλληλα την ικανότητα της φύσης να λειτουργεί διαχρονικά, μειώνοντας τα απόβλητα, εξαλείφοντας τη ρύπανση, αυξάνοντας την αποδοτικότητα και χρησιμοποιώντας τους τοπικούς πόρους για την αναζωογόνηση της τοπικής οικονομίας (Barani et al., 2018).

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η ενεργειακή απόδοση είναι εξίσου κρίσιμες για την ενεργειακή βιωσιμότητα (Tomicic & Schatten, 2016). Όπως αναφέρουν οι Rohana S., Mohammad I., Csabai D., και Mohammad N. (2021), σύμφωνα με τους Bocco A., Gerace M.

και Pollini S. (2019), οι οικοκοινότητες χρησιμοποιούν συνήθως ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως ηλιακούς συλλέκτες και ανεμογεννήτριες, προκειμένου να διασφαλίσουν και την ενεργειακή βιωσιμότητα (Rohana et al., 2021).

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η ενεργειακή απόδοση είναι εξίσου κρίσιμες για την ενεργειακή βιωσιμότητα. Οι οικοκοινότητες χρησιμοποιούν συνήθως βιώσιμες πηγές ενέργειας, όπως ηλιακούς συλλέκτες και ανεμογεννήτριες (Bocco et al, 2019). Ωστόσο, σύμφωνα με τους Nižetić S., Djilali N., Papadopoulos A., & Rodrigues J. J. (2019), πολύ λίγη προσοχή έχει δοθεί στη σχέση μεταξύ της ενεργειακής απόδοσης και της βιωσιμότητας των οικοκοινοτήτων. Η χρήση ενεργειακά αποδοτικού εξοπλισμού και η παρακολούθηση της κατανάλωσης ανανεώσιμης ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της κατανάλωσης ενέργειας στο ελάχιστο (Rohana et al., 2021).

Εικόνα 3 Περμακουλτούρα | Πηγή:
<https://gr.pinterest.com/pin/14355292555951128>

➤ Εναλλακτικές μέθοδοι καλλιέργειας

• Περμακουλτούρα:

Οι ιδρυτές της περμακουλτούρας και οι πρώτοι υποστηρικτές της, διατύπωσαν ένα σύνολο αξιών και αρχών που ήταν συνεπείς με αναγνωρίσιμα ρεύματα οικολογικής σκέψης, βασισμένα στην πεποίθηση ότι οι βιομηχανικές κοινωνίες που βασίζονται στα ορυκτά καύσιμα θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη επιβίωση, στην απόρριψη του ανθρωποκεντρισμού και σε μια ολιστική κοσμοθεωρία που αντιτίθεται στον ωφελμιστικό ανταγωνισμό. Οι δημιουργοί της Περμακουλτούρας πιστεύουν ότι η συνεργασία μεταξύ ανθρώπων και της φύσης είναι το θεμέλιο μιας παγκόσμιας αλλαγής της κοινωνίας που βασίζεται σε τρεις βασικές ηθικές αρχές: Φροντίδα για τη Γη, φροντίδα για τους ανθρώπους και περιορισμός της κατανάλωσης και αναδιανομή του πλεονάσματος (Mollison & Holmgren, 1978).

Σύμφωνα με τους Bill Mollison και David Holmgren, το βασικό πρόβλημα των βιομηχανικών κοινωνιών είναι η ακόρεστη ζήτηση ενέργειας, η οποία διαμορφώνει την εξέλιξή τους και απαγορεύει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα. Για να απελευθερωθούν από αυτόν τον εθισμό, υποστηρίζουν ότι ο σχεδιασμός της περμακουλτούρας πρέπει να επηρεάζεται από τη μορφή και τη λειτουργία των φυσικών οικοσυστημάτων (Morel, 2019).

Η περμακουλτούρα θεωρεί τη δυναμική των φυσικών οικοσυστημάτων ως μια συσσώρευση ενέργειας που ωθεί τα οικοσυστήματα προς κύκλους ύλης «κλειστού βρόχου», στους οποίους όλο και λιγότερα υλικά σπαταλώνται με την πάροδο του χρόνου. Εμπνευσμένος από αυτές τις φυσικές διεργασίες, ο σχεδιασμός των αυτάρκων ανθρώπινων κοινοτήτων πρέπει να μοιάζει με τα οικοσυστήματα μεγιστοποιώντας τις αλληλεπιδράσεις και τις συνέργειες μεταξύ των διαφόρων ανθρώπινων και μη ανθρώπινων συστατικών, με αποτέλεσμα έναν κύκλο αναβάθμισης. Τα πολυετή φυτά, ιδίως τα δέντρα και τα εδάφη, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία αποθηκεύοντας ενέργεια και άνθρακα. Οι permaculturists δίνουν έμφαση στη βιοποικιλότητα και την αγροβιοποικιλότητα για τους λειτουργικούς πλεονασμούς που παράγουν και τον θετικό αντίκτυπό τους στην ανθεκτικότητα. Για παράδειγμα, οι καλλιέργειες δημητριακών, τα λαχανικά με ρίζες και τα δέντρα που παράγουν αμυλούχους καρπούς θα πρέπει όλα να παρέχουν δίαιτες υψηλής ενεργειακής αξίας. Ένα ψυχανθές παρέχει πρωτεΐνες, ενώ παράλληλα βελτιώνει τη γονιμότητα του εδάφους, ενώ μια λίμνη συγκρατεί

το νερό και συμβάλλει στη ρύθμιση του μικροκλίματος. Ο σχεδιασμός πρέπει να προβάλλεται στο μέλλον- το περιβάλλον που δημιουργεί είναι μια εξελικτική δομή, η οποία πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όσο το δυνατόν περισσότερο από την αρχή. Έτσι, πριν φυτέψει κανείς δέντρα, πρέπει να εξετάσει πώς θα αναπτυχθούν και τι θα συμβεί στα ποώδη φυτά που βρίσκονται κάτω από αυτά. Οι ανθρώπινες ανάγκες πρέπει να ικανοποιούνται με στοιχεία που ανακαλύπτονται ή δημιουργούνται μέσα στο σύστημα στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό και πρέπει να καταβάλλονται προσπάθειες για την ελαχιστοποίηση αυτών των αναγκών. Έτσι, η αυτάρκεια αποτελεί τόσο στόχο όσο και μέσο για την υλοποίηση του έργου. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι ανθρώπινοι οικισμοί μπορούν να συμβάλουν σε μια παγκόσμια διαδικασία οικολογικής και ανθρώπινης βελτίωσης, κατά την οποία οι απαιτήσεις για ενέργεια, υλικά και ανθρώπινη εργασία μειώνονται σταδιακά (Morel, 2019).

Η περμακουλτούρα έχει ένα στοιχείο βιωσιμότητας. Μας οδηγεί σε μια λογική στην οποία επεμβαίνουμε λιγότερο και λαμβάνουμε περισσότερα σε αντάλλαγμα. «Υπάρχει μια ταχύτητα στη φύση και πρέπει να περιμένω. Σπέρνω τον σπόρο και μετά περιμένω να βλαστήσει, να μεγαλώσει, να ωριμάσει και να συγκομιστεί. Και η σχέση μου με το σούπερ μάρκετ είναι διαφορετική. Η φύση απαιτεί από μένα να επενδύσω ενέργεια, κάτι που είναι πραγματικά συναρπαστικό, αφού επενδύω ενέργεια και μετά περιμένω. Πηγαίνω πάλι εκεί, επενδύω και περιμένω. Λειτουργεί σε κύκλους επέκτασης και συρρίκνωσης, δράσης και ανάπαυσης, μέχρι να έρθει η ώρα που μπορώ να συγκομίσω τον καρπό, κάτι που είναι διαφορετικό στο σούπερ μάρκετ. Πηγαίνω εκεί, παίρνω τα χρήματά μου, πηγαίνω στο σούπερ μάρκετ, αγοράζω την ώριμη μπανάνα και πηγαίνω σπίτι να φάω. Βιώνουμε μια ψευδαίσθηση ταχύτητας όταν μπαίνουμε σε αυτή τη διαδικασία, διότι η φύση δεν λειτουργεί με αυτόν τον τρόπο. Η φύση είναι κυκλική» (Abdala, 2010).

- Βιολογική καλλιέργεια:

Τα βιολογικά τρόφιμα είναι απαραίτητα για τη γεωργική βιωσιμότητα και κάθε οικολογικό χωριό οφείλει να παράγει τρόφιμα χωρίς χημικά. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της εμπειρίας και του ταλέντου των αγροτών, χρησιμοποιώντας παράλληλα λιγότερα φυτοφάρμακα. Παραγωγή, άρδευση και ανίχνευση ζωυφίων για την παροχή ενός πιο βιώσιμου περιβάλλοντος (Ayaz et al, 2019).

Εικόνα 4 Βιολογική καλλιέργεια | Πηγή:
<httpsgr.pinterest.compin10977592835967107>

➤ Οικολογική διαχείριση των φυσικών πόρων

Η οικολογική διαχείριση των φυσικών πόρων είναι ζωτικής σημασίας για τη λειτουργία των οικοκοινοτήτων. Η αντίληψή τους βασίζεται στην ιδέα ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα πρέπει να συμμορφώνεται με τα οικολογικά όρια του πλανήτη ιδίως τα τελευταία χρόνια όπου η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η συνεχής παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη έχουν οδηγήσει σε εξάντληση των πόρων και σε αυξημένη παραγωγή σκουπιδιών ανά κάτοικο. Όταν τα απόβλητα δεν χειρίζονται, μεταφέρονται, αποθηκεύονται ή διαχειρίζονται/απορρίπτονται σωστά, μπορεί να αποτελέσει σοβαρή απειλή για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον (Zhen et al., 2021). Οι οικοκοινότητες προσπαθούν να μειώσουν την κατανάλωση και την παραγωγή αποβλήτων μέσω διάφορων τακτικών όπως με τη χρήση φιλικού προς το περιβάλλον εξοπλισμού θραύσης απορριμμάτων. Περιορίζουν τις περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις με την ανακύκλωση, την κομποστοποίηση, τη χρήση βιοδιασπώμενων οργανικών υλικών και την επαναχρησιμοποίηση προϊόντων. (Ferginia, 2023). Επίσης, οι οικοκοινότητες εφαρμόζουν συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων όπως συλλογή βρόχινου νερού και ανακύκλωσης λυμάτων για επαναχρησιμοποίηση του νερού (Tanner, 2007).

➤ Κοινωνική συνοχή, συμμετοχή και αλληλεγγύη σε μικρή κλίμακα

Η συλλογική και συνεργατική κοινοτική δραστηριότητα στις οικοκοινότητες ενισχύει την κοινωνική σύνδεση και αυξάνει την ακεραιότητα της κοινότητας. Ως αποτέλεσμα, η συν-ανάπτυξη παραδοσιακών και σκόπιμων κοινοτήτων μπορεί να δημιουργήσει ένα σημαντικό ποσό συνέργειας (Suh, 2018). Οι οικοκοινότητες διέπονται από μια ολιστική θεώρηση της ζωής, η οποία χαρακτηρίζεται από μια νέα πολιτική-αισθητική στην οποία η ευχαρίστηση, η συναναστροφή, η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και των σχέσεων μοιράσματος καθίστανται ουσιώδεις στην επιδίωξη της προσωπικής ικανοποίησης. (Brombin, 2015). Η συλλογική ταυτότητα των μελών των οικοκοινοτήτων έχει σημασία για την ανάδειξη του ανήκειν και των διαπροσωπικών αλληλεπιδράσεων στους μετασχηματισμούς βιωσιμότητας (Ulug, 2021).

Ο αριθμός των οικοχωριών έχει αυξηθεί παγκοσμίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η επέκταση αυτή οφείλεται κυρίως στην αμφιλεγόμενη φύση του μεταμοντερνισμού και στην επιθυμία να οικοδομηθεί ένας απλούστερος, πιο ουσιαστικός και βιώσιμος τρόπος ζωής που θα βασίζεται στη συμμετοχική δημοκρατία εντός της τοπικής κοινότητας (Cunningham, 2014). Οι οικοκοινότητες βασίζονται σε εξισωτικές ιδέες, γι' αυτό και συχνά υιοθετούν την ιδεολογία της συναίνεσης (Cunningham & Wearing, 2013).

Ωστόσο, το γεγονός ότι η «κοινότητα» σχετίζεται έμμεσα με την «τοπικότητα» είναι ένα συναφές πρόβλημα. Πολλοί ερευνητές του εναλλακτικού χώρου υποστηρίζουν ότι ένα μεγάλο μέρος της σχετικής μελέτης είναι τοπικής εμβέλειας. Συγκεκριμένα, διερευνούν το κατά πόσο η έρευνα δράσης για τις ποικίλες οικονομίες θα μπορούσε να προσαρμοστεί ώστε να αναπτύξει κάτι περισσότερο από τοπικές εναλλακτικές λύσεις στον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό και την αλληλεπίδραση μεταξύ του τοπικού και άλλων γεωγραφικών επιπέδων. Σε πολιτικό και οικονομικό (υλικό) επίπεδο, η αλληλεπίδραση μεταξύ του τοπικού επιπέδου και άλλων επιπέδων είναι ουσιαστική. Σε απάντηση αυτής της κριτικής, η GibsonGraham υπερβαίνει τη διπολική σκέψη, την τοπική σε σχέση με την παγκόσμια διάσταση, η οποία δίνει έμφαση στην τάση να θεωρείται το παγκόσμιο ως εγγενώς πιο ισχυρό, κυρίαρχο, αποτελεσματικό και ηθικό από το τοπικό, ενώ ταυτόχρονα αποκλείει την ιδέα ότι η τοπική οικονομική διαφοροποίηση μπορεί να παράγει μόνο οφέλη. Αντίθετα, προτείνει μια σχεσιακή προσέγγιση που επικεντρώνεται στη σχέση μεταξύ του τοπικού επιπέδου και των υπολοίπων. Υποστηρίζει ότι τα τοπικά εναλλακτικά σχέδια έχουν παγκόσμιες διασυνδέσεις και θεωρεί το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ και άλλα υπερτοπικά ή διεθνή δίκτυα αλληλεγγύης ως παραδείγματα τέτοιων διασυνδέσεων. Ωστόσο, υπενθυμίζει ότι η απόδοση μιας προκαταρκτικής αξιολόγησης στην «τοπική» θετική δράση θα ήταν επίσης μια εκ των προκαταρκτική αξιολόγηση, με τα προαναφερθέντα μειονεκτήματα

(Καβουλάκος & Γριτζάς, 2015). Παρ' όλα αυτά, οι οικοκοινότητες ορίζονται συνήθως από το μικροσκοπικό τους μέγεθος, αποτελούμενες από λίγο περισσότερα από 100 άτομα. Αν και υπάρχουν εξίσου αστικές και «ημιαστικές» οικονομίες, οι περισσότερες βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές, όπου είναι απλούστερη η απόκτηση φυσικών πόρων και όπου τα ακίνητα και τα ενοίκια είναι λιγότερο ακριβά (Κατάνεο, 2016). Ενώ, οι κάτοικοι τους προκειμένου να συντηρούν την ταυτότητά τους και να προσφέρουν μια ελκυστική, βιώσιμη εναλλακτική λύση στην παραδοσιακή διαβίωση συχνά κρίνουν αναγκαία τη διατήρηση μιας απόστασης από την ευρύτερη κοινότητα (Westskog et al., 2018).

➤ Αυτοδιαχείριση και οικονομική αυτάρκεια

Η αυτοδιαχείριση και η οικονομική αυτάρκεια είναι βασικά στοιχεία των οικοκοινοτήτων. Οι κοινότητες αυτές επιδιώκουν να μειώσουν την εξάρτησή τους από εξωτερικές οικονομικές και κοινωνικές μεταβλητές με την οικοδόμηση εναλλακτικών οικονομικών συστημάτων.

Σύμφωνα με τη συμβατική οικονομική θεωρία, τα νοικοκυριά (καταναλωτές), οι επιχειρήσεις (παραγωγοί) και άλλοι οργανισμοί, όπως ο δημόσιος τομέας και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, είναι οι κύριοι κινητήριοι μοχλοί της οικονομίας. Σύμφωνα με το συμβατικό μοντέλο δύο τομέων, οι επιχειρήσεις παράγουν αγαθά και υπηρεσίες και οι τιμές ελέγχουν τη διανομή των πόρων. Τα νοικοκυριά θεωρούνται καταναλωτές και ιδιοκτήτες των συντελεστών παραγωγής (Blažek, J. 2016).

Οι οικοκοινότητες, ωστόσο, αποκλίνουν από αυτό το πρότυπο. Εκτελούν καθήκοντα που σχετίζονται με την αγορά, όπως η παραγωγή προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών, όπως ακριβώς τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, αλλά συμμετέχουν επίσης σε δραστηριότητες που δεν σχετίζονται με την αγορά και βασίζονται σε ιδέες όπως η κοινή χρήση, η διαβίωση και η αμοιβαία βοήθεια. Η εφαρμογή του συμβατικού μοντέλου της οικονομίας της αγοράς καθίσταται πιο δύσκολη από το γεγονός ότι οι προσπάθειες αυτές συχνά δίνουν προτεραιότητα σε κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους έναντι του καθαρού οικονομικού κέρδους (Blažek, J. 2016).

Στη θεωρία της αποανάπτυξης η οικονομία διακρίνεται σε νομιματοποιημένους (με γνώμονα την αγορά) και μη νομιματοποιημένους (χωρίς αγορά) τομείς. Η μη νομιματοποιημένη οικονομία ή αλλιώς σύμφωνα με τη Gibson-Graham «αόρατη οικονομία», περιλαμβάνει όλες εκείνες τις οικονομικές δραστηριότητες που παραμένουν έξω από τον επίσημο οικονομικό κύκλο και δεν καταγράφονται συνήθως στα στατιστικά στοιχεία. Αυτές οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν τις ανεπίσημες και μη πληρωμένες δουλειές, όπως «το νοικοκυριό», η φροντίδα ηλικιωμένων, παιδιών και ασθενών, οι εθελοντικές εργασίες, η οικιακή παραγωγή για προσωπική χρήση, η ανταλλαγή, το «φτιάξ' το μόνος σου», ο εθελοντισμός, η αλληλοβοήθεια, καθώς και άλλες κοινωνικές και κοινωτικές δραστηριότητες. Συνοπτικά, η μη αγοραία οικογενειακή οικονομία βασίζεται σε τρεις αρχές: την ανταλλαγή, τη διαβίωση και τη δωρεά (διαμοιρασμός και αλληλοβοήθεια). Αυτή η μη μονοπωλιακή οικονομία συρρικνώνεται ως αποτέλεσμα της διαδικασίας εμπορευματοποίησης, η οποία μετατρέπει τις μη αγοραίες δραστηριότητες σε εμπορεύματα της αγοράς (Blažek, J. 2016).

Μέσω κοινοτικών θεσμών που θέτουν σε υψηλή προτεραιότητα τη βιωσιμότητα, την αλληλοβοήθεια και τις κοινές αξίες, οι οικοκοινότητες επιτυγχάνουν μια ισορροπία μεταξύ αυτών των δραστηριοτήτων της αγοράς και των μη αγοραίων δραστηριοτήτων. Για να ενθαρρύνουν το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών εντός της κοινότητας και της ευρύτερης τοπικής οικονομίας, ορισμένες κοινότητες χρησιμοποιούν εναλλακτικά συστήματα αξιών, όπως τοπικά νομίσματα ή νομίσματα χρόνου (Blažek, J. 2016).

Κατά κάποιον τρόπο, οι οικοκοινότητες είναι αριστοτελικές οικονομίες, καθώς παραπέμπουν στην «οικιακή διαχείριση» και στην τέχνη της αξιοπρεπούς διαβίωσης. Το χρήμα δεν είναι ο κύριος παράγοντας. Είναι απλώς ένας τρόπος ικανοποίησης των αναγκών. Επειδή, η κοινότητα διασφαλίζει ότι όλα τα μέλη της

διατηρούν ένα καθορισμένο βιοτικό επίπεδο, οι οικοκοινότητες αποφεύγουν τη συσσώρευση. Κάθε οικοκοινότητα έχει ένα πολύ διαφορετικό είδος οικονομικού μοντέλου. Ενώ ορισμένες διατηρούν το μοντέλο της ιδιωτικής οικονομίας, άλλες μοιράζουν όλα τα κεφάλαια μεταξύ των μελών. Οι αγροτικές καταλήψεις, οι οποίες αποτελούν έναν ιδιαίτερο τύπο οικοκοινότητας, δείχνουν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του επιπέδου κοινοτισμού μιας κοινότητας και του επιπέδου απομόνωσής της. Ένα υψηλότερο επίπεδο προσωπικών αποταμιεύσεων (σε μετρητά) είναι πιο πιθανό να διατηρηθεί σε οικοκοινότητες που βρίσκονται κοντά σε μεγάλες πόλεις. Το οικονομικό εισόδημα προέρχεται από ένα ευρύ φάσμα πηγών. Σε γενικές γραμμές, η οικοκοινότητα παράγει συλλογικά αγαθά που μπορούν να πωληθούν τοπικά ή αλλού, όπως σε υπαίθριες αγορές, και επικρατούν οι έννοιες της συνεταιριστικής αυτοδιαχείρισης. Μεγαλύτερες οικονομίες, βασίζονται στη συγκέντρωση χρημάτων από το πλήθος και σε άλλες μορφές οικονομικής βοήθειας. Όταν τα μέλη των οικολογικών κοινοτήτων έχουν υψηλό επίπεδο οικονομικής ενσωμάτωσης, λειτουργούν ως «ολοκληρωμένοι συνεταιρισμοί», συμπεριλαμβάνοντας παραγωγούς, καταναλωτές και εργαζόμενους στην οργάνωση (Κατάνεο, 2016).

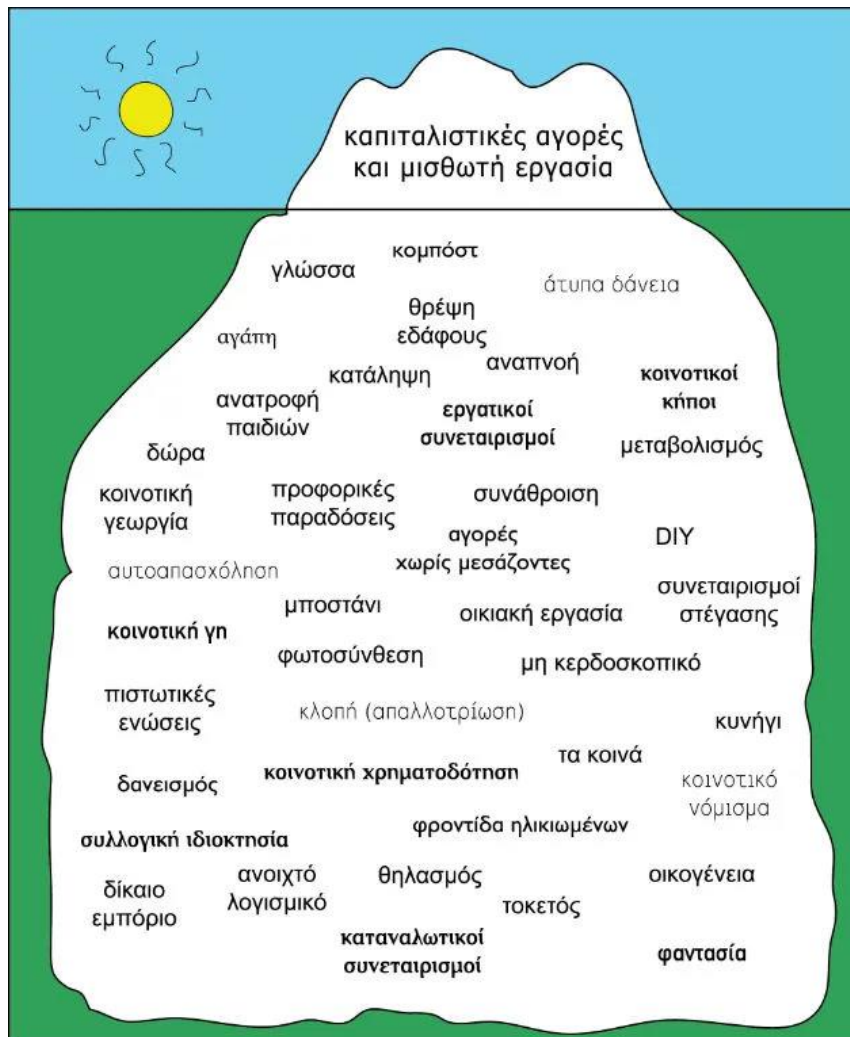
Οι «όχι μόνο κερδοσκοπικές» δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν οι οικοκοινότητες περιλαμβάνουν κοινωνικές επιχειρήσεις που παράγουν αγαθά και υπηρεσίες τόσο για την τοπική όσο και για την εξωτερική αγορά. Οι επιχειρήσεις αυτές υποστηρίζουν την κοινότητα χρηματικά και σύμφωνα με τα πολιτικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ιδεώδη της. Προσφέροντας χρήματα, υπηρεσίες και υποδομές που δεν ανήκουν στην αγορά, οι δευτερεύουσες κοινωνικές επιχειρήσεις βοηθούν τους βασικούς κοινοτικούς επιχειρηματίες (Blažek, J. 2016).

Για την προώθηση της αλληλοβοήθειας και την αποτίμηση του χρόνου εργασίας, οι οικοκοινότητες χρησιμοποιούν συστήματα όπως τα τοπικά νομίσματα (π.χ. στην οικοκοινότητα Findhorn, στη Σκωτία ή στο οικοχωριό Friland, στη Δανία). Οι τοπικές οικονομίες ενισχύονται όταν τα αγαθά και οι υπηρεσίες μπορούν να ανταλλάσσονται τόσο εντός της κοινότητας όσο και με μη κατοίκους της χάρη στα μετατρέψιμα τοπικά νομίσματα, όπως στην Καταλονία. Οι ανταλλαγές μεταξύ των μελών και της ευρύτερης τοπικής οικονομίας καθίστανται δυνατές μέσω των LETS (Local Exchange Trading Systems), όπως στην κοινότητα Dolphin (Blažek, J. 2016).

Επίσης, οι οικοκοινότητες στεγάζουν πρωτογενείς κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν άμεση παραγωγική ή οικονομική δραστηριότητα ακολουθώντας περιβαλλοντικούς ή κοινωνικούς στόχους. Η παραγωγή τροφίμων, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η εκπαίδευση και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι μερικά παραδείγματα. Οι επιχειρήσεις αυτές υποστηρίζουν την εξωτερική οικονομία καθώς και τις εσωτερικές ανάγκες της κοινότητας. Ορισμένες διοικούνται από άτομα, οργανισμούς ή την κοινωνία στο σύνολό της και συνήθως επιτυγχάνουν ισορροπία μεταξύ των κοινωνικών στόχων και του οικονομικού κέρδους (Blažek, J. 2016).

Οι δευτερεύουσες κοινωνικές επιχειρήσεις λειτουργούν ως υποστηρικτικοί μηχανισμοί για την ενίσχυση των πρωτογενών κοινωνικών επιχειρήσεων και της κοινότητας, προσφέροντας πόρους και υπηρεσίες (όπως γη, χρηματοδότηση και εμπειρογνωμοσύνη). Για παράδειγμα, οι κοινοτικές τράπεζες μπορούν να παρέχουν δάνεια χωρίς επιτόκιο, ενώ ο εθελοντισμός και η κοινή υποδομή μπορούν να βοηθήσουν στη μείωση των δαπανών. Δίνοντας πόρους και γη, οι οικοκοινότητες βοηθούν επίσης τους τοπικούς αγρότες και τις μικροεπιχειρήσεις (π.χ. στο EcoVillage Ithaca). Σε αρκετές περιπτώσεις, η ίδια η οικοκοινότητα οργανώνει πρωτοβουλίες ή επιχειρήσεις που τροφοδοτούν τις λειτουργίες της κοινότητας, λειτουργώντας ως δευτερεύουσα κοινωνική επιχείρηση (Blažek, J. 2016).

Ακολουθεί η πυραμίδα της Gibson-Graham που αναδεικνύει την ορατή και αόρατη οικονομία:

Εικόνα 5 Πυραμίδα Gibbs-Graham | πηγή: https://www.efsyn.gr/arheologia-kalo168247_oi-enallaktikes-ston-kapitalismo-einai-idi-edo-itan-panta-edo#goog_rewarded

2.2.3 Παράγοντες που οδήγησαν στη δημιουργία και ανάπτυξη των οικοκοινοτήτων

Η αδιαφορία του νεοφιλελεύθερου μοντέλου για τις επιζήμιες κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της παραγωγής και του εμπορίου είναι ένα από τα κύρια προβλήματα του σημερινού παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Η εκτεταμένη κοινωνική και περιβαλλοντική ζημία είναι αποτέλεσμα της «εξωτερίκευσης» αυτών των συνεπειών και της αντιμετώπισής τους ως να μην έχουν καμία οικονομική αξία. Το σύστημα επικρίνεται από ομάδες ανθρώπων ανά την υφήλιο τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς θέτει τα εταιρικά κέρδη πάνω από την ευημερία του περιβάλλοντος και των τοπικών κοινοτήτων, γεγονός που οδηγεί σε ανισότητα, περιβαλλοντική ζημία και κατάρρευση των κοινωνικών θεσμών που βασίζονται στη ζωή. Το κίνημα των οικοκοινοτήτων «ήρθε» για να αντισταθεί σε αυτό το επιχειρηματικό μοντέλο, το οποίο υποκινείται από κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες. Οι κάτοικοι των οικοκοινοτήτων πιστεύουν ότι η οικονομική πρόοδος, όπως προωθείται από τις επιχειρήσεις, είναι ένας μύθος που βλάπτει τις κοινότητες και το περιβάλλον και ότι ένα σύστημα που ευνοεί λίγους και εκλεκτούς σε βάρος των πολλών είναι μη βιώσιμο. Αντίθετα, υποστηρίζουν έναν πολιτισμό βασισμένο στη ζωή που δίνει προτεραιότητα στην ποικιλομορφία,

την ισότητα, την κοινότητα και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Το κίνημα οραματίζεται ένα διαφορετικό μέλλον βασισμένο σε αυτές τις αρχές και αντιτίθεται στην κυριαρχία των εταιρικών συμφερόντων (Jackson, 2004).

Η τρέχουσα πολιτιστική μας αντίδραση στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και στις ελλείψεις του εταιρικού καπιταλισμού στη διατήρηση μιας δίκαιης και υγιούς κοινωνίας θα διαμορφώσει τη βιώσιμη πόλη του μέλλοντος. Ένας ιστός από συνδεδεμένους «κόμβους» ή κόμβους ανθρώπινης δραστηριότητας διευκολύνει αυτή την παγκόσμια αντίδραση. Ως μέρος ενός ευρύτερου κινήματος, αυτοί οι κόμβοι θέτουν τις βάσεις για ανθεκτικές κοινότητες που μπορούν να παράγουν, να χρησιμοποιούν, να μοιράζονται και να διαθέτουν τους πόρους με υπευθυνότητα. Σύμφωνα με αυτή την προοπτική, ένα βιώσιμο, κλειστό σύστημα κύκλου παίρνει τη θέση της συμβατικής, γραμμικής ροής υλικών από την παραγωγή έως την υγειονομική ταφή. Οι οικοκοινότητες δημιουργήθηκαν ως ένα πρότυπο παράδειγμα για τις αστικές κοινότητες του μέλλοντος. Αυτές οι σκόπιμες, συνεργατικές κοινότητες δίνοντας έμφαση στους κοινούς πόρους, την αποκεντρωμένη ενέργεια και την τοπική παραγωγή τροφίμων, δείχνουν πώς μπορούν να προκύψουν ανθεκτικοί, κοινοτικοί, ακόμη και αναγεννητικοί οικισμοί (Litfin, 2012).

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας για τον σχηματισμό των οικοκοινοτήτων ήταν η κοινωνική ανισότητα και το αίσθημα αποξένωσης που προκάλεσε το σύγχρονο αστικό και οικονομικό πρότυπο ανάπτυξης. Η αστικοποίηση και το βιομηχανικό σύστημα συχνά επιτείνουν την κοινωνική και οικονομική ανισότητα και προκαλούν αποξένωση από την κοινότητα. Οι οικοκοινότητες αυξάνουν την κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη ενθαρρύνοντας την κοινοτική ιδιοκτησία και την κοινοτική διαβίωση. Δίνοντας έμφαση στη συμμετοχική διακυβέρνηση, οι κοινότητες αυτές ενισχύουν το αίσθημα της κοινότητας και της συντροφικότητας, δίνοντας τη δυνατότητα στα άτομα να συμμετέχουν στις επιλογές που επηρεάζουν τη ζωή τους. Πολλοί κάτοικοι δηλώνουν ελάχιστες περιβαλλοντικές προθέσεις για την ένταξή τους σε μια οικονομία (Aiken, 2018). Οι περισσότεροι δηλώνουν ότι παρακινούνται κυρίως από την εσωτερική τους ανάγκη να ενταχθούν σε μια κοινότητα, τόσο για να γνωρίσουν άλλους ανθρώπους που μοιράζονται τις ίδιες αξίες και κοινωνικές απόψεις (Winston, 2012) με αυτούς όσο και για να ξεφύγουν από τη συμβατική κοινωνία, όπου ανακαλύπτουν ότι οι στάσεις, οι απόψεις και οι πρακτικές τους βρίσκονται σε αντίθεση ή απέχουν από αυτό που θεωρούν «φυσιολογικό». Άλλοι πάλι έχουν στόχο να «επέμβουν» με το «παράδειγμά» τους στην κυρίαρχη κουλτούρα και μετακομίζοντας σε μια οικονομία να δείξουν σε άλλους τι συνεπάγεται η βιώσιμη ζωή και να παρακινήσουν και άλλους να κάνουν το ίδιο (Westskog et al, 2018). Κάποιοι επίσης, δηλώνουν ότι οι εμπειρίες της ζωής τους κατά την παιδική ηλικία και την πρώιμη ενηλικίωση, ιδίως σε σχέση με τη φύση και την περιβαλλοντική υποβάθμιση, αποτελούν το κύριο κίνητρο για την επιλογή ενός βιώσιμου τρόπου ζωής. Ενώ, μερικοί οικοχωρικοί παρακινήθηκαν από την ετοιμότητα και το πάθος τους για τη δημιουργία ενός καταλληλότερου ενδιαιτήματος (Winston, 2012). Στην πλειοψηφία τους οι κάτοικοι των οικοκοινοτήτων παρακινούνται από την ανάγκη διαβίωσης σε ένα ασφαλές περιβάλλον, με καθαρό αέρα, ψυχική ηρεμία και αίσθηση της κοινότητας, παρά ορισμένα προβλήματα (Barani et al., 2018).

Οι οικοκοινότητες επηρεάζουν την κατεύθυνση της αστικής διαβίωσης στο μέλλον. Το κίνημα των οικοκοινοτήτων μαζί και με άλλες πρωτοβουλίες προσφέρουν μια ματιά στο μέλλον της αστικής κουλτούρας, δείχνοντας ένα όραμα κοινοτήτων που αποτελούν παράδειγμα κοινωνικής δικαιοσύνης και βιωσιμότητας. Αρχίζουμε να βλέπουμε τη γενική διάταξη των πόλεων του μέλλοντος χάρη στις συνδυασμένες προσπάθειες αυτών των ομάδων (Litfin, 2012). Οι οικοκοινότητες δεν αποτελούν απαραίτητα μια μορφή περιβαλλοντισμού, αλλά ένα είδος δράσης που ταυτίζεται περισσότερο με την πολιτικά ενεργή άσκηση πίεσης και την άμεση δράση, παρά με την αλλαγή του τρόπου ζωής και μόνο (Aiken, 2018).

2.2.3 Οικοκοινότητες και τεχνολογία

Εικόνα 6 Αειφόρος ανάπτυξη | Πηγή : <https://gr.pinterest.com/pin234468724341658508>

Η σχέση μεταξύ τεχνολογίας και αποανάπτυξης είναι περίπλοκη και πολυδιάστατη. Η τεχνολογία χρησιμοποιείται με τρόπο που συνάδει με τις έννοιες της αποανάπτυξης. Τα μέλη των οικονοτήτων θέλουν να ελαχιστοποιήσουν την κατανάλωση και να ζήσουν πιο βιώσιμα εφαρμόζοντας τις σχετικές τεχνολογίες που υποστηρίζουν τους περιβαλλοντικούς τους στόχους. Χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα τεχνολογιών, για να επιτύχουν τους στόχους της αειφορίας. Η χρήση της τεχνολογίας δεν συνεπάγεται την απόρριψη όλων των σύγχρονων εξελίξεων, αλλά μάλλον την αξιοποίηση της τεχνολογίας σε αντίθεση με το μοντερνιστικό όραμα.

Η τεχνολογία αντιμετωπίζεται ως εργαλείο για τη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος και της χρήσης πόρων, παρά ως μέσο αέναης επέκτασης και κατανάλωσης (Rubin, 2019).

Οι ανανεώσιμες ή «πράσινες» πηγές ενέργειας αποτελούν την πρωταρχική λύση για μια οικοκοινότητα. Αυτό το είδος ενέργειας δημιουργείται από ανανεώσιμες φυσικές διεργασίες, όπως η ηλιοφάνεια, ο άνεμος, η βροχή, οι παλίρροιες και η γεωθερμική ενέργεια. Πολλές νέες τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας υιοθετούνται σε τέτοιες πόλεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αξιοποιούν τον ήλιο, τον άνεμο, τις παλίρροιες, τη γεωθερμία αξιοποιώντας συστήματα όπως έξυπνα πάνελ, κυψέλες καυσίμου υδρογόνου και ράβδους ελεύθερης δόνησης ενέργειας.²

Τα έξυπνα πάνελ εγκαθίστανται σε μεγάλες επιφάνειες με μεγάλη δραστηριότητα των ποδιών, όπως το πεζοδρόμιο. Συλλέγουν την κινητική ενέργεια της κίνησης των πεζών ή την πίεση που ασκείται από το βάρος

² <https://www.freeandreal.org/research/>

των πεζών και τη μετατρέπουν σε χρήσιμη ενέργεια (ηλεκτρική ενέργεια). Η μετατροπή αυτή είναι γνωστή ως πιεζοηλεκτρισμός.¹

Η παλιρροιακή ενέργεια, συχνά γνωστή ως παλιρροϊκή ενέργεια, είναι ένας τύπος υδροενέργειας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή άλλων μορφών ενέργειας. Η παλιρροιακή ενέργεια παράγεται από τις σχετικές κινήσεις της γης, του ήλιου και της σελήνης, οι οποίες αλληλεπιδρούν μέσω βαρυτικών δυνάμεων. Η βαρυτική έλξη του ήλιου και της σελήνης, καθώς και η περιστροφή της Γης, προκαλούν περιοδικές αλλαγές στη στάθμη των υδάτων και τα σχετικά παλιρροιακά ρεύματα. Η παλιρροϊκή ενέργεια είναι πρακτικά απεριόριστη και κατατάσσεται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι σύγχρονες βελτιώσεις στην τεχνολογία της δίνης θα είναι τελικά σε θέση να παράγουν σημαντικά ποσά ενέργειας από τα παλιρροιακά ρεύματα.¹

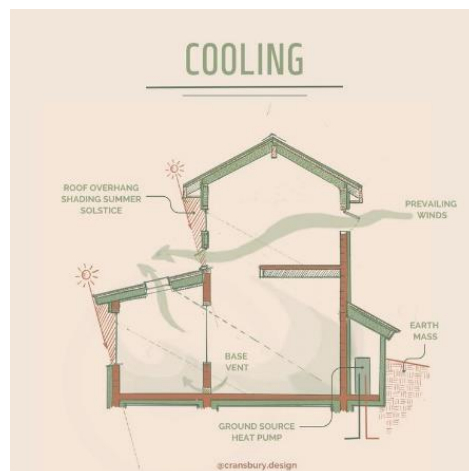
Η ηλιακή ενέργεια είναι η ακτινοβολία και η θερμότητα που εκπέμπει ο ήλιος και αποτελεί σημαντικό μέρος της ανανεώσιμης ενέργειας στη Γη. Η ηλιακή ενέργεια μπορεί να μετατραπεί σε ηλεκτρική ενέργεια χρησιμοποιώντας θερμικές μηχανές ή φωτοβολταϊκά. Μόλις μετατραπεί, οι εφαρμογές της περιορίζονται μόνο από την ανθρώπινη εφευρετικότητα. Μερικά παραδείγματα ηλιακών εφαρμογών περιλαμβάνουν θέρμανση και ψύξη χώρων μέσω βιοκλιματικής (ειδικά ηλιακής) αρχιτεκτονικής, πόσιμο νερό μετά από απόσταξη και απολύμανση, δέσμευση του ηλιακού φωτός της ημέρας στον οικιακό φωτισμό, ζεστό νερό, θερμική ενέργεια για μαγείρεμα και άλλες θερμικές διεργασίες υψηλής θερμοκρασίας για βιομηχανική χρήση. Οι ηλιακές τεχνολογίες κατατάσσονται χονδρικά σε παθητικές ή ενεργητικές ηλιακές με βάση τον τρόπο με τον οποίο συλλαμβάνουν, μετατρέπουν και διαχέουν το ηλιακό φως. Οι ενεργητικές ηλιακές προσεγγίσεις περιλαμβάνουν τη μετατροπή του ηλιακού φωτός σε χρήσιμη μορφή με τη χρήση φωτοβολταϊκών πάνελ και άλλων ηλιακών θερμικών συλλεκτών (με ηλεκτρικό ή μηχανικό εξοπλισμό). Οι παθητικές ηλιακές στρατηγικές περιλαμβάνουν τον προσανατολισμό ενός κτιρίου προς τον ήλιο, τη χρήση υλικών με καλή θερμική μάζα ή ιδιότητες σκέδασης των ακτίνων και τη δημιουργία χώρων με φυσική κυκλοφορία του αέρα.¹

Η γεωθερμική ενέργεια προέρχεται από τη θερμότητα που είναι αποθηκευμένη στη γη. Αυτή η γεωθερμική ενέργεια προέρχεται από τον αρχικό σχηματισμό του πλανήτη, τη ραδιενεργό διάσπαση των μεταλλευμάτων και την ηλιακή ενέργεια που λαμβάνεται στην επιφάνεια. Από το 2007, οι γεωθερμικές μονάδες παγκοσμίως έχουν δυναμικότητα περίπου 10 GW. Η γεωθερμική ενέργεια είναι φθηνή, αξιόπιστη και οικολογικά επωφελής, αλλά παραδοσιακά περιορίζεται σε μέρη κοντά σε όρια τεκτονικών πλακών. Οι πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις έχουν αυξήσει σημαντικά το εύρος και την ποσότητα των εκμεταλλεύσιμων πόρων, ιδίως για χρήσεις όπως η οικιακή θέρμανση, ανοίγοντας το δρόμο για ευρύτερη αξιοποίηση. Οι γεωθερμικές πηγές εκπέμπουν αέρια του θερμοκηπίου που παγιδεύονται βαθιά κάτω από το έδαφος, αλλά οι εκπομπές είναι πολύ χαμηλότερες ανά μονάδα ενέργειας από εκείνες των παραδοσιακών ορυκτών καυσίμων. Ως αποτέλεσμα, η γεωθερμική ενέργεια, όταν εφαρμοστεί ευρέως στη θέση των ορυκτών καυσίμων, έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στον έλεγχο της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Η αιολική ενέργεια είναι η μετατροπή της ενέργειας του αέρα σε αξιοποιήσιμη ενέργεια, όπως η ηλεκτρική ενέργεια, με τη χρήση αεροστροβίλων. Στο τέλος του 2008, η μέγιστη παγκόσμια συγκομιδή ενέργειας από ανεμογεννήτριες ήταν 121,2 gigawatts. Η αιολική ενέργεια παρήγαγε περίπου το 1,5% της παγκόσμιας ηλεκτρικής ενέργειας το 2008, και η ποσότητα αυτή αυξάνεται ραγδαία, αφού διπλασιάστηκε τα τελευταία τρία χρόνια μεταξύ 2005 και 2008. Τον Μάιο του 2009, ογδόντα χώρες σε όλο τον κόσμο χρησιμοποιούσαν εμπορικά την αιολική ενέργεια. Τα αιολικά πάρκα μεγάλης κλίμακας συνδέονται με το δίκτυο μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ τα μικρότερα προσφέρουν ενέργεια σε αγροτικές περιοχές. Οι δημόσιες επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας αγοράζουν όλο και περισσότερο την επιπλέον ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από μέτριες οικιακές ανεμογεννήτριες. Η αιολική ενέργεια αποτελεί μια δελεαστική εναλλακτική λύση έναντι των ορυκτών καυσίμων, δεδομένου ότι είναι άφθονη, ανανεώσιμη, ευρέως διαδεδομένη, καθαρή και δεν εκπέμπει αέρια του θερμοκηπίου.¹

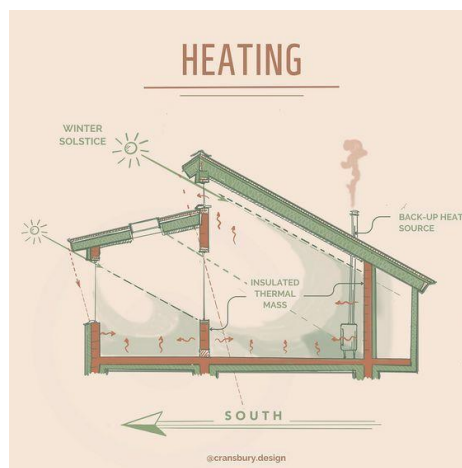
Η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει τους αγρότες από τη σπορά μέχρι τη συγκομιδή των καλλιεργειών, συμπεριλαμβανομένης της προετοιμασίας του εδάφους και της παρακολούθησης της κατάστασης της καλλιέργειας (Ayaz et al, 2019).

Οι οικοκοινότητες χρησιμοποιούν επίσης, μεθόδους κατασκευής Κτιρίων με «Καθαρή Μηδενική Ενέργεια». Σύμφωνα με την έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για τις κλιματικές αλλαγές (IPCC) προκύπτουν ανησυχητικά αποτελέσματα σχετικά με την έκταση και την ένταση των αρνητικών κλιματικών επιπτώσεων οι οποίες έχουν ξεπεράσει τις πρώτες προβλέψεις. Επιπλέον, προβλέπεται ότι μέχρι το 2050 θα υπάρχουν 9,7 δισεκατομμύρια άνθρωποι στον πλανήτη, οι περισσότεροι από τους οποίους θα ζουν σε πόλεις, αυξάνοντας τη ζήτηση για ενέργεια στις περιοχές αυτές. Περίπου το 40% των παγκόσμιων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα προέρχεται από τον κτιριακό τομέα, γεγονός που τον καθιστά σημαντικό παράγοντα των αστικών εκπομπών. Τα επόμενα 20 χρόνια, το ποσοστό αυτό αναμένεται να αυξηθεί κατά 40% (Ma et al., 2024). Οι βλαβερές επιπτώσεις των ορυκτών καυσίμων στο περιβάλλον και η πεπερασμένη προσφορά τους δεν είναι οι μόνοι λόγοι για να αναζητηθούν εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Ο αυξανόμενος ρυθμός κατανάλωσης ενέργειας και η ενεργειακή φτώχεια στην οικοδομική βιομηχανία, η οποία συμβάλλει σε προβλήματα υγείας και σε ένα υποδεέστερο βιοτικό επίπεδο για τα άτομα με χαμηλότερα εισοδήματα, αποτελούν επίσης παράγοντες. Τις τελευταίες δεκαετίες, τα ζητήματα αυτά ωθούν την οικοδομική βιομηχανία προς την ιδέα της καθαρής μηδενικής ενέργειας (NZE). Η βιομηχανία, οι μεταφορές και ο τομέας των κατασκευών (κατοικίες και εμπορικά κτίρια) είναι οι τρεις κύριοι τομείς που καταναλώνουν ενέργεια. Ο πλανήτης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα ορυκτά καύσιμα, εκ των οποίων το πετρέλαιο εξακολουθεί να είναι ο πιο άφθονος πόρος, για την παραγωγή περίπου του 90% αυτής της ενέργειας, ενώ οι ανανεώσιμες πηγές αποτελούν το υπόλοιπο 10%. Εκτός του ότι συμβάλλει στον παγκόσμιο ενεργειακό περιορισμό, η υψηλή ενεργειακή ζήτηση του κτιριακού τομέα επηρεάζει επίσης την κλιματική αλλαγή. Ως αποτέλεσμα, ο όρος «Κτίριο με Καθαρή Μηδενική Ενέργεια» (Net-Zero Energy Building, NZEB) επινοήθηκε για να περιγράψει κτίρια που συνδυάζουν ενεργητικές (όπως ηλιακούς φωτοβολταϊκούς (PV) και θερμικούς συλλέκτες, ανεμογεννήτριες, γεωθερμική ενέργεια, κ.λπ.) και παθητικές (όπως σχεδιασμός του κελύφους του κτιρίου, σχεδιασμός φωτισμού, συστήματα αποθήκευσης θερμότητας, κ.λπ.) τεχνολογίες για τη δημιουργία αποδοτικών και ισορροπημένων αρχιτεκτονικών και ενεργειακών συστημάτων. Παράλληλα με την εξασφάλιση καθαρών μηδενικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, εγγυάται επίσης ένα καθαρό ουδέτερο (ή θετικό) ισοζύγιο μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας, το οποίο περιλαμβάνει την ελαχιστοποίηση της ενεργειακής ζήτησης και των δαπανών (Ullah et al., 2021).

Τέλος, σημαντικό ρόλο φαίνεται να έχει για τις οικοκοινότητες και το περιβάλλον η τηλεργασία. Η τηλεργασία έχει αντίκτυπο στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των οικοκοινοτήτων, καθώς μπορεί να ωφελήσει το περιβάλλον βελτιώνοντας την ποιότητα του αέρα, μειώνοντας τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και μειώνοντας τα απόβλητα (Davies, 2020). Συνεπώς, η τηλεργασία όπως ήδη διαπιστώνεται τα τελευταία χρόνια, μπορεί να ωφελήσει ολόκληρο το οικοσύστημα (Rohana et al., 2021).

Εικόνα 7 passive house cooling | Πηγή : <httpsgr.pinterest.compin371476669285575257>

Εικόνα 8 passive house heating | Πηγή : <httpsgr.pinterest.compin311311393011251955>

Παρά τα οφέλη των «πράσινων τεχνολογιών» θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι πολλές βελτιώσεις της τεχνολογικής αποδοτικότητας αντιρροπούνται από την αυξημένη κατανάλωση πόρων. Οι οικονομολόγοι γνωρίζουν το λεγόμενο παράδοξο του Jevon από το 1865, όταν ο William Jevons παρατήρησε ότι η πρόοδος της αποδοτικότητας στην ατμοηλεκτρική ενέργεια είχε ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη κατανάλωση άνθρακα, και επανήλθε ως «φαινόμενο αναπήδησης» τη δεκαετία του 1990. Για παράδειγμα, τα χρήματα που εξοικονομούνται από την οδήγηση ενός πιο ενεργειακά αποδοτικού αυτοκινήτου ξοδεύονται συχνά για συχνότερη οδήγηση και για μεγαλύτερες αποστάσεις (άμεσο φαινόμενο αναπήδησης) ή επενδύονται σε άλλες ενεργοβόρες χρήσεις (έμμεσο φαινόμενο αναπήδησης) (Muraca & Schmelzer, 2017).

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου, προκύπτουν ορισμένα βασικά συμπεράσματα σχετικά με την έννοια και τη λειτουργία των οικοκοινοτήτων, την ιστορική τους πορεία και τη σχέση τους με την περμακουλτούρα και την τεχνολογία. Αρχικά, οι οικοκοινότητες προκύπτουν ως ένα σύστημα βιώσιμων μέσων διαβίωσης που δίνει προτεραιότητα στην αυτάρκεια, την αλληλεγγύη και τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Οι οικοκοινότητες συνδυάζουν στοιχεία τόσο της οικονομίας της αγοράς όσο και της μη-αγοράς. Οι οικοκοινότητες προσφέρουν μια εναλλακτική λύση στην καταναλωτική κουλτούρα καλλιεργώντας τοπικούς πόρους και χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, με στόχο τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την αύξηση της κοινωνικής συνοχής. Έπειτα, η ιστορική εξέλιξη των οικοκοινοτήτων καταδεικνύει τη σύνδεσή τους με τις παραδοσιακές μορφές κοινότητας, οι οποίες έχουν ως βασική προϋπόθεση τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και την ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης. Στη σύγχρονη εποχή, ο σχηματισμός δικτύων όπως το Παγκόσμιο Δίκτυο Οικολογικών Χωριών (GEN) βοήθησε στη διάδοση αυτών των αρχών προσφέροντας ένα κοινό πλαίσιο για την ανάπτυξη βιώσιμων κοινοτήτων σε όλο τον κόσμο. Επιπλέον, η περμακουλτούρα και οι πρακτικές βιώσιμης γεωργίας είναι απαραίτητες για τις οικοκοινότητες, επειδή προωθούν την αυτάρκεια σε τρόφιμα και την περιβαλλοντικά υπεύθυνη διαχείριση των πόρων. Η ενσωμάτωση αυτών των τεχνικών ενισχύει την ικανότητα των κοινοτήτων να λειτουργούν αυτόνομα και αυξάνει την αντοχή τους στις εξωτερικές πιέσεις. Τέλος, η τεχνολογία όταν χρησιμοποιείται σωστά και με έμφαση στη βιώσιμη ανάπτυξη και τις αρχές της αποανάπτυξης, δηλαδή στην κουλτούρα της λιτότητας και της πραγματικής εξοικονόμησης πόρων, μπορεί να βοηθήσει τις οικοκοινότητες να επιτύχουν τους στόχους τους. Οι τεχνολογίες ηλιακής, αιολικής και γεωθερμικής ενέργειας, καθώς και τα μέτρα ενεργειακής απόδοσης, μας επιτρέπουν να μειώσουμε τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν μια κλειστή, κυκλική οικονομία στην οποία οι πόροι ανακυκλώνονται και ανανεώνονται. Εν ολίγοις, οι οικοκοινότητες προσφέρουν ένα βιώσιμο μοντέλο κοινωνικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης που καταδεικνύει τη σημασία της συνεργασίας, της βιωσιμότητας και της τεχνολογικής καινοτομίας για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η έρευνά τους καταδεικνύει ότι οι σύγχρονες κοινωνίες μπορούν να προσπαθήσουν για ένα πιο δίκαιο και βιώσιμο μέλλον βασισμένο στην ισότητα, την κοινότητα και τη με σεβασμό και υπευθυνότητα διαχείριση των φυσικών πόρων.

3. Οικοκοινότητες στο Διεθνή χώρο

3.1 Παραδείγματα Διεθνών Οικοκοινοτήτων σε σχέση με την Περιβαλλοντική, Οικονομική και Κοινωνική-Πολιτισμική Βιωσιμότητα

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα εξεταστούν οι οικοκοινότητες στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο, ως προς την περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική-πολιτισμική τους βιωσιμότητα. Συγκεκριμένα, θα ασχοληθούμε με τις εξής οικοκοινότητες: Findhorn στη Σκωτία, Auroville στη Νότια Ινδία, Ithaca στη Νέα Υόρκη, Banjarwaru Village στην Ινδονησία, Currumbin στην Αυστραλία, Cloughjordan στην Ιρλανδία, Hurdal στη Νορβηγία και Dancing Rabbit στο Μιζούρι των ΗΠΑ.

Οικοκοινότητα Findhorn, Moray, Σκωτία

Η οικοκοινότητα Findhorn, στο Moray, της Σκωτίας, ιδρύθηκε το 1962 και απέκτησε διεθνή αναγνώριση το 1998, όταν αναγνωρίστηκε ως βέλτιστη πρακτική από την UN-Habitat. Η οικονομία Findhorn, είναι ιδρυτικό μέλος του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (GEN) και έχει περίπου 400 κατοίκους (Temesgen, 2020). Πρόκειται για έναν οικισμό ανθρώπινης κλίμακας που στοχεύει στη δημιουργία βιώσιμων μοντέλων διαβίωσης, ενσωματώνοντας κοινωνικούς, οικολογικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς παράγοντες σε μια ολιστική στρατηγική (East, 2018).

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

- Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Η κοινότητα έχει αναπτύξει συστήματα ανανεώσιμης ενέργειας που επιτρέπουν την αυτονομία της όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας. Το 1989, ξεκίνησε με μια ανεμογεννήτρια 75 kW και στη συνέχεια ανέπτυξε τρεις ακόμη ανεμογεννήτριες, φτάνοντας πλέον να είναι καθαρός εξαγωγέας ενέργειας. Οι τέσσερις ανεμογεννήτριες συνολικής ισχύος 750 kW παράγουν την απαραίτητη ενέργεια για τις ανάγκες της κοινότητας και την πλεονάζουσα ενέργεια που τροφοδοτεί το εθνικό δίκτυο. Επιπλέον, τα ηλιακά συστήματα θέρμανσης και η χρήση φωτοβολταϊκών πάνελ σε κτίρια, όπως το Κέντρο Τέχνης Moray, ενισχύουν την αυτονομία και την καθαρότητα των ενεργειακών πόρων της κοινότητας (East, 2018).

- Βιομάζα και Βιώσιμη Θέρμανση

Η οικονομία έχει καλλιεργήσει τη δική της δασική έκταση με βιώσιμη συγκομιδή, παράγοντας 26 τόνους καυσόξυλων ετησίως, μειώνοντας τη χρήση άνθρακα και χρησιμοποιώντας προπάνιο για θέρμανση. Το 2010, κατασκευάστηκε ένας λέβητας βιομάζας που χρησιμοποιεί τοπικά παραγόμενα ξυλοτεμαχίδια, παρέχοντας θερμότητα σε περισσότερες από δώδεκα κοινοτικές εγκαταστάσεις και εξοικονομώντας 100 τόνους άνθρακα ετησίως. Η κοινότητα έχει επενδύσει στη βιομάζα για την παραγωγή θερμότητας. Το 2010, εγκαταστάθηκε λέβητας βιομάζας που λειτουργεί με τοπικά παραγόμενα ξυλοτεμαχίδια και παρέχει θερμότητα σε πολλές κοινοτικές εγκαταστάσεις. Αυτή η διαδικασία όχι μόνο μειώνει την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων, αλλά βοηθά και στη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος της κοινότητας, εξοικονομώντας 100 τόνους άνθρακα ετησίως (East, 2018).

- Οικολογικά Κτίρια και Ηλεκτροκίνηση

Η κατασκευή οικολογικών κτιρίων είναι μια βασική πρακτική για την αυτάρκεια της κοινότητας. Έχουν κατασκευαστεί 125 οικολογικά κτίρια, όλα σχεδιασμένα ώστε να πληρούν αυστηρές περιβαλλοντικές απαιτήσεις, όπως η χρήση 2,5 φορές μεγαλύτερης μόνωσης από ό,τι απαιτούν οι σκωτσέζικοι κανονισμοί. Με τη δική της τηλεθέρμανση από βιομάζα, οι υπερ-μονωμένες κατοικίες διαθέτουν τριπλά τζάμια σε όλους τους χώρους. Η συγκατοίκηση ήταν η πρώτη στο Ηνωμένο Βασίλειο που χρησιμοποίησε μονωμένες πολυκατοικίες πάχους 425 χιλιοστών. Το East Whins, ένας ογανισμός συν-στέγασης, άνοιξε το 2012 σε μια «εγκαταλελειμμένη» περιοχή, παραδίδοντας 20 παθητικά ηλιακά σχεδιασμένες, εξαιρετικά μονωμένες κατοικίες. Επιπλέον, πολλά από τα κτίρια της κοινότητας είναι κατασκευασμένα από ανακυκλωμένα υλικά, όπως τα βαρέλια ούισκι, ενώ η τεχνολογία των "αναπνέοντων τοίχων" εξαλείφει την ανάγκη για φράγματα υδρατμών, επιτρέποντας στους τοίχους να αλληλεπιδρούν με το εσωτερικό κλίμα με ωφέλιμο τρόπο. Η χρήση παθητικών ηλιακών στοιχείων και η αυξημένη μόνωση επιτρέπουν τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης για θέρμανση και ψύξη, μειώνοντας την ανάγκη για εξωτερική ενεργειακή υποστήριξη. Επίσης, το 2007 ιδρύθηκε ένας όμιλος αυτοκινήτων με 170 μέλη και 15 αυτοκίνητα. Τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα τροφοδοτούνται από τους τρεις ανεμόμυλους της οικοκοινότητας και, ως εκ τούτου, είναι ουδέτερα ως προς τον άνθρακα. Ακόμα και όταν οι ανεμόμυλοι δεν λειτουργούν, η τροφοδοσία του δικτύου παράγεται από ανανεώσιμες πηγές (East, 2018).

- Διαχείριση Γης και Αυτονομία στην Καλλιέργεια Τροφής

Το East Whins στοχεύει στη μείωση της αστικής εξάπλωσης με την ελαχιστοποίηση της χρήσης γης μέσω της στέγασης σε ταράτσες. Επίσης, η Duneland Ltd. μετέτρεψε το 95% της γης που απέκτησε σε φυσικό καταφύγιο, επιδεικνύοντας δέσμευση για τους φυσικούς οικοτόπους και τη βιοποικιλότητα (Temesgen, 2020). Παράλληλα, η οικοκοινότητα διαθέτει εκτεταμένους κήπους και άλλες εκτάσεις γης όπου οι κάτοικοι καλλιεργούν τα δικά τους τρόφιμα (λαχανικά, φρούτα κ.α.), χρησιμοποιώντας βιώσιμες γεωργικές πρακτικές. Η οικοκοινότητα έχει δημιουργήσει επιπλέον, ένα Πράσινο Χώρο Ταφής (Green Burial Ground), η οποία αποτελεί μια αειφόρο πρωτοβουλία που συνδέει τη διαχείριση του χώρου και των φυσικών πόρων με την πολιτιστική και κοινωνική ανάγκη της κοινότητας (East, 2018).

- Μείωση Απορριμμάτων και Ανακύκλωση

Η ανακύκλωση και η ελαχιστοποίηση των απορριμμάτων είναι θεμελιώδεις για την κοινότητα. Όλοι οι κάτοικοι συμμετέχουν σε ένα εκτεταμένο σύστημα ανακύκλωσης, που περιλαμβάνει μέταλλα, γυαλί, χαρτί, πλαστικά και μπαταρίες. Η συλλογική αυτή πρακτική βοηθά στην ελαχιστοποίηση της κατανάλωσης νέων πόρων και στη μείωση της ρύπανσης. Η οικοκοινότητα Findhorn, με την πολιτική "μηδενικών απορριμμάτων", είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα για τη χρήση κυκλικών μοντέλων διαχείρισης πόρων, όπου τα απόβλητα επαναχρησιμοποιούνται ή ανακυκλώνονται για νέες χρήσεις (East, 2018).

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

- Τοπικό Νόμισμα – Εκο

Από το 2002, η κοινότητα χρησιμοποιεί το Εκο, το δικό της τοπικό νόμισμα, το οποίο βοηθά στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και στην υποστήριξη των τοπικών επιχειρήσεων. Αυτό το μοντέλο ενισχύει την κυκλοφορία κεφαλαίων εντός της κοινότητας και μειώνει την εξάρτηση από το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα (East, 2018).

- Κοινωνική Τράπεζα και Χρηματοδότηση Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Η Ekopia Social Investments Ltd λειτουργεί ως κοινωνική τράπεζα και διαχειρίζεται το τοπικό νόμισμα και τη χρηματοδότηση κοινωνικών επιχειρήσεων, όπως το Phoenix Cafe. Αυτές οι δραστηριότητες προάγουν την οικονομική ανεξαρτησία της κοινότητας και προσφέρουν χρηματοδότηση για την ανάπτυξη κοινωνικών και περιβαλλοντικών έργων (East, 2018).

- Συνεργατικά Μοντέλα Επιχειρήσεων

Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί είναι επίσης βασικοί πυλώνες για την οικονομική βιωσιμότητα στην κοινότητα. Ως τέτοια συνεργατικά μοντέλα λειτουργούν επιχειρήσεις όπως το Earthshare, ένας βιολογικό γεωργικός συνεταιρισμός και η Living Technologies, μια οργάνωση που κατασκευάζει βιολογικούς σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων και αποκαθιστά λίμνες. Η κοινότητα επίσης, υποστηρίζει τη δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και μικρών τοπικών επιχειρήσεων, όπως ο Ekopia Social Investments και το Phoenix Cafe, οι οποίες προσφέρουν όχι μόνο κοινωνικό όφελος, αλλά και οικονομική αυτονομία στους κατοίκους της κοινότητας (East, 2018).

- Αειφόρος Τουρισμός και Εκπαίδευση

Η οικοκοινότητα Findhorn επενδύει στον τομέα του αειφόρου τουρισμού και της εκπαίδευσης για τη βιωσιμότητα, προκειμένου να δημιουργήσει ένα οικονομικό μοντέλο που βασίζεται στη μεταφορά γνώσης και την ενδυνάμωση άλλων κοινοτήτων. Τέτοια παραδείγματα είναι το Findhorn Foundation και το CIFAL Findhorn τα οποία οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο, προσφέροντας εκτός από γνώση και ενίσχυση της τοπικής οικονομίας (East, 2018).

- Συνεχιζόμενη Ανάπτυξη Κοινοτικών Υποδομών

Η ίδρυση οργανισμών όπως η Duneland Ltd. επέτρεψε στην κοινότητα να αποκτήσει γη, να δημιουργήσει φιλικές προς το περιβάλλον οικιστικές αναπτύξεις και να κερδίσει μετρητά μέσω της πώλησης μετοχών και οικοπέδων. Η δημιουργία του οργανισμού Soillse (για την ανάπτυξη μηδενικού άνθρακα στη συγκατοίκηση πολλών γενεών) και του Park Ecovillage Trust (PET) (για τη συγκέντρωση κεφαλαίων σε έργα οικονομικά προσιτής στέγασης), συμβάλλουν επίσης στην οικονομική βιωσιμότητα της οικοκοινότητας (Temesgen, 2020). Επίσης, οι υπερ-μονωμένες κατοικίες με τηλεθέρμανση από βιομάζα μειώνουν τα έξοδα ενέργειας και ενισχύουν την οικονομική αυτονομία των κατοίκων. Επίσης, άλλο παράδειγμα είναι η (East, 2018).

3. Κοινωνική και Πολιτιστική Βιωσιμότητα

- Πνευματικές και κοινωνικές αξίες

Οι πνευματικές παραδόσεις της κοινότητας, οι οποίες βασίζονται στην αξιοποίηση της διαίσθησης και τη σύνδεση με τα φυσικά πνεύματα, δημιουργούν μια ξεχωριστή κοινοτική ταυτότητα που προσελκύει άλλους που μοιράζονται παρόμοια ιδανικά. Με την πάροδο του χρόνου, η οικοκοινότητα διαφοροποιήθηκε περισσότερο, προσελκύοντας ανθρώπους διαφόρων ηλικιών, οικογενειακών καταστάσεων και υποβάθρων. Αυτή η πνευματικά προσανατολισμένη νοοτροπία συνέβαλε στην ενίσχυση της συνοχής και της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της κοινότητας (Temesgen, 2020).

- Εκπαίδευση και Μάθηση

Η οικονομία φιλοξενεί πάνω από 2.000 συμμετέχοντες ετησίως για βιωματική μάθηση. Η εκπαίδευση για την αειφορία αποτελεί κεντρική αξία της κοινότητας, και η Findhorn προσφέρει μια σειρά από εκπαιδευτικά προγράμματα για τοπικά και διεθνή κοινά. Τα προγράμματα αυτά επικεντρώνονται στην οικολογία, την αειφόρο ανάπτυξη, την αναγεννητική γεωργία και την κοινωνική δικαιοσύνη. Το Findhorn

College, το Gaia Education και το CIFAL Findhorn προσφέρουν εκπαιδευτικά προγράμματα που ενδυναμώνουν τη γνώση γύρω από τη βιωσιμότητα και την οικολογική συνείδηση (East, 2018).

- Συλλογική Διακυβέρνηση και Συμμετοχικότητα

Η κοινότητα διαχειρίζεται τις υποθέσεις της με δημοκρατικές διαδικασίες και τη συμμετοχή όλων των μελών της. Η συλλογική λήψη αποφάσεων, μέσω συνελεύσεων και συζητήσεων, ενισχύει τη συμμετοχικότητα και δημιουργεί ένα αίσθημα κοινής ευθύνης και ενότητας. Οι κάτοικοι εμπλέκονται σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τη διαχείριση των πόρων και των κοινωνικών δράσεων (East, 2018).

- Συν-κατοίκηση και κοινοτικός σχεδιασμός

Οι οικιστικές αναπτύξεις, ιδίως στο East και West Whins, βασίζονται στις έννοιες της κοινής διαβίωσης και της συγκατοίκησης. Αυτή η αρχιτεκτονική προωθεί την επαφή με την κοινότητα παρέχοντας κοινόχρηστους χώρους, όπως πλυντήρια, κοινές αίθουσες και κοινόχρηστους κήπους, ενισχύοντας την αίσθηση του ανήκειν και της συνεργασίας (Temesgen, 2020).

Οικοκοινότητα Auroville, Νότια Ινδία

Το 1968 ιδρύθηκε στη Νότια Ινδία η Auroville, μια διεθνής «πόλη του μέλλοντος» επηρεασμένη από τις θεωρίες της Μητέρας και του Σρι Αουρομπίντο. Ο πληθυσμός της κοινότητας ανέρχεται σε περίπου 3305 άτομα από τους οποίους σχεδόν το ένα τρίτο είναι Ινδοί (Nene, 2022). Η Auroville αποτελεί ένα ξεχωριστό παράδειγμα βιώσιμης κοινότητας που προσπαθεί να συνδυάσει τις αρχές της περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας. Παρακάτω γίνεται ανάλυση του κειμένου σύμφωνα με αυτές τις τρεις διαστάσεις:

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα:

- Αειφόρος γεωργία

Η οικοκοινότητα αναπτύσσει συστήματα που ενσωματώνουν την περμακουλτούρα και την υδατοκαλλιέργεια ενισχύοντας την περιβαλλοντική βιωσιμότητα της κοινότητας. Χρησιμοποιεί βιολογικές γεωργικές πρακτικές στα αγροκτήματα, όπως ΕΜ (Effective Microorganisms) ή εκχυλίσματα από δέντρα neem, για την καταπολέμηση παρασίτων και ασθενειών. Επίσης, οι κάτοικοι έχουν συλλέξει και διατηρήσει τους ντόπιους σπόρους (π.χ. ragi, varagu, kombhu και samai) τόσο σε ιδιωτικές όσο και σε δημόσιες τράπεζες σπόρων. Οι καλλιέργειες αυτές έχουν υψηλή διατροφική αξία και ευδοκιμούν και σε περιόδους ξηρασίας. Στην Auroville, επίσης, καλλιεργείται ένα φύκι του γλυκού νερού με υψηλή συγκέντρωση μικροθρεπτικών συστατικών, η σπιρουλίνα, η οποία θεωρείται «υπερτροφή» και χρειάζεται λίγο νερό για την καλλιέργειά της. Παράλληλα, στα δάση της οικοκοινότητας καλλιεργούνται αγιουρβεδικών φαρμακευτικά βότανα, ενώ παρασκευάζονται βιολογικά σαπούνια, απορρυπαντικά και φυτοφάρμακα (Nagy & Szabó, 2019).

- Διαχείριση υδάτων

Στην Auroville, χρησιμοποιούνται διάφορες τεχνικές άρδευσης. Ενώ, οι ανθεκτικές στην ξηρασία καλλιέργειες σπέρνονται για την ξηρή περίοδο, το ρύζι παράγεται με άρδευση με πλημμύρες κατά τη διάρκεια και μετά την περίοδο των βροχών. Συστήματα στάγδην άρδευσης καλυμμένα με εδαφοκάλυψη διατηρούν την υγρασία του εδάφους σε οπωρώνες και λαχανόκηπους. Οι αιφνίδιες βροχοπτώσεις τείνουν να ρέουν προς τη θάλασσα από το κάπως επικλινές οροπέδιο όπου βρίσκεται η Auroville. Προκειμένου να δημιουργηθούν αποθέματα νερού και να σταματήσει η διάβρωση ή οι πλημμύρες, η διαχείριση των υδάτων στοχεύει στην αναπλήρωση των υπόγειων αποθεμάτων νερού και στην επίτευξη μηδενικής απορροής βροχοπτώσεων. Η πράσινη ζώνη διαθέτει τις λίμνες, τα φράγματα και τα φαράγγια που συνθέτουν το απαραίτητο σύστημα συλλογής βρόχινου νερού. Το νερό συλλέγεται από το σύστημα σε διαπερατούς υδάτινους όγκους, όπου σταδιακά διεισδύει στο έδαφος για να αναπληρώσει τα αποθέματα υπόγειων υδάτων. Οι ογκόλιθοι και οι λίμνες συλλογής βρόχινου νερού ακολουθούν τα φυσικά επίπεδα και τις καμπύλες του εδάφους, ενώ τα φράγματα στα φαράγγια είναι κλιμακωτά. Με τη συλλογή των κατακρημνισμάτων, η διάταξη αυτή αποτρέπει τις πλημμύρες και αναπληρώνει σταδιακά τα αποθέματα υπόγειων υδάτων. Στην Auroville χρησιμοποιούνται περισσότερα από 60 διαφορετικά είδη συστημάτων επεξεργασίας λυμάτων. Επίσης, γίνονται προσπάθειες για την κατασκευή μιας κεντρικής μονάδας επεξεργασίας λυμάτων στην πράσινη ζώνη, η οποία θα χρησιμοποιεί τα επεξεργασμένα λύματα για την άρδευση των τοπίων της Auroville (Nagy & Szabó, 2019).

- Ενέργεια

Η Auroville αξιοποιεί ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και παράγει περισσότερη ενέργεια από αυτή που καταναλώνει, γεγονός που ενισχύει τη βιωσιμότητα σε επίπεδο ενέργειας (Nagy & Szabó, 2019).

- Αναδάσωση

Η αναδάσωση και η φύτευση ντόπιων δέντρων αποτελούν επίσης μια από τις στρατηγικές για την αναγέννηση του τοπικού οικοσυστήματος, ενώ συμβάλλουν και στην αποκατάσταση της τοπικής βιοποικιλότητας. Η Auroville διαθέτει περίπου 5 εκατομμύρια δέντρα. Αρχικά, φυτεύτηκαν δέντρα ταχείας ανάπτυξης, κυρίως εισαγόμενα είδη ακακίας από την Αυστραλία. Αργότερα, η έμφαση μετατοπίστηκε σε ντόπια δέντρα και οι πόροι για τον πολλαπλασιασμό των φυτών συγκεντρώθηκαν από ιερά δάση και κήπους ναών, όπου τα δέντρα διατηρούνταν επί αιώνες με αυστηρούς θρησκευτικούς κανονισμούς. Το 4% της συνολικής έκτασης του Τροπικού Ξηρού Αειθαλή Δάσους της Ινδίας καλύπτεται από τις προσπάθειες αναγέννησης της Auroville. Τα δέντρα αυτά επίσης, είναι κατάλληλα για την παραγωγή τροφίμων και βιοκαυσίμων (Nagy & Szabó, 2019).

- Ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή

Η αντιμετώπιση της αυξανόμενης ζέστης και ξηρασίας, με τη δημιουργία πρασίνων ζωνών και τοπικών μικροκλίματων, επιτρέπει στην Auroville να προσαρμοστεί στις προβλεπόμενες κλιματικές αλλαγές. Η αναδάσωση και οι τεχνικές συλλογής βρόχινου νερού συμβάλλουν στην αποφυγή πλημμυρών και την αναπλήρωση των υπόγειων υδροφορέων (Nagy & Szabó, 2019).

2. Οικονομική Βιωσιμότητα:

- Αγροτική παραγωγή

Η Auroville διαθέτει 22 αγροκτήματα στα οποία εκτρέφονται όρνιθες ωοπαραγωγής, αγελάδες γαλακτοπαραγωγής και μοσχάρια. Η παραγωγή τοπικών τροφίμων από τα αγροκτήματα της Auroville καλύπτει περίπου το 15% των αναγκών της πόλης. Τα αγροκτήματα αυτά χρησιμοποιούν βιώσιμες μεθόδους για την παραγωγή τροφίμων, μειώνοντας την ανάγκη για εισαγωγές και αυξάνοντας την αυτονομία της κοινότητας (Nagy & Szabó, 2019).

- Οικονομία και διαχείριση τιμών

Η Food Link, η οποία διανέμει τα γεωργικά προϊόντα της Auroville, σταθεροποιεί τις τιμές των τροφίμων, μειώνοντας τις οικονομικές ασταθείς καταστάσεις λόγω της αγοράς και δημιουργώντας μια οικονομία βασισμένη στην αειφορία (Nagy & Szabó, 2019).

- Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Σύμφωνα με την Ηλεκτρική Υπηρεσία της, η Auroville παράγει τέσσερις φορές περισσότερη ενέργεια από όση καταναλώνει, το οποίο την καθιστά οικονομικά ανεξάρτητη σε μεγάλο βαθμό και της επιτρέπει να συνεισφέρει με το πλεόνασμα να διανέμεται στα κοντινά χωριά μέσω του συστήματος του Tami Nadu energy Board (Nagy & Szabó, 2019).

3. Κοινωνική και Πολιτιστική Βιωσιμότητα:

- Δημοκρατική συμμετοχή και κοινωνική-πολιτιστική ενσωμάτωση

Οι κάτοικοι της Auroville προέρχονται από περίπου 60 εθνικότητες, από όλες τις ηλικιακές ομάδες (από τη βρεφική ηλικία έως τα ογδόντα και πλέον), από όλες τις κοινωνικές τάξεις, το υπόβαθρο και τους πολιτισμούς (Nene, 2022). Ο στόχος της Auroville είναι «η δημιουργία μιας παγκόσμιας πόλης όπου οι άνδρες και οι γυναίκες όλων των χωρών θα μπορούν να ζουν ειρηνικά και με προσδευτική αρμονία πάνω από όλες τις εθνικότητες, όλες τις θρησκείες και όλες τις πολιτικές, προάγοντας την ανθρώπινη συντροφικότητα» (Karoor, 2007).

- Εκπαίδευση και κοινωνική ανάπτυξη

Στην άλλοτε άγονη περιοχή της Auroville αναπτύχθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες πολλά «πράσινα» εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ένα από αυτά είναι ο Βοτανικός Κήπος, ο οποίος συνεργάζεται με 120 κρατικά σχολεία και φιλοξενεί εκπαιδευτικές εκδηλώσεις για 3.000 παιδιά κάθε χρόνο (Nagy & Szabó, 2019).

Οικοκοινότητα Ithaca, Ιθάκη, Νέα Υόρκη

Η οικοκοινότητα (EVI) στην Ιθάκη της νέας Υόρκης δημιουργήθηκε το 1991 όταν μια ομάδα ατόμων και οικογενειών (30 νοικοκυριών) άρχισαν να συναντιούνται για να σχεδιάσουν μια πρότυπη κοινότητα που θα αμφισβητούσε την κυρίαρχη κοινωνική διαβίωσης και θα πρόσφερε ένα νέο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης (Kirby, 2003). Η

οικοκοινότητα είναι μέλος του GEN και φιλοξενεί περίπου 230 κατοίκους³. Η CARB συνεργάζεται με την κοινότητα συστέγασης EcoVillage στην Ιθάκη της Νέας Υόρκης, στην τρίτη γειτονιά τους που ονομάζεται Τρίτη Οικιστική Εμπειρία Οικολογικού Χωριού (TREE). Αυτό το έργο κοινοτικής κλίμακας αποτελείται από 40 οικιστικές μονάδες, 15 διαμερίσματα και 25 μονοκατοικίες (Arena & Faakye, 2015).

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

- Πράσινη δόμηση και ενεργειακή απόδοση

Σε αυτή την οικοκοινότητα οι κατοικίες σχεδιάζονται και κατασκευάζονται σύμφωνα με τις αυστηρές περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις όπως το ENERGY STAR, το DOE Zero Energy Ready Home και το LEED Gold, δείχνοντας τη δέσμευση του έργου για ενεργειακή απόδοση και μείωση των εκπομπών CO₂. Επίσης, η οικοδόμηση πραγματοποιείται σύμφωνα με τα κριτήρια του Passive House (PH) περιορίζοντας την ενεργειακή κατανάλωση των κτιρίων (Arena & Faakye, 2015), ενώ ορισμένες κατοικίες στην κοινότητα SONG παράγουν τη δική τους ηλεκτρική ενέργεια χρησιμοποιώντας φωτοβολταϊκά ηλιακά πάνελ, μειώνοντας την εξάρτησή τους από εξωτερικές πηγές ενέργειας (Fischetti, 2008). Για την κατασκευή των κατοικιών χρησιμοποιούνται ανακυκλωμένα τοπικά υλικά, πιστοποιημένη ξυλεία καθώς και το Eco-BloceM (ένα ιδιαίτερα μονωτικό δομικό στοιχείο). Επιπλέον, η χρήση διπλοκατοικιών ελαχιστοποιεί την επιφάνεια του κτιρίου, μειώνοντας τα έξοδα θέρμανσης και ψύξης καθώς και τη χρήση γης (Fischetti, 2008).

- Συσκευές που εξοικονομούν πόρους

Για τη μείωση της κατανάλωσης πόρων, η κοινότητα χρησιμοποιεί συσκευές υψηλής απόδοσης, εξαρτήματα μπάνιου χαμηλής ροής και υλικά φιλικά προς το περιβάλλον (Fischetti, 2008).

- Εξοικονόμηση νερού

Οι τουαλέτες κομποστοποίησης εξοικονομούν νερό και τα υδραυλικά συστήματα είναι κατασκευασμένα ώστε να ενσωματώνουν εύκολα ηλιακό ζεστό νερό και ανάκτηση γκρίζου νερού (Fischetti, 2008).

- Εναλλακτικοί τρόποι μετακίνησης

Οι κάτοικοι έχουν κοινόχρηστα αυτοκίνητα (εναλλακτικής ενέργειας), χρησιμοποιούν τα μέσα μαζικής μεταφοράς και το ποδήλατο συμβάλλοντας στη μείωση του αποτυπώματος άνθρακα (Fischetti, 2008).

- Τοπική παραγωγή τροφίμων

Το αγρόκτημα West Haven Farm και οι κοινοτικοί κήποι καλλιεργούν βιολογικά λαχανικά σε τοπικό επίπεδο, μειώνοντας την ανάγκη για μεταφορά και ενισχύοντας την επισιτιστική ασφάλεια στην πόλη (Fischetti, 2008).

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

- Η ενεργειακή απόδοση και η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Τα κτίρια που πληρούν τα πρότυπα Zero Energy Ready Home και Passive House μειώνουν τις ενεργειακές δαπάνες για θέρμανση, ψύξη και ηλεκτρισμό, καθιστώντας το έργο οικονομικά αποδοτικό στο μέλλον (Arena & Faakye, 2015). Οι κατοικίες FROG, για παράδειγμα, καταναλώνουν 40% λιγότερο φυσικό αέριο και ηλεκτρικό ρεύμα από άλλες κατοικίες στην περιοχή. Επίσης, οι κοινόχρηστες δημόσιες εγκαταστάσεις, όπως οι βιομηχανικές κουζίνες και τα πλυντήρια, μειώνουν περαιτέρω το ατομικό

³ <https://www.youtube.com/watch?v=n-uH36w9xg8&t=48s>

κόστος, εξαλείφοντας την ανάγκη για τα άτομα να επενδύσουν σε δαπανηρά αντικείμενα ή χώρο (Fischetti, 2008).

- Απασχόληση και τοπική οικονομία

Πολλοί κάτοικοι εργάζονται επιτόπου ή εξ αποστάσεως, μειώνοντας το κόστος μεταφοράς και ενισχύοντας την οικονομία. Αυτή η επιτόπια εργασία μειώνει επίσης την ανάγκη για μετακινήσεις, εξοικονομώντας χρόνο και χρήμα (Fischetti, 2008).

- Γεωργία, επισιτιστική ασφάλεια

Η συμμετοχή της κοινότητας στο βιολογικό αγρόκτημα (West Haven Farm) και στους κοινοτικούς κήπους παρέχει τοπικά τρόφιμα, ελαχιστοποιώντας την εξάρτηση από εξωτερικές πηγές και ενισχύοντας την αυτάρκεια. Με περίπου 150 συνδρομητές CSA, το αγρόκτημα βοηθά επίσης την τοπική οικονομία (Fischetti, 2008).

3. Κοινωνική και Πολιτιστική Βιωσιμότητα

- Σχεδιασμός συγκατοίκησης

Η κοινότητα είναι κατασκευασμένη με ομαδοποιημένες κατοικίες που βλέπουν κοινές πεζοδρομημένες διαδρομές για να ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση και την αίσθηση της κοινότητας. Αυτός ο σχεδιασμός περιορίζει τη χρήση αυτοκινήτων εντός της κοινότητας, δίνοντας έμφαση στην περιπατητικότητα και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι κοινόχρηστοι χώροι, όπως οι κοινόχρηστοι κήποι, οι παιδικές χαρές και τα κοινά σπίτια, προωθούν τις κοινές δραστηριότητες και ενθαρρύνουν τους κατοίκους να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους (Fischetti, 2008).

- Ενθάρρυνση κοινωνικοποίησης

Τα κοινά σπίτια συχνά φιλοξενούν γεύματα και εκδηλώσεις, τα οποία ενθαρρύνουν την κοινωνικοποίηση. Οι κάτοικοι συμμετέχουν ενεργά σε εκδηλώσεις της κοινότητας, όπως κοινά δείπνα, εργαστήρια και πάρτι εργασίας. Αυτή η συμμετοχή δημιουργεί μια ισχυρή αίσθηση κοινότητας και αμοιβαίας υποστήριξης.

Ο σχεδιασμός της κοινότητας ενθαρρύνει την ισορροπία μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών χώρων, επιτρέποντας στους κατοίκους να συμμετέχουν τόσο σε κοινές αλληλεπιδράσεις όσο και στην προσωπική τους ιδιωτικότητα, η οποία είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση υγιών σχέσεων (Fischetti, 2008).

- Εκπαίδευση

Η οικοκοινότητα δίνει προτεραιότητα στην εκπαίδευση και την ενημέρωση για την προώθηση βιώσιμων συνηθειών. Συνεργάζεται με τοπικά κολέγια και ιδρύματα, διοργανώνει εργαστήρια και μαθήματα και συμμετέχει σε πολιτικές εκστρατείες και προβολή στα μέσα ενημέρωσης. Αυτή η έμφαση στην εκπαίδευση επεκτείνεται πέρα από το χωριό για να επηρεάσει ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές και να προωθήσει την παγκόσμια βιωσιμότητα (Fischetti, 2008).

- Διαγενεακή διαβίωση και διαβίωση χωρίς αποκλεισμούς

Οι κάτοικοι προέρχονται από διαφορετικά υπόβαθρα, συμπεριλαμβανομένων εργένηδων, οικογενειών, συνταξιούχων και ατόμων με διαφορετικές δουλειές. Αυτός ο συνδυασμός δημιουργεί μια ατμόσφαιρα χωρίς αποκλεισμούς στην οποία μπορούν να συνυπάρχουν και να συνεισφέρουν στην κοινότητα διαφορετικές γενιές και διαφορετικοί τρόποι ζωής (Fischetti, 2008).

Οικοκοινότητα Banjarwaru Village, Ινδονησία

Μέσω της χρήσης φιλικού προς το περιβάλλον εξοπλισμού θραύσης σκουπιδιών, οι κάτοικοι του χωριού Banjarwaru, ενός οικολογικού χωριού, προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη χρηστή περιβαλλοντική διαχείριση.

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

Η έμφαση στη διαχείριση των αποβλήτων και η χρήση φιλικής προς το περιβάλλον τεχνολογίας επεξεργασίας αποβλήτων συμβάλλει στη μείωση της μόλυνσης του περιβάλλοντος. Η τεχνική του διαχωρισμού των οργανικών από τα ανόργανα απορρίμματα επιτρέπει την ανακύκλωση υλικών, την κομποστοποίηση και την επαναχρησιμοποίηση, περιορίζοντας έτσι την καταστροφή των οικοσυστημάτων και τη ρύπανση. Η προώθηση της χρήσης βιοδιασπώμενων και επαναχρησιμοποιήσιμων αντικειμένων ελαχιστοποιεί την κατανάλωση πλαστικών, γεγονός που συμβάλλει στη διατήρηση του νερού, του εδάφους και της ατμόσφαιρας (Ferginia & Yanto, 2023).

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

Η προώθηση της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων συμβάλλει στη μείωση του κόστους συλλογής και διαχείρισης των αποβλήτων. Η χρήση βιοδιασπώμενων υλικών και επαναχρησιμοποιήσιμων αντικειμένων μειώνει την ανάγκη παραγωγής νέων υλικών, γεγονός που μειώνει τις δαπάνες και συμβάλλει στην οικονομική αυτοδυναμία της κοινότητας (Ferginia, 2023). Επίσης, μια από τις οικονομικές δυνατότητες της οικοκοινότητας είναι η παραγωγή υφαντών χειροτεχνιών από μπαμπού (Imronah & Fatmawati, 2021).

3. Κοινωνική και Πολιτιστική Βιωσιμότητα

Η οικοκοινότητα προωθεί την κοινωνική ευαισθητοποίηση για την ανακύκλωση και την αποτελεσματική διαχείριση των σκουπιδιών, εμφυσώντας περιβαλλοντικές και κοινωνικές αξίες στους κατοίκους της. Η εκπαίδευση των κατοίκων σχετικά με τη σωστή διαχείριση των σκουπιδιών προάγει μια υπεύθυνη και βιώσιμη κοινότητα. Η προώθηση της χρήσης φυσικών, βιοδιασπώμενων υλικών και η ενθάρρυνση των επαναχρησιμοποιήσιμων υλικών επιδεικνύει σεβασμό στις τοπικές και περιβαλλοντικές αξίες, ενώ παράλληλα συμβάλλει στη δύναμη της τοπικής κοινότητας μέσω μιας συντονισμένης προσπάθειας για τη διατήρηση του περιβάλλοντος (Ferginia & Yanto, 2023).

Οικοκοινότητα Currumbin, Αυστραλία

Η οικοκοινότητα Currumbin στο Κουίνσλαντ της Αυστραλίας αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα βιώσιμης ανάπτυξης, με έναν πλήρη κύκλο διαχείρισης του νερού που σέβεται το περιβάλλον και συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα.

1. Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

- Διαχείριση υδάτων

Η οικονομότητα εφαρμόζει ένα ολοκληρωμένο σύστημα συλλογής και αξιοποίησης βρόχινου νερού, χωρίς να εξαρτάται καθόλου με δημοτικές παροχές νερού. Το νερό από τη βροχή που πέφτει στις στέγες των σπιτιών αποθηκεύεται σε δεξαμενές βροχής και χρησιμοποιείται για την κάλυψη όλων των αναγκών του νοικοκυριού σε πόσιμο νερό. Αυτό ανακουφίζει την πίεση στα αποθέματα νερού της περιοχής και συμβάλλει στην προώθηση της βιώσιμης χρήσης του νερού. Επιπλέον, η διαχείριση όλων των όμβριων υδάτων της οικονομότητας γίνεται με ένα σύστημα απορροφητικών τάφρων, φίλτρων βιολογικής κατακράτησης και λιμνών, ώστε να διασφαλίζεται ότι η ποιότητα και η ποσότητα των υδάτων που απορρέουν από την οικοκοινότητα (κτίρια, δρόμοι κ.α.) δεν αλλάζουν από την περίοδο πριν την εγκατάσταση της οικοκοινότητας στην περιοχή. Η διαχείριση αυτή μετριάξει τις αρνητικές επιπτώσεις της αστικής επέκτασης, όπως η αυξημένη ροή του νερού και η ρύπανση. Παράλληλα, τα όμβρια ύδατα που συλλέγονται στις λίμνες μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν σε γεωργικές περιοχές της οικοκοινότητας (Tanner, 2007).

- Διαχείριση λυμάτων

Η οικοκοινότητα, επίσης, χρησιμοποιεί ένα σύστημα αποχέτευσης χαμηλής διήθησης για τη συλλογή λυμάτων τα οποία επεξεργάζονται σε κλάση A+ και επαναχρησιμοποιούνται για άρδευση, για το καζανάκι της τουαλέτας, για καθαρισμό αυτοκινήτου κ.α. (Tanner, 2007).

2. Οικονομική βιωσιμότητα

- Διαχείριση πόρων

Η συλλογή και αποθήκευση βρόχινου νερού μειώνει τη ζήτηση νερού από το δημόσιο δίκτυο, με αποτέλεσμα χαμηλότερους λογαριασμούς νερού για τους κατοίκους. Επιπλέον, η χρήση επεξεργασμένων λυμάτων για υπαίθριες δραστηριότητες συμβάλλει στην εξοικονόμηση πόρων. Η αποθήκευση και η χρήση βρόχινου νερού σε συνδυασμό με μέτρα διαχείρισης όμβριων υδάτων εξοικονομεί ενέργεια που διαφορετικά θα ήταν απαραίτητη για την άντληση, μεταφορά και επεξεργασία νερού από παραδοσιακές πηγές. Η επαναχρησιμοποίηση του νερού και η βελτιστοποίηση της διαχείρισης των πόρων συμβάλλουν στην αποφυγή μελλοντικών αυξήσεων των τιμολογίων κοινής ωφέλειας, αυξάνοντας την οικονομική βιωσιμότητα του έργου. Επιπλέον, οι τεχνολογίες αυτές μειώνουν τον κίνδυνο πλημμυρών και άλλων φυσικών καταστροφών, μειώνοντας τις σχετικές δαπάνες επισκευής (Tanner, 2007).

3. Κοινωνική και πολιτισμική βιωσιμότητα

- Κοινοτική αλληλεγγύη

Η εφαρμογή αυτών των βιώσιμων μέτρων ενθαρρύνει τους κατοίκους να αναλάβουν περιβαλλοντική ευθύνη και αναπτύσσει την κοινοτική αλληλεγγύη. Οι κάτοικοι συμμετέχουν ενεργά στη διαχείριση των πόρων και τη συντήρηση του συστήματος, ενισχύοντας έτσι την κοινωνική δικτύωση και τη συνεργασία (Tanner, 2007).

- Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση

Η κοινότητα Currumbin χρησιμεύει ως παράδειγμα για τους άλλους, καταδεικνύοντας την αξία της αειφορίας και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Η προσπάθεια αυτή ενθαρρύνει άλλες κοινότητες να υιοθετήσουν παρόμοιες στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης (Tanner, 2007).

- Συνεργασία με την ευρύτερη κοινότητα

Η επιτυχία του έργου στην περιοχή αναδεικνύει τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των τοπικών κυβερνήσεων, των πολιτικών φορέων και των κοινοτήτων για την υλοποίηση και την υποστήριξη μακροπρόθεσμων έργων. Ενισχύει την πολιτική βούληση για την ανάπτυξη παρόμοιων καινοτόμων και αποτελεσματικών λύσεων σε άλλα μέρη της Αυστραλίας και σε όλο τον κόσμο (Tanner, 2007).

Οικοκοινότητα Cloughjordan, Ιρλανδία

Η οικοκοινότητα Cloughjordan στην Ιρλανδία, μέλος του Παγκόσμιου Δικτύου Οικολογικού Χωριού (GEN), ιδρύθηκε το 1999 από μέλη του έργου Dublin CoHousing και του Dublin Food Co-op. Επιδιώκει να οικοδομήσει μια βιώσιμη κοινότητα που ενσωματώνει οικολογικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαστάσεις. Η φιλανθρωπική οργάνωση Sustainable Projects Ireland Limited (SPIL) ιδρύθηκε για να δημιουργήσει το πρώτο οικολογικό χωριό της Ιρλανδίας. Αφού αποφασίστηκε για το Cloughjordan στο βόρειο Tipperary το 2002, εγκρίθηκε ένα γενικό σχέδιο το 2004. Παρά τα οικονομικά εμπόδια από τη στεγαστική κρίση του 2008, η κατασκευή άρχισε το 2007. Οι πρώτοι κάτοικοι είχαν μετακομίσει μέχρι τα Χριστούγεννα του 2009. Μέχρι το 2014, η οικοκοινότητα είχε χτίσει περίπου 85 κατοικίες. Η κοινότητα προωθεί την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα μέσω καινοτόμων τεχνολογιών, συνεργατικών δράσεων, βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Παρά τα προβλήματα και τις εσωτερικές διαφορές, η κοινότητα ενθαρρύνει τη συμμετοχή και τη συνεργασία, συμβάλλοντας στη διασφάλιση ενός βιώσιμου και ανθεκτικού μέλλοντος (Paradimitropoulos, 2018).

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

- Οικολογικός Χάρτης

Η οικοκοινότητα χτίζει και χρησιμοποιεί υλικά σύμφωνα με αυστηρές οικολογικές οδηγίες. Προωθείται η χρήση μη τοξικών και τοπικών υλικών με χαμηλή ενσωματωμένη ενέργεια, προστατεύοντας έτσι τους φυσικούς πόρους. Στην κατασκευή χρησιμοποιούνται ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως φωτοβολταϊκά πάνελ, και οικοδομικά υλικά με χαμηλό CO₂ (Kirby, 2020).

- Σύστημα θέρμανσης

Το σύστημα τηλεθέρμανσης, το οποίο χρησιμοποιεί λέβητες ξύλου και ηλιακούς θερμοσίφωνες, μειώνει σημαντικά τις εκπομπές CO₂ και βελτιώνει την ενεργειακή απόδοση, συμβάλλοντας στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα του χωριού (Kirby, 2020).

- Αγροοικολογία και βιολογική γεωργία

Το κοινοτικό αγρόκτημα ακολουθεί τις αρχές της βιολογικής γεωργίας, παρέχοντας τοπικά και εποχιακά προϊόντα με χαμηλό περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Πραγματοποιείται γεωργία αγρο-αντικατάστασης και η καλλιέργεια του 60% των καλλιεργειών από δικούς τους σπόρους ελαχιστοποιεί την εξάρτηση από εξωτερικές πηγές, ενώ αυξάνει την τοπική αυτονομία (Kirby, 2020)

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

- Εθελοντική εργασία

Η εθελοντική εργασία των μελών, η οποία ανέρχεται σε τουλάχιστον 100 ώρες ετησίως, επιτρέπει στο οικολογικό χωριό να αξιοποιεί τις μοναδικές δεξιότητες των μελών του χωρίς να βασίζεται σε εξωτερική χρηματοδότηση, διατηρώντας παράλληλα το λειτουργικό κόστος σε χαμηλά επίπεδα (Kirby, 2020)

- Βιώσιμες κοινοτικές επιχειρήσεις

Η συνεργασία με το Middle Country Café και το RiotRye Bakery για την προσφορά τροφίμων ωφελεί την τοπική οικονομία και την αυτάρκεια της κοινότητας. Οι πρωτοβουλίες αυτές ενισχύουν την απασχόληση και προωθούν την κυκλική οικονομία (Kirby, 2020)

- Συμπράξεις και εκπαίδευση

Η συνεργασία με πανεπιστήμια και άλλα ιδρύματα, όπως το Dublin City University και το Mount Temple Comprehensive School, προωθεί την ανάπτυξη μιας ισχυρής εκπαιδευτικής υποδομής που προωθεί τη γνώση σχετικά με τη βιωσιμότητα και την περιβαλλοντική διαχείριση, βελτιώνοντας έτσι την οικονομική βιωσιμότητα μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης νέων επαγγελματιών (Kirby, 2020)

- Αγροοικονομικές επιδόσεις

Το κοινοτικό αγρόκτημα παράγει αρκετά είδη για να θρέψει τους κατοίκους του χωριού και τους τουρίστες, ελαχιστοποιώντας την εξάρτηση από εξωτερικούς προμηθευτές και αυξάνοντας την οικονομική αυτάρκεια του οικοχωριού (Kirby, 2020)

3. Κοινωνική-Πολιτισμική Βιωσιμότητα

- Συμμετοχική διακυβέρνηση

Η εφαρμογή ενός μηχανισμού λήψης αποφάσεων με βάση τη συναίνεση και η καθιέρωση ενός πλαισίου διακυβέρνησης περισσότερο από κάτω προς τα πάνω αυξάνει τη συμμετοχή των μελών και την αίσθηση του ανήκειν. Παρά την πόλωση, αυτή η συμμετοχική μέθοδος ενθαρρύνει τη συνεργασία και τη συνύπαρξη αντίθετων απόψεων (Kirby, 2020)

- Εκπαίδευση και κοινοτική αντίληψη

Το πρόγραμμα VERT παρέχει στους συμμετέχοντες μοναδικές ευκαιρίες μάθησης που αυξάνουν τις γνώσεις και την κατανόηση της βιωσιμότητας, της ανθεκτικότητας και της κοινοτικής ζωής, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή. Τα φεστιβάλ και τα εργαστήρια ενισχύουν την κουλτούρα της βιωσιμότητας και της κοινωνικής συντροφικότητας (Kirby, 2020)

- Κοινωνική συνοχή

Παρά τις συζητήσεις σχετικά με την ιδιοκτησία γης και την ένταξη νέων μελών, η υποστήριξη της κοινότητας, η συμμετοχή σε δραστηριότητες και η εκπαίδευση συμβάλλουν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης (Kirby, 2020)

- Πολιτιστική διάσταση

Η αλληλεπίδραση με άλλες κοινότητες, καθώς και η ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών από διεθνείς επισκέπτες (σχολεία, επαγγελματικές ομάδες κ.ο.κ.),

συμβάλλουν στην πολιτιστική βιωσιμότητα του χωριού και στην αναγνώρισή του ως πρότυπο βιωσιμότητας (Kirby, 2020)

Οικοκοινότητα Hurdal, Νορβηγία

Η οικοκοινότητα **Hurdal**, βρίσκεται στο δήμο Hurdal, στην κομητεία Akershus της Νορβηγίας και έχει περίπου 150 κατοίκους (Temesgen, 2020). Η οργάνωση Kilden Økosamfunn ξεκίνησε την οικοκοινότητα το 1996 με στόχο τη δημιουργία μιας περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένης κοινότητας. Εγκαταστάθηκαν τελικά σε μια έκταση 146 στρεμμάτων στο Hurdal, την οποία αγόρασαν από την πόλη το 2004 μετά από χρόνια προετοιμασίας. Η οικοκοινότητα έχει εξελιχθεί σε δύο ξεχωριστές περιόδους. Πρώτα, τα μέλη είχαν συνιδιοκτησία της γης, κατασκεύασαν τα δικά τους σπίτια και προσπάθησαν να αυτοεξυπηρετηθούν. Η οικοκοινότητα ήταν αρκετά απομονωμένη από τη γύρω κοινότητα. Στη δεύτερη φάση, επαγγελματίες φορείς ανέλαβαν την ανάπτυξη της κοινότητας, δίνοντας έτοιμα σπίτια σε μεμονωμένες οικογένειες. Ως αποτέλεσμα αυτής της μετάβασης, η κοινότητα μοιάζει πλέον με συμβατικές κωμοπόλεις (Westskog et al., 2018).

1. Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

- Τα οικοδομικά υλικά και η ενεργειακή απόδοση

Οι πρώτες κατοικίες χτίστηκαν με φυσικούς πόρους, όπως πηλό, άχυρο και ξύλο, που συνάδουν με τις αρχές της αειφόρου δόμησης. Αργότερα, όταν το έργο επεκτάθηκε υπό την ηγεσία του Filago, δημιουργήθηκαν ενεργειακά αποδοτικές κατοικίες με φυσικό αερισμό εσωτερικών χώρων, μη τοξικά υλικά και τη χρήση της ηλιακής ενέργειας για ηλεκτροδότηση. Αυτή η τεχνική βοηθά την κοινότητα να μειώσει το αποτύπωμα άνθρακα, ενώ παράλληλα προάγει την περιβαλλοντική υγεία (Temesgen, 2020).

- Βιώσιμη γεωργία

Η οικοκοινότητα έδωσε έμφαση στην καλλιέργεια βιολογικών τροφίμων με τη χρήση κοινών πόρων. Αυτό περιλαμβάνει έργα όπως ένα κοινοτικό αγρόκτημα και ένα πρόγραμμα κομποστοποίησης, τα οποία τόσο ωφελούν την τοπική τροφική αλυσίδα όσο και προωθούν βιώσιμες γεωργικές μεθόδους. Επιπλέον, η πόλη συνεργάστηκε με τους αγρότες της περιοχής για τη δημιουργία μιας μάρκας τοπικών τροφίμων, η οποία έχει τη δυνατότητα να προωθήσει τη βιώσιμη, περιφερειακή γεωργία (Temesgen, 2020).

- Παραγωγή ενέργειας

Η ενσωμάτωση της ηλιακής ενέργειας στο σχεδιασμό των σπιτιών είναι ένα σημαντικό βήμα προς τη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα. Αυτό συμβάλλει στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της χρήσης ενέργειας στην κοινότητα (Temesgen, 2020).

- Τεχνικά ζητήματα με την έξυπνη τεχνολογία

Παρά τις προσπάθειες αυτές, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα του οικοχωριού συνάντησε εμπόδια. Οι έξυπνες τεχνολογίες που εγκαταστάθηκαν στα σπίτια, οι οποίες υποτίθεται ότι θα βελτίωναν την ενεργειακή και οικονομική αποδοτικότητα, ήταν ασταθείς και δυσλειτουργούσαν. Αυτό όχι μόνο μείωσε την

αποτελεσματικότητα της τεχνολογίας, αλλά δημιούργησε και καχυποψία στους ανθρώπους. Η ασύρματη τεχνολογία, ειδικότερα, προκάλεσε ανησυχίες για την ακτινοβολία, οι οποίες, αν και επιστημονικά αμφιλεγόμενες, προσέθεσαν στην κοινωνική ανησυχία (Temesgen, 2020).

2. Οικονομική βιωσιμότητα

- Οικονομική πίεση και ανάπτυξη ακινήτων

Οι συνεργασίες με προγραμματιστές, αρχιτέκτονες και οικονομικούς εταίρους, συμπεριλαμβανομένων των Aktivhus και Vitrina AS (αργότερα Filago), προέκυψαν από τις αρχικές οικονομικές, νομικές και υλικοτεχνικές δυσκολίες της κοινότητας (Westskog et al., 2018). Όταν η Filago ανέλαβε τη Hurdal, το οικονομικό μοντέλο του έργου άλλαξε σημαντικά. Ο αρχικός στόχος μιας μικροσκοπικής, αυτοδημιουργούμενης συνεταιριστικής κοινότητας έδωσε τη θέση του σε ένα πιο αγοραίο μοντέλο στο οποίο οι κατοικίες πωλούνταν σε τρίτους πελάτες. Αυτή η μετάβαση είχε ως αποτέλεσμα η οικοκοινότητα να εξαρτάται οικονομικά από την ανάπτυξη ακινήτων και όχι από μια αυτάρκη κοινότητα. Οι υπέρογκες τιμές των κατοικιών που προέκυψαν από αυτό το μοντέλο, δυσκόλεψαν πολλούς ανθρώπους να κατοικήσουν στην κοινότητα (Temesgen, 2020).

- Επιρροή των επενδυτών

Η απόφαση να πωληθεί η γη στη Filago, με κίνητρο την ανάγκη για τεχνογνωσία και οικονομικούς πόρους, οδήγησε σε οικονομική στήριξη αλλά δημιούργησε και εντάσεις. Το επιχειρηματικό μοντέλο της εταιρείας, το οποίο δίνει προτεραιότητα στο κέρδος έναντι της βιωσιμότητας, προκάλεσε ερωτήματα στην κοινότητα σχετικά με το αν διατηρούνται τα αρχικά οικολογικά και συνεταιριστικά ιδεώδη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την οικονομική εξάρτηση από έναν εργολάβο, η οποία τελικά οδήγησε σε πτώχευση, εκθέτοντας την οικοκοινότητα σε σοβαρή οικονομική αστάθεια (Temesgen, 2020).

- Πτώχευση και χρέος

Η πτώχευση του Filago, η οποία άφησε την οικοκοινότητα σε οικονομική δυσπραγία, υπογραμμίζει την ευπάθεια των οικοκοινοτήτων που βασίζονται σε εξωτερικούς επενδυτές και χρηματοοικονομικές διαδικασίες. Με χρέος άνω των 40 εκατομμυρίων δολαρίων, το μέλλον της Hurdal είναι αβέβαιο και δεν είναι σαφές αν μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί ως μια συνεκτική, οικονομικά βιώσιμη κοινότητα (Temesgen, 2020).

3. Κοινωνική και πολιτιστική βιωσιμότητα

- Διαμόρφωση της κοινότητας και κοινωνικές δομές

Αρχικά, η οικοκοινότητα δημιούργησε μια ισχυρή αίσθηση κοινότητας μέσω κοινών χώρων διαβίωσης, μιας δοκιμαστικής περιόδου για τα νέα μέλη και ενός συνεταιριστικού πλαισίου. Οι κάτοικοι συμμετείχαν στη λήψη αποφάσεων με συναίνεση και η κοινότητα θεμελιώθηκε σε κοινές αρχές όπως η περιβαλλοντική ευθύνη και η πνευματική ευημερία. Αυτό βοήθησε στη δημιουργία ενός ισχυρού κοινωνικού ιστού (Temesgen, 2020).

- Πολιτιστικές και οικονομικές δραστηριότητες

Οι κοινωνικές δραστηριότητες και οι πολιτιστικές προσπάθειες ήταν ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της κοινότητας. Η δημιουργία του Fremtidssmia, του οικολογικού επιχειρηματικού κέντρου, έδωσε χώρο για πολιτιστικές εκδηλώσεις, μικρές επιχειρήσεις και κοινοτικές δραστηριότητες. Ωστόσο, καθώς οι τιμές των ενοικίων αυξήθηκαν, τα έργα αυτά αντιμετώπισαν οικονομικές προκλήσεις και πολλές επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να μεταφερθούν στα σπίτια των κατοίκων,

θέτοντας σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή και την πολιτιστική ζωντάνια της κοινότητας (Temesgen, 2020).

- Κοινή χρήση και συνεργασία πόρων

Η κοινότητα έθεσε ως προτεραιότητα την κοινή χρήση πόρων, η οποία περιελάμβανε την κοινή χρήση αυτοκινήτων, την κοινή χρήση οικιακών εργαλείων και την ανταλλαγή προϊόντων του κήπου. Αυτό συνέβαλε στην ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών και στην ανάπτυξη μιας ατμόσφαιρας συνεργασίας. Τα καθήκοντα εργασίας στο κοινοτικό αγρόκτημα, καθώς και η δημιουργία σεμιναρίων παραγωγής τροφίμων, βοήθησαν στην καλλιέργεια μιας συνεργατικής ατμόσφαιρας (Temesgen, 2020).

- Εντάσεις και διαιρέσεις

Καθώς οι οικονομικές πιέσεις αυξάνονταν, το αίσθημα ενότητας της κοινότητας αμφισβητήθηκε. Συγκρούσεις ξέσπασαν μεταξύ εκείνων που θεωρούσαν ότι η οικοκοινότητα παρέκκλινε από τις βασικές του αρχές και εκείνων που πίστευαν ότι για την επέκταση και τη βιωσιμότητα απαιτούνταν εξωτερικοί επενδυτές. Αυτό δίχασε τους κατοίκους, με κάποιους να φεύγουν και άλλους να αισθάνονται αποξενωμένοι από τις αλλαγές. Τα τεχνικά ζητήματα με τις κατοικίες, καθώς και η αποτυχία των έξυπνων τεχνολογιών, ενέτειναν τις εντάσεις, οδηγώντας σε δυσπιστία μεταξύ των ιδιοκτητών των κατοικιών και του κατασκευαστή (Temesgen, 2020).

- Αποκλειστικότητα έναντι συμμετοχικότητας

Η συμμετοχικότητα της οικοκοινότητας τέθηκε υπό αμφισβήτηση λόγω του υψηλού κόστους των κατοικιών. Ο αρχικός στόχος της οικοκοινότητας ήταν η δημιουργία μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς κοινότητας, αλλά ο μηχανισμός τιμολόγησης δυσχέραινε τη συμμετοχή ατόμων που δεν ήταν οικονομικά εύπορα, αποδυναμώνοντας την κοινωνική ένταξη του έργου (Temesgen, 2020).

Οικοκοινότητα Dancing Rabbit, Μιζούρι, ΗΠΑ

Η οικοκοινότητα Dancing Rabbit (DR) φιλοξενεί περίπου 65 άτομα σε 280 στρέμματα ανακτημένης βιομηχανικής γεωργικής γης στην αγροτική περιοχή του βορειοανατολικού Μιζούρι των ΗΠΑ. Η οικοκοινότητα δημιουργήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 από μια ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών του φοιτητικού συνεταιρισμού του Πανεπιστημίου του Στάνφορντ, οι οποίοι αποφάσισαν να αναλάβουν ουσιαστική δράση αντί απλώς να καταδικάζουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Η ομάδα συγκεντρώθηκε σε τακτική βάση, έλαβε μέτρα για να προσελκύσει περισσότερα μέλη και άρχισε να ερευνά τα διδάγματα που αντλήθηκαν από προηγούμενες και σύγχρονες σκόπιμες κοινότητες (Lockyer, 2017).

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

- Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και εναλλακτικές λύσεις ορυκτών καυσίμων:

Η δέσμευση της κοινότητας να χρησιμοποιεί αποκλειστικά ανανεώσιμες πηγές ενέργειας για ηλεκτρική ενέργεια, καθώς και να απαγορεύει τη χρήση ορυκτών καυσίμων για αυτοκίνητα, θέρμανση/ψύξη χώρων και ψύξη, δείχνει μια ισχυρή

δέσμευση για μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και της εξάρτησης από μη ανανεώσιμους πόρους (Temesgen, 2020).

- Βιώσιμες κατασκευές και γεωργία

Η κοινότητα δίνει προτεραιότητα στη χρήση βιώσιμων δομικών υλικών (για παράδειγμα, επαναχρησιμοποιούμενη, τοπικά συλλεγόμενη ή πιστοποιημένη με βιώσιμο τρόπο ξυλεία). Απαιτούν επίσης όλες οι κηπουρικές και γεωργικές δραστηριότητες να πληρούν τα βιολογικά πρότυπα, εγγυώντας ότι οι μέθοδοι καλλιέργειας είναι φιλικές προς το περιβάλλον και δεν διαταράσσουν τα τοπικά οικοσυστήματα. Ο περιορισμός των πετροχημικών βιοκτόνων προάγει τη βιοποικιλότητα, ενώ παράλληλα αποτρέπει τη μόλυνση του εδάφους και των υδάτων (Lockyer, 2017).

- Ελαχιστοποίηση των αποβλήτων

Η έμφαση που δίνει η Dancing Rabbit στα συστήματα αποβλήτων κλειστού κυκλώματος, στα οποία ανακυκλώνονται οργανικά και ανακυκλώσιμα υλικά, υποστηρίζει τον στόχο της για μείωση των αποβλήτων και ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η κοινότητα μειώνει το συνολικό περιβαλλοντικό της αποτύπωμα, μειώνοντας την εξάρτηση από την εξωτερική διάθεση σκουπιδιών και επανεντάσσοντας τους πόρους στο σύστημα (Lockyer, 2017).

- Διαχείριση του οικοσυστήματος και βιοποικιλότητα:

Η δέσμευση για την προστασία και την ανοικοδόμηση υγιών οικοσυστημάτων, καθώς και για την επίτευξη θετικού αντίκτυπου στη βιοποικιλότητα, αποδεικνύει την εμπεριστατωμένη κατανόηση της οικολογικής ισορροπίας. Ο στόχος τους να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στα παγκόσμια οικολογικά συστήματα αντανakλά μια μεγαλύτερη περιβαλλοντική συνείδηση που υπερβαίνει τα τοπικά όρια (Lockyer, 2017). Η οικοκοινότητα μειώνει σημαντικά το οικολογικό της αποτύπωμα, με επιπτώσεις στο περιβάλλον μικρότερες από το 10% των επιπτώσεων του απλού Αμερικανού πολίτη (Temesgen, 2020).

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

- Κοινή ιδιοκτησία

Με την καθιέρωση ενός συστήματος πόρων κοινής ιδιοκτησίας, όπως οι κοινές υποδομές (δρόμοι, μονοπάτια και κτίρια) (Lockyer, 2017) και την απαγόρευση της ιδιωτικής ιδιοκτησίας μηχανοκίνητων οχημάτων (Temesgen, 2020), η κοινότητα ελαχιστοποιεί την ατομική κατανάλωση, ενθαρρύνοντας παράλληλα τη συνεργασία. Η στρατηγική αυτή μειώνει τα έξοδα για τα μεμονωμένα μέλη, εξαλείφοντας την ανάγκη τους να επενδύσουν σε προσωπικά οχήματα ή υποδομές, επιτρέποντας την πιο δίκαιη κατανομή των πόρων (Lockyer, 2017).

- Μοντέλο μίσθωσης γης

Το μοντέλο του Land Trust, στο οποίο τα μέλη μισθώνουν γη αντί να την κατέχουν, διατηρεί το κόστος της γης σε χαμηλά επίπεδα και αποθαρρύνει τις κερδοσκοπικές πρακτικές ακινήτων. Το μηνιαίο κόστος μίσθωσης εξασφαλίζει ότι η κοινότητα μπορεί να διαχειρίζεται συλλογικά τη γη, ενώ παράλληλα χρηματοδοτεί μεμονωμένες βελτιώσεις (κτίρια, οπωρώνες, κήπους). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένα σταθερό οικονομικό σύστημα που εξαλείφει τους κινδύνους και τις ανισότητες που συνδέονται με την ιδιωτική ιδιοκτησία γης (Lockyer, 2017).

- Συνεργατικός οικολογικός σχεδιασμός

Η απαίτηση όλα τα νέα μισθωμένα ακίνητα να υποβάλλονται σε διαδικασία συνεργατικού οικολογικού σχεδιασμού προωθεί την οικονομικά αποδοτική και βιώσιμη ανάπτυξη. Τα επιμέρους έργα θα πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τους γενικούς στόχους σχεδιασμού της κοινότητας, ώστε να αποφεύγεται η σπάταλη ή αναποτελεσματική κατανάλωση πόρων. Η συνεργασία αυτή συμβάλλει επίσης στην

πρόληψη περιβαλλοντικών ζημιών που προκαλούνται από κακοσχεδιασμένες κατασκευές (Lockyer, 2017).

- Οικονομική ανθεκτικότητα με κοινόχρηστους πόρους

Η Dancing Rabbit οικοδομεί οικονομική ανθεκτικότητα με την κοινή χρήση πόρων, και των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, καθώς και με την επένδυση σε κοινές υποδομές, αντί να βασίζεται σε εξωτερικές αγορές ή σε ανάπτυξη με γνώμονα την κατανάλωση. Η προσέγγιση της κοινότητας συμβάλλει επίσης στη μείωση των οικονομικών ανισοτήτων με τον ισότιμο διαμοιρασμό των πόρων, σε αντίθεση με τη δυνατότητα συσσώρευσης πλούτου με βάση την ιδιοκτησία και τις δυνάμεις της αγοράς (Lockyer, 2017).

3. Κοινωνική και Πολιτισμική Βιωσιμότητα

- Συλλογική διακυβέρνηση και λήψη αποφάσεων

Η κοινότητα χρησιμοποιεί τη λήψη αποφάσεων με βάση τη συναίνεση, η οποία έχει εξελιχθεί από την πλήρη συναίνεση σε ένα αντιπροσωπευτικό συμβούλιο του χωριού. Η προσέγγιση αυτή εξασφαλίζει ότι όλα τα μέλη έχουν λόγο στις επιλογές της κοινότητας, προωθώντας μια ισχυρή αίσθηση συμμετοχικής δημοκρατίας. Οι αποχωρήσεις και οι μηνιαίες συνεδριάσεις εγγυώνται ότι τα μέλη συμμετέχουν ενεργά και μπορούν να επηρεάσουν τα θέματα της κοινότητας, ιδίως αυτά που αφορούν τη χρήση της γης και το περιβάλλον (Lockyer, 2017).

- Κοινές αξίες και πολιτισμικές αλλαγές

Η κοινότητα έχει καθιερώσει αξίες που προωθούν τη βιωσιμότητα, τη διαχείριση και την αμοιβαία ευθύνη. Οι αρχές αυτές συμβάλλουν στη διαμόρφωση της κουλτούρας της κοινότητας και κατευθύνουν τις ατομικές δραστηριότητες. Η έμφαση στο ομαδικό καθήκον έναντι του ατομικού κέρδους προάγει μια κοινή αίσθηση σκοπού και ανήκειν, με αποτέλεσμα ένα φιλόξενο περιβάλλον για όλα τα μέλη (Lockyer, 2017).

- Αποκλειστικότητα και κοινωνική ισότητα

Η κοινότητα εργάζεται για την οικοδόμηση μιας πιο δίκαιης κοινωνίας με την προώθηση της κοινοτικής ιδιοκτησίας και την κοινή χρήση των πόρων. Περιορίζοντας τη συσσώρευση ατομικού πλούτου και εξασφαλίζοντας ότι όλοι έχουν πρόσβαση σε βασικούς πόρους, η κοινότητα μειώνει τις ανισότητες που είναι συνηθισμένες στις παραδοσιακές καπιταλιστικές οικονομίες. Η στρατηγική αυτή βελτιώνει επίσης την κοινωνική συνοχή και αμβλύνει τις κοινωνικές εντάσεις που προκαλούνται από τις οικονομικές ανισοροπίες (Lockyer, 2017). Οι διαφορετικές απόψεις των κατοίκων όπως σχετικά με την τεχνολογία καταδεικνύουν επίσης, πολιτισμικό σεβασμό στην ποικιλομορφία των αναγκών και των αξιών των μελών της κοινότητας (Rubin, 2019)⁴.

- Πολιτιστική μετάβαση στην αειφορία

Η οικοδόμηση μιας βιώσιμης κουλτούρας είναι το κλειδί για τον στόχο της DR. Υποχρεώνοντας όλα τα μέλη να ακολουθούν οικολογικές συμφωνίες και αρχές βιωσιμότητας, η κοινότητα διασφαλίζει ότι οι πολιτιστικές της δραστηριότητες είναι περιβαλλοντικά και οικονομικά επωφελείς. Η έμφαση στην οικολογική παιδεία και στην προώθηση ενός βιώσιμου τρόπου ζωής συμβάλλει σε μια κοσμοθεωρία στην οποία η βιωσιμότητα είναι κάτι περισσότερο από μια απλή πρακτική, αλλά ένας βαθιά ριζωμένος πολιτιστικός κανόνας (Lockyer, 2017).

- Παγκόσμια ευαισθητοποίηση

⁴ Για παράδειγμα, κάποιοι κάτοικοι καλωσορίζουν την αναδυόμενη ψηφιακή τεχνολογία, αναγνωρίζοντας την αξία της για την επικοινωνία, την ανταλλαγή πληροφοριών και τη βιώσιμη διαβίωση. Άλλοι προτιμούν να περιορίσουν τη χρήση της τεχνολογίας, στρεφόμενοι σε πιο συμβατικά είδη ψυχαγωγίας και πηγές ειδήσεων, όπως το ραδιόφωνο ή οι έντυπες εφημερίδες. (Rubin, 2019).

Η δέσμευση της κοινότητας για την αποφυγή της εκμετάλλευσης ανθρώπων και πολιτισμών, καθώς και για την προώθηση της αρνητικής πληθυσμιακής αύξησης (δηλαδή τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μέσω της υπεύθυνης αναπαραγωγής), αντανakλά μια ευρύτερη κοινωνικοπολιτισμική συνείδηση που εκτείνεται πέρα από την τοπική κοινότητα. Αυτή η γνώση των παγκόσμιων οικολογικών και κοινωνικοοικονομικών προκλήσεων συνδέει τις αξίες της κοινότητας με τις παγκόσμιες προσπάθειες βιωσιμότητας (Lockyer, 2017).

- Σύνδεση με την ευρύτερη κοινωνία

Η Οικοκοινότητα Dancing Rabbit, εμπλέκεται με μια θρησκευτική κοινότητα παρέχοντας υπηρεσίες όπως η μαιευτική και ο δανεισμός εξοπλισμού, ωστόσο, αυτό απαιτεί την αλλαγή της εμφάνισής τους όταν επισκέπτονται ή φιλοξενούν την κοινότητα. Στην οικοκοινότητα η υποδοχή επισκεπτών όλο το χρόνο μπορεί να επιβαρύνει τις σχέσεις και τα ιδανικά της κοινότητας με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει δυσκολία στο να βρεί μια ισορροπία μεταξύ της αλληλεπίδρασης με τον έξω κόσμο και της διατήρησης της ατομικότητάς της (Siebert, 2023).

Συμπερασματικά, η ανάλυση των διεθνών οικοκοινοτήτων αποκαλύπτει ότι η βιώσιμη διαβίωση και η παγκόσμια κοινοτική οργάνωση διέπονται από κοινές αξίες με επίκεντρο τη διαχείριση των πόρων, την αυτάρκεια και την προστασία του περιβάλλοντος. Οι κοινότητες Findhorn, Auronville και EcoVillage της Ithaca για παράδειγμα, αποτελούν πρότυπα αποτελεσματικής εφαρμογής βιώσιμων πρακτικών που ωφελούν όχι μόνο τους κατοίκους τους αλλά και την περιβάλλουσα κοινότητα προωθώντας καινοτόμες τεχνολογίες και περιβαλλοντικά ευαίσθητες πρακτικές. Η Findhorn κατάφερε να δημιουργήσει μια πρότυπη βιώσιμη κοινότητα που δίνει προτεραιότητα στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στη διαχείριση των αποβλήτων και στις πράσινες κατασκευές κτιρίων, ενώ παράλληλα ενθαρρύνει την κοινωνική συνοχή και την προσωπική και συλλογική φροντίδα του ανθρώπου. Λόγω της έμφασής της στην εκπαίδευση και τη δικτύωση για την προώθηση της βιωσιμότητας, η κοινότητα αυτή χρησιμεύει ως διεθνές παράδειγμα για την περιβαλλοντική και κοινωνική πρόοδο. Η Auronville, με σκοπό την ενθάρρυνση της οικουμενικής αδελφότητας, αποτελεί και αυτή ένα εξαιρετικό παράδειγμα πολυπολιτισμικής και βιώσιμης ανάπτυξης. Γεωπονικές μέθοδοι, όπως η διατήρηση των ντόπιων σπόρων και η ανάπτυξη πράσινων υποδομών για την αντιμετώπιση των κλιματικών προβλημάτων, αποδεικνύουν τη σημασία της βιώσιμης καλλιέργειας και της κοινωνικής συνεργασίας στην προστασία του περιβάλλοντος. Η οικοκοινότητα Ithaca αποτελεί παράδειγμα για το πώς οι αστικές και οι αγροτικές περιοχές μπορούν να συνυπάρχουν ειρηνικά, υιοθετώντας παράλληλα την ενεργειακή απόδοση και τις βιώσιμες τεχνολογίες κατασκευής. Η πρωτοβουλία TREE δίνει έμφαση στη σημασία του ενεργειακού σχεδιασμού και της κοινότητας για την επίτευξη των στόχων της κλιματικής αλλαγής και τη δημιουργία μιας βιώσιμης πόλης για το μέλλον. Τέλος, η κοινότητα Banjarbaru τονίζει την ανάγκη για νέες λύσεις στη διαχείριση των πόρων και τη μείωση της ρύπανσης με την υιοθέτηση τεχνολογιών διαχείρισης αποβλήτων, καθώς και τη σημασία της συμμετοχής της κοινότητας στις διαδικασίες.

Οι οικοκοινότητες ανά την υφήλιο αποδεικνύουν ότι η βιωσιμότητα, η συλλογική δράση και μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στη διαχείριση των φυσικών πόρων τείνουν να κατευθύνονται σε έναν καλύτερο και ισχυρότερο κόσμο. Ανεξάρτητα από τα προβλήματα που μπορεί να ανακύψουν, η συνεχιζόμενη επιτυχία των οικοκοινοτήτων δείχνει ότι είναι εφικτό να οικοδομηθεί ένα μέλλον στο οποίο η οικολογική ευθύνη, η κοινωνική δικαιοσύνη και η οικονομική αυτάρκεια θα συνυπάρχουν με αρμονία και βιωσιμότητα.

Εικόνα 9 Παγκόσμιος χάρτης οικοκοινοτήτων | πηγή: https://creativemarket.com/porcupen/279096215-World-Map-Highly-Detailed-Vector?utm_source=Pinterest&utm_medium=CM+Social+Share&utm_campaign=Account+Dashboard+Marketing+Social+Share&utm_content=World+Map+Highly+Detailed+Vector&ts=202407&epik=dj0yJnU9LWJpaWNHLXoyUndJWXdZbURaeTVJYmMzUV9qMGNZQWomcD0wJm49NjloeGppTVhEMGxoZzJpNkVvc0RjQSZ0PUFBQUFBR2VIWGIw#fullscreen

- I. Findhorn, στο Moray της Σκωτίας
- II. Auroville, στο Tami Nadu της Νότιας Ινδίας
- III. Ithaca, στη Νέα Υόρκη
- IV. Banjarwaru Village, στην Ινδονησία
- V. Currumbin, Queensland, στην Αυστραλία
- VI. Cloughjordan, στην Ιρλανδία
- VII. Hurdal, στη Νορβηγία
- VIII. Dancing Rabbit, στο Μιζούρι των ΗΠΑ

4. Οικοκοινότητες στον Ελληνικό χώρο

4.1 Η Ιστορία των οικοκοινοτήτων στην Ελλάδα

4.1.1 Πρώτες απόπειρες και η εξέλιξη των οικοκοινοτήτων στην ελληνική πραγματικότητα

Από το 2008 έως σήμερα, η Ελλάδα έχει υποστεί σημαντικές κοινωνικοοικονομικές και χωρικές αλλαγές ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης. Οι οικονομικές ανακατατάξεις, τα εξαιρετικά υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδίως μεταξύ 2012 και 2015, η μείωση της ποιότητας ζωής, η αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας ή κινδυνεύει να βρεθεί κάτω από αυτό, η μαζική μετανάστευση των νέων στο εξωτερικό κ.λπ. αποτελούν εκφάνσεις των συνεπειών αυτής της ύφεσης. Σημαντικές κοινωνικές δημογραφικές τάσεις συμβαίνουν επίσης την ίδια στιγμή. Οι τάσεις αυτές περιλαμβάνουν είτε την παραμονή στην πόλη και την προσπάθεια δημιουργίας εκεί εγχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και συλλογικής αλληλεγγύης, είτε την εθελοντική αποαστικοποίηση, η οποία διευκολύνεται επίσης από την τηλεργασία η οποία έχει εξαπλωθεί μετά την πρόσφατη υγειονομική κρίση του 2019 της πανδημίας COVID-19. Υπό αυτό το πρίσμα, είχαμε τις πρώτες προσπάθειες δημιουργίας οικοκοινοτήτων στην Ελλάδα, όπως τα ακόλουθα ενδεικτικά παραδείγματα:

- Η «Free and Real», στην Εύβοια,
- Η «Σκάλα», στη Θεσσαλονίκη,
- Η «Σταγόνες», στην Εύβοια,
- Η «Ελπιδοχώρι», στην Αργολίδα,
- Η «Σπιθάρι», στο Μαραθώνα
- Η «Ecotopia», στην Ιθάκη
- Η «Ενάργεια», στο Πήλιο
- Η «Kalikalos», στο Πήλιο
- Η «Nesson Ecovillage», στη Λάρισα
- Η «New Humanity Centre», στην Καλαμάτα
- Η «Strong Handshake and Art Community», στη Γαύδο

και άλλες συλλογικές ομάδες σε όλη τη χώρα που ασχολούνται με τη βιολογική γεωργία, τη φυσική δόμηση κ.λπ. και τηρούν περισσότερο ή λιγότερο τα ιδεώδη της οικολογικής κοινότητας (Βαβάλιου, 2015).

4.1.2 Παραδείγματα ελληνικών οικοκοινοτήτων σε σχέση με τη περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική-πολιτισμική βιωσιμότητα

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα εξεταστούν οι οικοκοινότητες στην Ελλάδα, οι οποίες έχουν τη μεγαλύτερη κοινωνική αναγνωρισιμότητα και οι οποίες αποτελούν ή αποτέλεσαν ενδιαφέροντα παραδείγματα ως προς τον τρόπο λειτουργία τους και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν ή αντιμετώπισαν. Θα εξεταστούν με γνώμονα την περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική-πολιτισμική τους βιωσιμότητα. Συγκεκριμένα, θα ασχοληθούμε με τις εξής οικοκοινότητες: Nesson Ecovillage στη Λάρισα, Σκάλα στη Θεσσαλονίκη, Free and Real στην Εύβοια, Ελπιδοχώρι στην Αργολίδα, και Σπιθάρι στο Μαραθώνα.

Οικοκοινότητα Nesson Ecovillage, Λάρισα

Η οικοκοινότητα Nesson Ecovillage βρίσκεται στα περίχωρα του Κισσάβου, στη Λάρισα. Ιδρύθηκε γύρω στο 2002 από τον κ. Κώστα Κοντομάνος. Τα μόνα ακίνητα που αγοράστηκαν εκείνη την περίοδο ήταν ένα αγρόκτημα τεσσάρων στρεμμάτων και ένα μοναχικό σπίτι. Ο αρχικός στόχος αυτής της κίνησης ήταν η δημιουργία ενός κήπου, ή «μπαξέ», που θα χρησιμοποιούσε ο ιδιοκτήτης, παραμένοντας παράλληλα κοντά στα γραφεία του στη Λάρισα, όπου εργαζόταν ως οικονομολόγος. Εκεί ιδρύθηκε η COB, μια πρωτοβουλία με επίκεντρο τη φυσική δόμηση και την αναγεννητική γεωργία, η οποία ήταν μια από τις πρώτες κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα (COB). Τα τελευταία χρόνια το εγχείρημα άλλαξε μορφή ως οικοκοινότητα στην οποία οι άνθρωποι μπορούν να ζουν και να εργάζονται μαζί, σεβόμενοι τη φύση και τους συνανθρώπους τους (Δημάκη, 2022).

1) Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

- Φυσική δόμηση και βιοκλιματικός σχεδιασμός

Η οικοκοινότητα δίνει έμφαση στην οικολογική βιωσιμότητα ενσωματώνοντας συμπεριφορές που σέβονται και προστατεύουν το περιβάλλον. Η κοινότητα επιδιώκει την ενεργειακή ανεξαρτησία μέσω της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, η οποία περιλαμβάνει κατασκευές από φυσικά υλικά (cob) και τοποθετημένες έτσι ώστε να συλλαμβάνουν τη θερμότητα του ήλιου και του ανέμου, μειώνοντας την ανάγκη για εξωτερική ενέργεια. Τα κτίρια κατασκευάζονται με μεθόδους παθητικών συστημάτων δόμησης που επιτρέπουν τη βέλτιστη θερμική διαχείριση (Δημάκη, 2022).

- Βιολογική καλλιέργεια και βιοποικιλότητα

Η κοινότητα ακολουθεί τις αρχές της περμακουλτούρας και της αειφορίας, ασχολείται με τη βιολογική γεωργία, ενισχύοντας την τοπική παραγωγή μέσω παραδοσιακών σπόρων. Επίσης, προωθεί τη χρήση οικολογικών μεθόδων και μειώνοντας την εξάρτηση από χημικά και φυτοφάρμακα. Η φυσική πισίνα που προσελκύει την τοπική άγρια ζωή, καθώς και το φυτώριο μανιταριών που έχει κατασκευαστεί στη σάουνα, συμβάλλουν στην ανανέωση της βιοποικιλότητας (Δημάκη, 2022).

- Διαχείριση αποβλήτων και νερού

Η κομποστοποίηση των ανθρώπινων αποβλήτων, η παραγωγή βιοαερίου και η συλλογή γκρίζου νερού για την άρδευση των καλλιεργειών συμβάλλουν στην προώθηση της κυκλικής οικονομίας και της υπεύθυνης διαχείρισης των πόρων. Η κοινότητα χρησιμοποιεί την πρακτική της ενυδρειοπονίας, η οποία συνδυάζει την ιχθυοκαλλιέργεια και την υδροπονία για την εξοικονόμηση νερού και την εξάλειψη της χρήσης χημικών ουσιών (Δημάκη, 2022).

- Τεχνολογία

Η τεχνολογία χρησιμοποιείται με τρόπο καινοτόμο και φιλικό προς το περιβάλλον, όπως το πλυντήριο που λειτουργεί με ποδήλατο, δείχνοντας την αφοσίωση της κοινότητας στην καθιέρωση πρακτικών που προστατεύουν το περιβάλλον και μειώνουν τη χρήση ενέργειας (Δημάκη, 2022).

2) Οικονομική βιωσιμότητα

- Κυκλική Οικονομία

Η κοινότητα υιοθετεί την κυκλική οικονομία, όπου οι πόροι και τα οφέλη επιστρέφουν στον ίδιο τον κοινωνικό και τοπικό ιστό. Η οικονομία βασίζεται στην αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των μελών και τη συνεργασία με τοπικούς προμηθευτές και παραγωγούς (Δημάκη, 2022).

- Χρηματοδότηση και Ανάπτυξη

Η χρηματοδότηση κατά την αρχική φάση προήλθε από προσωπικά κεφάλαια του ιδρυτή. Πλέον, η κύρια πηγή εσόδων προέρχεται από την οργάνωση σεμιναρίων και εργαστηρίων σχετικά με τη φυσική δόμηση και τις βιολογικές μεθόδους καλλιέργειας. Επίσης, η κοινότητα συμμετέχει σε ένα δίκτυο Κοινοτικής Υποστηριζόμενης Γεωργίας (ΚΥΓ), παρέχοντας φρέσκα βιολογικά προϊόντα (όπως αυγά και λαχανικά) στους καταναλωτές σε προσιτές τιμές. Επιπλέον, οικονομική στήριξη υπάρχει από τη συμμετοχή της κοινότητας σε ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως το Erasmus. Αν και υπάρχει έλλειψη εξωτερικής χρηματοδότησης και στήριξης από το κράτος, η κοινότητα συνεχώς αναζητά νέες λύσεις, όπως η συνεργασία με εθελοντές και με την τοπική κοινότητα για να στηρίξει τις δραστηριότητές της (Δημάκη, 2022).

3) Κοινωνική-πολιτισμική βιωσιμότητα

- Δημοκρατική διακυβέρνηση και συλλογικότητα:

Η κοινότητα ακολουθεί δημοκρατικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένης της ανοικτής συζήτησης και της λήψης αποφάσεων σε επίπεδο κοινότητας. Η συνεργασία είναι η κατευθυντήρια ιδέα και κάθε μέλος συμβάλλει ενεργά, ενώ η ιεραρχία παραμένει ευέλικτη και κατάλληλη ανάλογα με την εμπειρία των κατοίκων και τη συμμετοχή (Δημάκη, 2022).

- Εκπαίδευση και ανταλλαγή γνώσεων

Η οικοκοινότητα οργανώνει κοινωνικά και εκπαιδευτικά δρώμενα όπως επιμορφωτικά εργαστήρια, ξενάγηση σε σχολεία και «Ημέρες Ανοικτού Αγροκτήματος». Με αυτές τις δράσεις προωθούνται οι κοινωνικοί δεσμοί μεταξύ των επισκεπτών, των τοπικών γεωργών και των πελατών, ενώ ενθαρρύνεται η συνεργασία και η δικτύωση μέσω της CSA (Community Supported Agriculture). Οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν εκπαίδευση φυσικών δεξιοτήτων και ανταλλαγή γνώσεων, καθώς και κοινωνικές εκδηλώσεις όπως μουσική και χορός που ενισχύουν τη συλλογικότητα και την αλληλεγγύη (Δημάκη, 2022).

- Σχέσεις με την τοπική κοινότητα

Η συνεργασία με τους τοπικούς παραγωγούς, καθώς και η συνεχής αλληλοεπίδραση με την ευρύτερη κοινότητα της Λάρισας, είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της κοινότητας. Η κοινωνική δικτύωση βελτιώνει τις σχέσεις και ενισχύει το αίσθημα αλληλεγγύης και συνεργασίας (Δημάκη, 2022).

- Κοινωνική ευημερία και συνοχή

Η οικοκοινότητα στοχεύει στην παροχή ενός εναλλακτικού τρόπου ζωής που εκτιμά τη φύση και το συν-άνθρωπο, ενώ παράλληλα ενθαρρύνει τη συλλογικότητα, την αλληλεγγύη και την αμοιβαία εμπιστοσύνη. Η κοινή εργασία, το κοινό φαγητό και η συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες συμβάλλουν στην προώθηση αυτών των ιδανικών στην καθημερινή ζωή (Δημάκη, 2022).

Οικοκοινότητα Σκάλα, Θεσσαλονίκη

Η «Σκάλα» ήταν η πρώτη οικολογική κοινότητα στην Ελλάδα, αν και τα τελευταία χρόνια φαίνεται (από τη συμμετοχή της στα κοινωνικά μέσα δικτύωσης) ότι έχει σταματήσει τη λειτουργία της. Βρισκόταν περίπου 50 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη, κοντά στο Ζαγκλιβέρι, στις παρυφές ενός δάσους με βαλανιδιές. Το ακίνητο αγοράστηκε το 1998 με στόχο τη δημιουργία μιας οικολογικής πόλης και το πρώτο σπίτι ολοκληρώθηκε το 2004.

Παράλληλα, πέρασαν αρκετά χρόνια μέχρι να φτάσει σε μια πιο σταθερή κατάσταση. Αυτό συνέβη το 2012, όταν δύο οικογένειες αποφάσισαν να εγκατασταθούν μόνιμα εκεί. Η οικοκοινότητα εκτεινόταν σε 60 στρέμματα και αριθμούσε επτά ενήλικες και τέσσερα παιδιά σε δύο σπίτια και δύο τροχόσπιτα, ενώ ένα τρίτο κτίριο λειτουργούσε ως κοινόχρηστο κέντρο όπου όλοι μαγειρεύαν και έτρωγαν μαζί. Η οικοκοινότητα ήταν μέλος του Παγκόσμιου Δικτύου Οικολογικών Χωριών και φιλοξένησε δεκάδες εθελοντές από όλο τον κόσμο όσο υπήρχε.⁵

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

Ενέργεια

Οι κάτοικοι της κοινότητας παρήγαγε ηλεκτρική ενέργεια χρησιμοποιώντας φωτοβολταϊκά πάνελ ενώ, χρησιμοποιούσε βιοαέριο (με χρήση των αποβλήτων) μέσω μιας συσκευής που είχαν εγκαταστήσει στην κοινότητα.⁶

Βιοκλιματική αρχιτεκτονική

Τα κτίρια κατασκευάζονταν από υλικά φιλικά προς το περιβάλλον και χρειαζόντουσαν ελάχιστη ενέργεια. Η στρατηγική αυτή μείωνε το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των κατασκευών και συνέβαλε στην εξοικονόμηση ενέργειας.⁶

Διαχείριση των απορριμμάτων

Η οικοκοινότητα εφάρμοζε πρακτικές ανακύκλωσης και κομποστοποίησης αποβλήτων (η οποία χρησιμοποιείται και για λίπασμα), προκειμένου να ενισχύει την ποιότητα του εδάφους.⁶

Αυτονομία του νερού

Το νερό προερχόταν από τοπικές φυσικές πηγές και βροχές, ενώ υπήρχαν δεξαμενές συλλογής βρόχινου νερού, με σκοπό την ανεξαρτησία από δημοτικές παροχές νερού και την προστασία των υδάτινων πόρων.⁶

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

Αυτάρκεια και συνεργατικότητα

Οι κάτοικοι επιδίωκαν την αυτάρκεια στη βιολογική παραγωγή, μειώνοντας την εξάρτηση από εξωτερικές πηγές και ενισχύοντας την τοπική οικονομία.⁷

Εναλλακτική οικονομία

Κατέβαλλαν προσπάθεια για τα δημιουργία συνεργατικών πρωτοβουλιών και την προώθηση εναλλακτικών νομισμάτων και συστημάτων ανταλλαγής, προκειμένου να μειωθεί η εξάρτηση από παραδοσιακά τραπεζικά ιδρύματα.⁷

Απασχόληση και εργασία

Επίσης υπήρξε προσπάθεια για τη δημιουργία θέσεων εργασίας στους κατοίκους και στη γύρω κοινότητα ώστε να προωθηθεί η περιβαλλοντική διαχείριση και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια.⁷

3. Κοινωνική-Πολιτισμική Βιωσιμότητα

Σοσιακρατία

⁵ <https://www.cna.gr/greece/oikochoria-gia-epistrofi-sti-fysi/>

⁶

<https://www.skalaecovillage.com/el/%CE%B1%CE%BE%CE%B9%CE%B5%CF%82/%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%AC%CF%81%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CE%B5%CE%B9%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1/>

⁷

<https://www.skalaecovillage.com/el/%ce%b1%ce%be%ce%b9%ce%b5%cf%82/%ce%b1%cf%80%ce%bf%cf%86%ce%ac%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%ce%b5%cf%81%ce%b3%ce%b1%cf%83%ce%af%ce%b1/>

Οι αποφάσεις λαμβάνονταν με τη διαδικασία της Σοσιακρατίας, η οποία προωθούσε τη συνεργασία και την ισότητα. Όλα τα μέλη είχαν ίση φωνή και γνώμη και συνέβαλαν εξίσου στην επίλυση των καθημερινών ζητημάτων.⁷

Πολιτιστική βιωσιμότητα

Η κοινότητα έδινε έμφαση στην ανάπτυξη πολιτιστικών και κοινωνικών σχέσεων, διοργανώνοντας σεμινάρια και εθελοντικά προγράμματα.⁷

Οικοκοινότητα Free & Real, Εύβοια

Η οικοκοινότητα Free and Real, (Freedom of Resources for Everyone, Everywhere & Respect, Equality, Awareness and Learning) ιδρύθηκε το 2010 στην Αγία Άννα της Εύβοιας. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία τεσσάρων νέων ανθρώπων οι οποίοι παρακινήθηκαν από την κοινή τους ανάγκη για μια κοινωνική αλλαγή. Ο αριθμός των κατοίκων διαφοροποιείται ανά περιόδους, καθώς τα μέλη ανανεώνονται συνεχώς. Η οικοκοινότητα δίνει έμφαση στη βιώσιμη διαβίωση, την αυτάρκεια και την εκπαίδευση.⁸

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

- Αυτονομία φυσικών πόρων

Η οικοκοινότητα προμηθεύεται καθαρό νερό χρησιμοποιώντας το τοπικό υδραγωγείο, επιτρέποντας τη μακροπρόθεσμη χρήση του νερού για πόση και άρδευση (Δημακοπούλου, 2020).

- Αγροοικολογία και διατροφική αυτονομία

Με την παραγωγή λαχανικών και άλλων τροφίμων στα καλλιεργήσιμα εδάφη της, η κοινότητα έχει επιτύχει περίπου 50% αυτάρκεια σε τρόφιμα, μειώνοντας την ανάγκη για εξωτερικές προμήθειες και αυξάνοντας παράλληλα την τοπική παραγωγή (Δημακοπούλου, 2020).

- Ενεργειακή και διαχείριση αποβλήτων

Η αξιοποίηση των ηλιακών και αιολικών συστημάτων εξασφαλίζει ενεργειακή αυτάρκεια, ενώ μειώνει την ανάγκη για χρήση μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Δημακοπούλου, 2020). Η διαχείριση των αποβλήτων περιλαμβάνει διαδικασίες φυσικής επεξεργασίας και ανακύκλωσης⁸.

- Πράσινη δόμηση και σχεδιασμός

Η οικοκοινότητα οργανώνει τις περιοχές της σε κυκλικό μοτίβο, ενσωματώνοντας δασικούς κήπους και λίμνες, και προσπαθεί να χρησιμοποιεί οικολογικές και βιώσιμες διαδικασίες οικοδόμησης και παραγωγής ενέργειας (Δημακοπούλου, 2020).

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

- Αυτάρκεια και τοπική παραγωγή

Η παραγωγή τροφίμων και η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας συμβάλλουν στην οικονομική ανεξαρτησία. Επιπλέον, η οικοκοινότητα παράγει και πωλεί τα δικά της προϊόντα και πόρους, γεγονός που συμβάλλει στο εισόδημά της (Δημακοπούλου, 2020).

- Εκπαίδευση και κατάρτιση

⁸ <https://www.freeandreal.org/>

Η οικοκοινότητα διοργανώνει σεμινάρια και ημερίδες, ενώ έχει αναπτύξει και το πρόγραμμα Telethrion, τα οποία αποφέρουν έσοδα και αυξάνουν τη γνώση και την εκπαίδευση σχετικά με τη βιωσιμότητα (Δημακοπούλου, 2020).

- Συμπράξεις και επιχορηγήσεις

Η οικοκοινότητα συνεργάζεται με τοπικούς φορείς και ομάδες και έχει πιστοποιηθεί από την Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία (EVS) για να παρέχει και να λαμβάνει εθελοντική βοήθεια σε παγκόσμια κλίμακα, βελτιώνοντας έτσι την οικονομική βιωσιμότητα μέσω της χρηματοδότησης και των επιχορηγήσεων (Δημακοπούλου, 2020).

- Εθελοντισμός

Η οικονομία της κοινότητας ενισχύεται σημαντικά και από τη συμμετοχή εθελοντών, καθώς μειώνει τις λειτουργικές δαπάνες και την ενισχύει το αίσθημα της συλλογικότητας (Δημακοπούλου, 2020).

3. Κοινωνική και Πολιτισμική Βιωσιμότητα

- Αρχές κοινωνικής ισότητας και ενσωμάτωσης

Η κοινότητα λειτουργεί σύμφωνα με τις αρχές της ισότητας, του σεβασμού, της εμπιστοσύνης και της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, προκειμένου να διασφαλίσει μια δίκαιη συμβίωση. Οι πρακτικές της κοινότητας χαρακτηρίζονται από ανιδιοτέλεια και επιδιώκουν τη διαμόρφωση συνεργατικών δεσμών μεταξύ των μελών της (Δημακοπούλου, 2020).

- Εκπαίδευση και διάδοση της γνώσης

Η κοινότητα προωθεί την αυτάρκεια και τις βιώσιμες πρακτικές μέσω σεμιναρίων και του προγράμματος Telethrion, παρέχοντας δυνατότητες εκπαίδευσης σε ανθρώπους από ποικίλους πολιτισμούς (Δημακοπούλου, 2020).

- Αλληλεγγύη με την τοπική κοινωνία

Παρ'όλο που οι κάτοικοι διατηρούσαν τις επιφυλάξεις τους στην αρχή, η οικοκοινότητα έχει κερδίσει πλέον την εμπιστοσύνη τους. Οι ντόπιοι παραγωγοί και οι φορείς συνεργάζονται για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, την ανάπτυξη βιολογικών καλλιεργειών και πρωτοβουλίες κοινωνικής δράσης (Δημακοπούλου, 2020).

- Πολιτιστικές ανταλλαγές και συνεργασία σε διεθνές επίπεδο

Η οικοκοινότητα συμμετέχοντας στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εθελοντών, καθώς και αλληλεπιδρώντας με άλλες κοινότητες, προωθεί την αλληλεγγύη, τη συνεργασία και την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας, αυξάνοντας έτσι την πολιτιστική βιωσιμότητα (Δημακοπούλου, 2020).

Οικοκοινότητα Ελπιδοχώρι, Αργολίδα

Στα βουνά της Αργολίδας, σε ένα καταπράσινο χωριό, δημιουργήθηκε το 2010, η οικοκοινότητα Ελπιδοχώρι. Η οικοκοινότητα είναι χτισμένη σε ένα βιολογικό αγρόκτημα 31 στρεμμάτων με αρκετά οπωροφόρα δέντρα και πολυετείς ελιές. Επίσης, εφάπτεται με δασική έκταση. Η Ερατώ Χατζημιχαλάκη, δημιουργός και εμπνεύστρια του έργου, είχε την ιδέα να δημιουργήσει έναν χώρο όπου τα παιδιά θα μπορούσαν να αλληλεπιδράσουν με τη φύση χρησιμοποιώντας φυσικά υλικά. Η οικοινότητα εστιάζει σε δραστηριότητες οι οποίες σχετίζονται με το περιβάλλον, τον πολιτισμό και την αυτοβελτίωση. Ωστόσο, το Ελπιδοχώρι παρουσιάζει κάποιες προκλήσεις ιδίως στον οικονομικό τομέα αλλά και στον τρόπο διακυβέρνησής του, λόγω της νομικής του μορφής (Δημακοπούλου, 2020).

<p>1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χρήση φυσικών υλικών (άχυρο, ξύλο και πέτρα) σε μια βιοκλιματική κατασκευή μειώνοντας τη ζήτηση για εξωτερικές πηγές ενέργειας (Δημακοπούλου, 2020). • Εγκατάσταση φωτοβολταϊκών και άλλων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας προκειμένου να γίνει πιο ανεξάρτητη ενεργειακά (Δημακοπούλου, 2020). • Λογική χρήση των φυσικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής βρόχινου νερού, της κομποστοποίησης, της ανακύκλωσης και της χρήσης γκρίζου νερού (Δημακοπούλου, 2020). • Καλλιέργεια βοτάνων και η βιολογική γεωργία βελτιώνοντας τη φυσική ισορροπία του αγροκτήματος (Δημακοπούλου, 2020). • Μελισσοκομία, η οποία υποστηρίζει τη βιοποικιλότητα και τη διατήρηση των επικονιαστών (Δημακοπούλου, 2020).
<p>2. Οικονομική Βιωσιμότητα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πηγές εσόδων για την οικοκοινότητα αποτελούν δραστηριότητες όπως η φιλοξενία των επισκεπτών (σε ένα καταφύγιο ή μια yurt) και η διεξαγωγή σεμιναρίων οικολογίας, φιλοσοφίας και αυτογνωσίας (Δημακοπούλου, 2020). • Η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας εξοικονομούν πόρους για την οικοκοινότητα (Δημακοπούλου, 2020). • Η απουσία σταθερού πληθυσμού που μπορεί να παράσχει οικονομική στήριξη για την επιβίωση του έργου αποτελεί απουσία οικονομικής σταθερότητας (Δημακοπούλου, 2020). • Εξάρτηση από τους εθελοντές, η οποία μειώνει τα λειτουργικά έξοδα, αλλά εγείρει ερωτήματα σχετικά με τη σταθερότητα μακροπρόθεσμα (Δημακοπούλου, 2020). • Το καθεστώς της ως αστική κερδοσκοπική εταιρεία, υποδηλώνει ότι δεν είναι εντελώς αυτόνομη οικονομικά και πιθανότατα χρειάζεται κεφάλαια για να λειτουργήσει (Δημακοπούλου, 2020).
<p>3. Κοινωνική-Πολιτισμική Βιωσιμότητα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μέσω των πολιτιστικών και παραδοσιακών δραστηριοτήτων, διατηρείται η παράδοση και η πολιτιστική κληρονομιά (Δημακοπούλου, 2020). • Παρέχεται εκπαίδευση και προσωπική εξέλιξη, μέσω εργαστηρίων που προωθούν την οικολογική ευαισθητοποίηση και την αυτογνωσία (Δημακοπούλου, 2020). • Μέσω της εθελοντικής συνεργασίας και της πρακτικής μάθησης αναπτύσσεται η αλληλεγγύη και η συλλογικότητα της κοινότητας (Δημακοπούλου, 2020). • Λόγω της νομικής της μορφής ως αστική κερδοσκοπική εταιρεία, η λήψη των αποφάσεων δεν είναι συλλογική γεγονός που εμποδίζει την οικοκοινότητα να αναπτύξει πλήρως την κοινωνική βιωσιμότητά της (Δημακοπούλου, 2020).

Οικοκοινότητα Σπιθάρι, Μαραθώνα

Η οικοκοινότητα «Σπιθάρι» ιδρύθηκε στον Μαραθώνα Αττικής το 2011 από έξι άτομα τα οποία ενώθηκαν κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων στο Σύνταγμα το 2011. Με έμφαση στη βιωσιμότητα και την εναλλακτική ενέργεια, η κοινότητα προσπάθησε να γίνει αυτάρκης όσον αφορά τη στέγαση, την τροφή και την ενέργεια. Τα 1.000 στρέμματα γης στα οποία λειτουργούσε είχαν καταστραφεί από τις πυρκαγιές του 2009. Στην ιδιοκτησία υπήρχαν τέσσερα τροχόσπιτα σταθμευμένα, μαζί με μια κουζίνα, ένα ξυλουργείο, ένα κοτέτσι και άλλα ζώα. Η οικολογική κοινότητα έπρεπε να αντιμετωπίσει ζητήματα όπως ο κακός οικονομικός σχεδιασμός, οι διαφωνίες σχετικά με τις αποφάσεις και οι δύσκολες συνθήκες του χώρου. Το 2016, η κοινότητα διαλύθηκε λόγω απομόνωσης, έλλειψης νερού και προβλημάτων συνεργασίας (Κωστάκη, 2023).

1. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα

- Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Με τη χρήση ανεμογεννητριών και φωτοβολταϊκών, μείωσαν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην περιοχή (Κωστάκη, 2023).

- Αναδάσωση και βιώσιμες καλλιέργειες

Έκαναν προσπάθεια να εφαρμόσουν φυσικές πρακτικές καλλιέργειας και περμακουλτούρας, οι οποίες βοήθησαν στην αποκατάσταση των οικοσυστημάτων (Κωστάκη, 2023).

- Εναλλακτικές μέθοδοι εξοικονόμησης πόρων

Εξοικονόμησαν αποτελεσματικότερα την ενέργεια και το νερό χρησιμοποιώντας μεθόδους όπως οι σόμπες ρόκετ, οι κήποι σε βαρέλια και η υδατοκαλλιέργεια (Κωστάκη, 2023).

- Αξιοποίηση φυσικών πόρων και ανκύκλωση

Έχτισαν χρησιμοποιώντας επαναχρησιμοποιήσιμα και ανακυκλωμένα υλικά (Κωστάκη, 2023).

- Έλλειψη υδροδότησης

Η οικοκοινότητα δεν είχε δική της παροχή νερού με αποτέλεσμα να δανείζεται από το γείτονα. Ωστόσο, όταν ο γείτονας απεβίωσε διακόπηκε και η υδροδότηση (Κωστάκη, 2023).

- Δύσκολη τοποθεσία

Η γεωργία και η βιοποριστική εργασία έγιναν πιο δύσκολες εξαιτίας της ατυχούς επιλογής τόπου, ο οποίος είχε υποβαθμισμένο έδαφος και έλλειψη παροχής νερού (Κωστάκη, 2023).

- Λάθη στις περιβαλλοντικές παρεμβάσεις

Παρά την οικολογική προσέγγιση, τα μέλη με την απειρία τους έλαβαν κακές αποφάσεις, όπως η αγορά ξυλείας αντί της χρήσης των τοπικών διαθέσιμων πόρων όπως της πέτρας (Κωστάκη, 2023).

- Ανεπαρκής διατροφική αυτάρκεια

Παρά τις προσπάθειές τους να δημιουργήσουν ένα βιώσιμο μοντέλο παραγωγής τροφίμων, τα μέλη εξακολουθούσαν να αγοράζουν τρόφιμα από την αγορά (Κωστάκη, 2023).

2. Οικονομική Βιωσιμότητα

- Εξασφάλιση ορισμένης χρηματοδότησης

Η οικοκοινότητα έλαβε 5.000€ από το πρόγραμμα «Νέα Γενιά» (μέσω εξωτερικής εταιρείας), τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για υποδομές (Κωστάκη, 2023).

- Προσπάθεια οικονομικής δραστηριότητας

Προτάθηκε η πώληση σόμπας ρόκετ και βαρελοκηπίων προκειμένου να δημιουργηθούν έσοδα στην κοινότητα (Κωστάκη, 2023).

- Έλλειψη οικονομικού σχεδιασμού

Η κοινότητα ήταν οικονομικά ανασφαλής επειδή δεν υπήρχε εξ αρχής ένα σαφές σχέδιο χρηματοδότησης (Κωστάκη, 2023).

- Απαίτηση προσωπικής χρηματοδότησης

Τα μέλη βρίσκονταν υπό μεγαλύτερη οικονομική πίεση επειδή έπρεπε να πληρώνουν τα δικά τους έξοδα (Κωστάκη, 2023).

- Έλλειψη νομικού καθεστώτος

Λόγω της έλλειψης νομικού καθεστώτος, οι ιδέες πώλησης κατασκευών δεν υλοποιήθηκαν και η οικοκοινότητα δεν μπορούσε να συμμετάσχει σε δημόσια χρηματοδότηση (Κωστάκη, 2023).

- Απομακρυσμένη τοποθεσία και υψηλό κόστος προμηθειών

Η ανάγκη μεταφοράς υλικών και η αδυναμία πλήρους αυτάρκειας σε τρόφιμα αύξησαν το λειτουργικό κόστος (Κωστάκη, 2023).

- Διατήρηση της εξωτερικής εργασίας

Τα περισσότερα μέλη αναγκάστηκαν να διατηρήσουν την εργασία τους στην Αθήνα προκειμένου να καλύψουν τα έξοδα της κοινότητας (Κωστάκη, 2023).

3. Κοινωνική - Πολιτισμική Βιωσιμότητα

- Συλλογική διακυβέρνηση

Για τη λήψη αποφάσεων χρησιμοποιούσαν το σύστημα της ομοφωνίας με τεκμηρίωση των απόψεων (Κωστάκη, 2023).

- Ανοιχτή φιλοξενία και δικτύωση

Μέσω ανοικτών εργαστηρίων, η κοινότητα προώθησε την ανταλλαγή γνώσεων προσελκύοντας επισκέπτες από την Ελλάδα και τον κόσμο (Κωστάκη, 2023).

- Προβλήματα με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων

Οι ιδεολογικές διαμάχες, οι μακροχρόνιες συζητήσεις και οι καθυστερήσεις προκαλούνταν συχνά από την ομοφωνία (Κωστάκη, 2023).

- Προκλήσεις διαβίωσης

Το σκληρό κλίμα και η απομακρυσμένη και δύσβατη τοποθεσία του Σπιθαρίου καθιστούσαν τη ζωή δύσκολη, με αποτέλεσμα τη σωματική και ψυχική εξάντληση (Κωστάκη, 2023).

- Αβεβαιότητα ως προς την ιδιοκτησία

Το μέλλον της κοινότητας ήταν αβέβαιο λόγω της έλλειψης νομικής προστασίας της μακροχρόνιας μίσθωσης του αγροκτήματος (Κωστάκη, 2023).

- Ανισότητες μεταξύ των μελών

Μερικά μέλη διαμέναν μόνιμα στο Σπιθάρι, ενώ άλλα μοίραζαν το χρόνο τους (ιδίως τους χειμερινούς μήνες λόγω των κακών καιρικών φαινομένων) μεταξύ της οικοκοινότητας και της Αθήνας, γεγονός που αποδυνάμωνε το αίσθημα της ενότητας (Κωστάκη, 2023).

1. Nesson Ecovillage, στη Λάρισα
2. Σκάλα, στο Ζαγκλιβέρι της Θεσσαλονίκης
3. Free and Real, στην Αγία Άννα της Εύβοιας
4. Ελπιδοχώρι, στην Αργολίδα
5. Σπιθάρι, στο Μαραθώνα

Εικόνα 10 Ελληνικός χάρτης οικοκοινοτήτων/ πηγή: <https://gr.pinterest.com/pin427138345929072646>

4.3 Συγκριτική ανάλυση των ελληνικών οικοκοινοτήτων με τις διεθνείς οικοκοινότητες

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα γίνει μια συγκριτική ανάλυση των διεθνών οικοκοινοτήτων σε σχέση με τις ελληνικές οικοκοινότητες, εστιάζοντας στις βασικές ομοιότητες και διαφορές που αναδεικνύουν τις διαφορετικές προσεγγίσεις των κοινοτήτων αυτών για την περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική-πολιτισμική βιωσιμότητά τους. Θα διερευνηθούν κοινές πρακτικές, όπως η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η δημοκρατική λήψη αποφάσεων και η ενίσχυση της τοπικής παραγωγής, ενώ θα δοθεί έμφαση στις διαφορές ως προς την κλίμακα, τις υποδομές και τις τεχνολογικές λύσεις. Επιπλέον, στο κεφάλαιο θα εξεταστούν μέθοδοι ξένων κοινοτήτων που μπορούν να εφαρμοστούν στην ελληνικά δεδομένα, όπως η δημιουργία τοπικών νομισμάτων, η αποκατάσταση οικοσυστημάτων και η εφαρμογή σύγχρονων διαδικασιών διαχείρισης νερού και αποβλήτων. Στόχος αυτής της ανάλυσης είναι να αναδειχθούν ποιοτικές και ποσοτικές διαφορές, ενώ παράλληλα θα διερευνηθεί πώς οι διεθνείς εμπειρίες θα μπορούσαν να ενσωματωθούν και να ενισχύσουν την ελληνική πρακτική βιωσιμότητας και αειφορίας.

4.3.1 Συγκριτική Ανάλυση Διεθνών και Ελληνικών Οικοκοινοτήτων

Οι οικοκοινότητες, ανεξάρτητα από τη γεωγραφική τους θέση, έχουν αρκετές ομοιότητες καθώς μοιράζονται κοινούς στόχους όπως τη βιώσιμη διαβίωση, την αυτάρκεια και την ανάπτυξη μιας πιο αρμονικής σχέσης με το περιβάλλον και την κοινωνία. Υπάρχουν ωστόσο, και σημαντικές διαφορές μεταξύ των διεθνών οικοκοινοτήτων (π.χ. Findhorn, Auroville, Ithaca, Currumbin) και των ελληνικών οικοκοινοτήτων (π.χ. Nesson Ecovillage, Free and Real, Ελπιδοχώρι) όσον αφορά τις πρακτικές αυτάρκειας καθώς και τις κοινωνικές και οικονομικές δομές. Η σύγκριση θα πραγματοποιηθεί σε σχέση με τους βασικούς άξονες της βιωσιμότητας που στηρίχθηκε η ανάλυση των οικοκοινοτήτων.

Περιβαλλοντική βιώσιμότητα

- Πρακτικές Αυτάρκειας

Οι τεχνικές αυτάρκειας είναι συνήθως πιο συντονισμένες και διαδεδομένες στις υπερεθνικές οικοκοινότητες. Η Findhorn, για παράδειγμα, έχει δημιουργήσει εντελώς αυτάρκη ενεργειακά συστήματα χρησιμοποιώντας ανεμογεννήτριες και ηλιακούς συλλέκτες, ενώ η Auroville έχει επενδύσει στη βιολογική γεωργία και την περμακουλτούρα, χρησιμοποιώντας τεχνικές αιχμής όπως η υδατοκαλλιέργεια. Οι οικοκοινότητες Ithaca και Currumbin προωθούν την ενεργειακή αυτάρκεια χρησιμοποιώντας παθητικά ηλιακά συστήματα, τηλεθέρμανση και καινοτόμες τεχνικές εξοικονόμησης ενέργειας.

Οι δραστηριότητες αυτάρκειας στις ελληνικές οικοκοινότητες είναι πιο περιορισμένες, με έμφαση σε λύσεις μικρής κλίμακας. Η οικοκοινότητα Nesson Ecovillage για παράδειγμα, χρησιμοποιεί φυσική δόμηση και συλλογή γκρίζου νερού, ενώ το Free and Real επικεντρώνεται στην ανανεώσιμη ενέργεια και την αυτάρκεια τροφίμων μέσω αγροοικολογικών μεθόδων. Ωστόσο, πολλές ελληνικές οικοκοινότητες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από εξωγενείς προμήθειες, επειδή δεν έχουν ακόμη δημιουργήσει εντελώς αυτάρκη ενεργειακά ή γεωργικά συστήματα.

- Βασική διαφορά: Οι διεθνείς οικοκοινότητες έχουν μεγάλη εμπειρία και έχουν δημιουργήσει τεχνολογικά προηγμένα μοντέλα αυτάρκειας, ενώ οι ελληνικές οικοκοινότητες βρίσκονται ακόμη στο στάδιο της ανάπτυξης και βασίζονται σε εναλλακτικούς, λιγότερο βιομηχανοποιημένους τρόπους.

- Διαχείριση Φυσικών Πόρων και Μείωση του Οικολογικού Αποτυπώματος

Οι διεθνείς οικοκοινότητες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στη διαχείριση των φυσικών πόρων, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων τηλεθέρμανσης με βιομάζα, της ενεργειακής απόδοσης και των ολοκληρωμένων δικτύων επεξεργασίας λυμάτων όπως η Ithaca και η Currumbin. Ομοίως, η Auroville χρησιμοποιεί τεχνικές διαχείρισης του βρόχινου νερού καθώς και προσπάθειες οικολογικής αποκατάστασης.

Οι ελληνικές οικοκοινότητες εφαρμόζουν επίσης περιβαλλοντικά βιώσιμες τεχνικές, αλλά σε μικρότερη κλίμακα. Για παράδειγμα, η Free and Real κάνει χρήση ανεμογεννητριών και ηλιακής ενέργειας, ενώ η Nesson Ecovillage δίνει έμφαση στη βιολογική γεωργία και την κομποστοποίηση. Ωστόσο, η απουσία κατάλληλης θεσμικής υποστήριξης, σε συνδυασμό με τη μέτρια κλίμακα των ελληνικών οικοκοινοτήτων, περιορίζει τη δυνατότητα εγκαθίδρυσης προηγμένων συστημάτων.

- Βασική διαφορά: Οι διεθνείς οικοκοινότητες έχουν προηγμένες μεθόδους διαχείρισης πόρων και έχουν κάνει σημαντικές επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ενώ οι ελληνικές οικοκοινότητες βασίζονται σε μικρότερης κλίμακας, τοπικά προσαρμοσμένες λύσεις.

Οικονομική βιωσιμότητα

- Τοπικές Οικονομίες και Ανταλλακτικά Δίκτυα ως Μορφή Αποανάπτυξης

Οι διεθνείς οικοκοινότητες έχουν αναπτύξει εναλλακτικά οικονομικά μοντέλα που βασίζονται στην κυκλικότητα και την τοπικότητα. Το τοπικό νόμισμα Eko της Findhorn αποτελεί ένα παράδειγμα εναλλακτικής οικονομίας, ενώ στην Auroville, η οικονομία είναι ανεξάρτητη από το κρατικό φορολογικό σύστημα. Οι οικονομικοί δεσμοί της Ithaca στηρίζονται σε κοινοτικές επιχειρήσεις και σε ένα εσωτερικό σύστημα ανταλλαγής.

Τα εναλλακτικά οικονομικά μοντέλα της χώρας είναι πιο περιορισμένα. Οι περισσότερες οικοκοινότητες όπως η Free and Real και η Nesson Ecovillage βασίζονται στον εθελοντισμό και τα σεμινάρια για την οικονομική τους βιωσιμότητα, καθώς δεν έχουν ακόμη δημιουργήσει τα δικά τους νομίσματα ή ουσιαστικά δίκτυα ανταλλαγών.

- Βασική διαφορά: Οι διεθνείς οικοκοινότητες έχουν αναπτύξει πιο εξελιγμένες εναλλακτικές οικονομικές δομές, ενώ οι ελληνικές οικοκοινότητες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από κρατικές επιδοτήσεις, δωρεές και μια περιορισμένη οικονομία ανταλλαγών.

Κοινωνική-πολιτισμική βιωσιμότητα

- Τοπικότητα των Οικοκοινοτήτων

Διεθνείς οικοκοινότητες, όπως η Findhorn και η Auroville, έχουν ενσωματωθεί αποτελεσματικά στις τοπικές τους κοινότητες, δημιουργώντας οικονομικά και κοινωνικά δίκτυα για την υποστήριξη των δομών τους. Η Auroville για παράδειγμα, συνεργάζεται με την ινδική κυβέρνηση και λειτουργεί ως ανεξάρτητη περιοχή με ειδικές εξουσίες, από την άλλη η Findhorn έχει υιοθετήσει το τοπικό νόμισμα Eko, αυξάνοντας έτσι την οικονομική της ελευθερία.

Οι οικοκοινότητες στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις καθώς προσπαθούν να ενσωματωθούν στις τοπικές κοινότητες. Για παράδειγμα, η Free and Real έχει βελτιώσει τη σχέση της με τον τοπικό πληθυσμό

στην Εύβοια, ενώ η Σπιθάρι δεν κατάφερε να αναπτύξει μια μόνιμη σχέση με τους γείτονές της, συμβάλλοντας στην κατάρρευσή της. Παρομοίως, η οικοκοινότητα Nesson Ecovillage συμμετέχει σε τοπικές αγροτικές δραστηριότητες, αλλά σε χαμηλότερη κλίμακα από τις παγκόσμιες οικοκοινότητες.

- Βασική διαφορά: Οι διεθνείς οικοκοινότητες έχουν ισχυρότερους δεσμούς με τις τοπικές κοινότητες και συχνά λαμβάνουν μεγαλύτερη θεσμική υποστήριξη, ενώ οι ελληνικές οικοκοινότητες αντιμετωπίζουν εμπόδια όσον αφορά την αποδοχή από την κοινότητα και τη θεσμική ενσωμάτωση.

- Εφαρμογή Δημοκρατικών και Συλλογικών Διαδικασιών

Οι περισσότερες διεθνείς οικοκοινότητες χρησιμοποιούν μεθόδους συλλογικής λήψης αποφάσεων όπως η συναίνεση και η κοινωνιοκρατία (π.χ. Ithaca, Dancing Rabbit).

Παρόμοιες πρωτοβουλίες λαμβάνονται και στην Ελλάδα, με την οικοκοινότητα Nesson Ecovillage και τη Free and Real να θέτουν σε εφαρμογή δημοκρατικές μεθόδους. Ωστόσο, η έλλειψη θεσμικής υποστήριξης και σταθερότητας σε ορισμένες ελληνικές οικοκοινότητες όπως τη Σπιθάρι έχει οδηγήσει σε εσωτερικές διαμάχες.

Συμπεραίνουμε ότι οι διεθνείς οικοκοινότητες είναι πιο οργανωμένες, διαθέτουν περισσότερη τεχνογνωσία και λαμβάνουν ισχυρότερη θεσμική υποστήριξη. Παρόλο που οι ελληνικές οικοκοινότητες επιδεικνύουν μεγάλη προσαρμοστικότητα και εφευρετικότητα, βρίσκονται ακόμη σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης και αντιμετωπίζουν περαιτέρω προκλήσεις όσον αφορά την οικονομική βιωσιμότητα και την κοινωνική αποδοχή. Ακολουθεί πίνακας με τις κύριες ομοιότητες και διαφορές των διεθνών και ελληνικών οικοκοινοτήτων:

Ομοιότητες	Διαφορές
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Τόσο οι ελληνικές όσο και οι διεθνείς οικοκοινότητες εστιάζουν στην ενεργειακή βιωσιμότητά τους χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η αιολική και η ηλιακή, για να μειώσουν τις ενεργειακές τους επιπτώσεις. Παράλληλα, οι προσπάθειες για την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων και τη διαχείριση των αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της ανακύκλωσης και της κομποστοποίησης, αποτελούν κοινούς στόχους. ✓ Τα κοινά στοιχεία περιλαμβάνουν την περμαουλτούρα, τις μεθόδους βιολογικής γεωργίας και την ενίσχυση της τοπικής παραγωγής. ✓ Η συμμετοχική λήψη αποφάσεων και η συλλογικότητα εκτιμώνται τόσο στις ελληνικές όσο και στις παγκόσμιες 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Οι διεθνείς κοινότητες, όπως η Findhorn και η Auroville, είναι συχνά μεγαλύτερης κλίμακας, έχουν μεγαλύτερο πληθυσμό και πιο εξελιγμένες υποδομές (όπως προηγμένες τεχνολογίες ενέργειας, εξελιγμένα συστήματα διαχείρισης νερού, παθητικά σπίτια και τοπικά νομίσματα). Ενώ, οι ελληνικές οικοκοινότητες, όπως η Nesson Ecovillage και η Free and Real, είναι μικρότερες σε μέγεθος και συχνά βασίζονται σε λιγότερο προηγμένες τεχνολογικές λύσεις καθιστώντας τις λιγότερο δυναμικές κοινότητες. ✓ Οι διεθνείς κοινότητες, όπως η Auroville, συχνά ενθαρρύνουν την πνευματικότητα, τη διεθνή φιλία και τις οικουμενικές αξίες. Από την άλλη, οι ελληνικές κοινότητες δίνουν μεγαλύτερη έμφαση σε

<p>κοινότητες. Χρησιμοποιούνται συμμετοχικές τεχνικές για τη διαχείριση των πόρων.</p> <p>✓ Δύο θεμελιώδεις αρχές όλων των οικολογικών κοινοτήτων είναι η προώθηση της αλληλεγγύης και η ενδυνάμωση των κοινωνικών σχέσεων.</p>	<p>περισσότερο βιοποριστικές τοπικές ανησυχίες (αυτάρκεια, αγροτική ανάπτυξη).</p> <p>✓ Ενώ οι ελληνικές κοινότητες συχνά λειτουργούν με ελάχιστη βοήθεια τόσο από το κράτος όσο και από την ευρύτερη κοινωνία με αποτέλεσμα να βασίζονται κυρίως σε τοπικούς πόρους, οι διεθνείς κοινότητες συχνά λαμβάνουν περισσότερη αποδοχή από το κράτος αλλά και υποστήριξη από διεθνή δίκτυα και οργανισμούς.</p>
---	---

Πίνακας 1/ Ομοιότητες & Διαφορές

4.3.2 Πρακτικές από διεθνείς κοινότητες που μπορούν να εφαρμοστούν στην ελληνική πραγματικότητα

- ✚ Τοπικό νόμισμα και ανταλλακτική οικονομία (Findhorn): Η χρήση τοπικών νομισμάτων ή συστημάτων ανταλλακτικής οικονομίας που μπορούν να ενισχύσουν τις τοπικές οικονομίες και να μειώσουν την εξάρτηση από τις διεθνείς αγορές.
- ✚ Αποκατάσταση οικοσυστημάτων και αναδάσωση (Auroville): Προγράμματα αναδάσωσης, όπως αυτό στο Auroville, μπορούν να προσαρμοστούν στα ελληνικά εδάφη ώστε να χρησιμοποιηθούν αυτοφυή φυτά για τη βελτίωση της βιοποικιλότητας σε περιοχές που έχουν υποστεί ζημιές από πυρκαγιές.
- ✚ Τεχνικές διαχείρισης των υδάτων (Αυστραλία, Currumbin): Εγκατάσταση συστημάτων συλλογής βρόχινου νερού, βιολογική επεξεργασία λυμάτων και ανακύκλωση οικιακού νερού, ιδιαίτερα σε περιοχές με περιορισμένα αποθέματα νερού, όπως τα ελληνικά νησιά.
- ✚ Εκπαίδευση για την αειφορία (Findhorn, Free and Real): Δημιουργία εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων που παρέχουν πρακτικά μαθήματα για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την περιμακουλτούρα και την αειφορία.
- ✚ Πιστοποιήσεις του EcoVillage Ithaca για βιώσιμα κτίρια: Την εφαρμογή στην πράξη προτύπων για ενεργειακά αποδοτικές κατοικίες, όπως το LEED ή το Passive House, με έμφαση στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της νέας δόμησης στις ελληνικές αγροτικές περιοχές.
- ✚ Σύμφωνα με τον Cloughjordan, η κοινωνική διακυβέρνηση και η διαμεσολάβηση: Εφαρμογή συμμετοχικής λήψης αποφάσεων και δομημένων τεχνικών επίλυσης συγκρούσεων για τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής σε ελληνικές οικοκοινότητες.
- ✚ Διαχείριση αποβλήτων και κομποστοποίηση (χωριό Banjarwaru): Δημιουργία εγκαταστάσεων ανακύκλωσης καθώς και κομποστοποίησης ανά τοπικότητες, αύξηση της περιβαλλοντικής συνείδησης και μείωση του φορτίου των σκουπιδιών.
- ✚ Προσαρμογή της τεχνολογίας στις ανάγκες των κοινοτήτων (Dancing Rabbit): Εφαρμογή στην πράξη τεχνολογιών που υποστηρίζουν βιώσιμους στόχους, όπως φωτοβολταϊκά, ανεμογεννήτριες και τεχνολογικές λύσεις χαμηλής κατανάλωσης.

Συμπερασματικά, η σύγκριση των διεθνών οικοκοινοτήτων με τις ελληνικές οικοκοινότητες αποκαλύπτει σημαντικές παραλληλίες και διαφορές που επηρεάζουν τη λειτουργία και τις προσεγγίσεις τους για την αειφορία. Και τα δύο σενάρια μοιράζονται την έμφαση στη βιωσιμότητα, τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων για τη βελτίωση της συνοχής της κοινότητας και τη διατήρηση των φυσικών πόρων. Οι κοινότητες του εξωτερικού ωστόσο, είναι συνήθως μεγαλύτερες σε κλίμακα, με πιο προηγμένες υποδομές και τεχνολογίες, ενώ οι ελληνικές οικοκοινότητες είναι πιο τοπικιστικές και απλές, βασιζόμενες γενικά σε λιγότερο τεχνολογικά προηγμένες λύσεις. Επίσης, οι παγκόσμιες οικονομότητες εμπλέκονται σε ευρύτερη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς, ενώ οι ελληνικές οικοκοινότητες είναι πιο αυθόρμητες και τοπικές. Οι διακρίσεις αυτές δημιουργούν επίσης νέες δυνατότητες για αμοιβαία μάθηση ενώ, οι διεθνείς εμπειρίες δίνουν ουσιαστικές ιδέες και τεχνικές που μπορούν να εμπλουτίσουν και να βελτιώσουν την ελληνική πραγματικότητα. Η εφαρμογή προγραμμάτων αναδάσωσης, η χρήση τοπικών νομισμάτων και η υιοθέτηση σύγχρονων τεχνικών διαχείρισης νερού και αποβλήτων, ειδικότερα, θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη βιωσιμότητα και την αυτονομία των ελληνικών οικοκοινοτήτων, δίνοντας παράλληλα λύσεις στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν.

5. Η Συμβολή των Οικοκοινοτήτων στην Αποανάπτυξη

Οι οικοκοινότητες και η αποανάπτυξη είναι στενά συνδεδεμένες, καθώς και οι δύο στοχεύουν στη βιωσιμότητα και την αναδιάρθρωση των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων. Οι οικοκοινότητες λειτουργούν ως ζωντανά εργαστήρια αποανάπτυξης, εφαρμόζοντας πρακτικές που προάγουν την αυτάρκεια, την τοπικότητα και τη συλλογικότητα. Μέσα από τα συγκεκριμένα παραδείγματα που παρουσιάστηκαν από την Ελλάδα και το εξωτερικό θα εξετάσουμε πώς οι οικοκοινότητες συμβάλλουν στην οικοδόμηση ενός πιο βιώσιμου τρόπου ζωής. Αυτή η σύνδεση γίνεται εμφανής μέσω των εξής παραμέτρων: αυτάρκεια και τοπικότητα, μείωση της κατανάλωσης και διαχείριση πόρων, συλλογικότητα και συμμετοχική διακυβέρνηση, περιορισμός της οικονομικής εξάρτησης, καθώς και περιβαλλοντική προστασία και βιώσιμη διαχείριση.

- **Αυτάρκεια και τοπικότητα**

Η αποανάπτυξη προτείνει τη μείωση της εξάρτησης από τις μεγάλες παγκόσμιες αγορές και την επιστροφή σε τοπικές οικονομίες και αυτάρκεια. Οι οικοκοινότητες ενσωματώνουν αυτή την ιδέα, δημιουργώντας μικρά συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης που περιορίζονται στην τοπική κοινότητα. Για παράδειγμα, οι οικοκοινότητες καλλιεργούν τα δικά τους τρόφιμα και χρησιμοποιούν τοπικούς πόρους για τις ανάγκες τους, μειώνοντας τις μεταφορές και τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.

- **Μείωση της κατανάλωσης και διαχείριση των πόρων**

Οι οικοκοινότητες υιοθετούν πρακτικές που βασίζονται στη μείωση της υπερκατανάλωσης και της σπατάλης πόρων, όπως προτείνει η αποανάπτυξη. Η ορθολογική διαχείριση του νερού, της ενέργειας και των πρώτων υλών είναι βασικά στοιχεία τόσο της αποανάπτυξης όσο και των οικοκοινοτήτων, με στόχο τη μείωση της πίεσης στους φυσικούς πόρους.

- **Συλλογικότητα και συμμετοχική διακυβέρνηση**

Η αποανάπτυξη επιδιώκει τη δημιουργία μιας πιο δίκαιης και συμμετοχικής κοινωνίας, όπου οι πόροι και τα αγαθά κατανέμονται ισότιμα. Οι οικοκοινότητες λειτουργούν σύμφωνα με αυτή την αρχή, εφαρμόζοντας συμμετοχικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και προωθώντας την κοινοκτημοσύνη. Τα μέλη των οικοκοινοτήτων μοιράζονται τους πόρους και τις ευθύνες, προωθώντας την κοινωνική αλληλεγγύη και την ισότητα.

- **Περιορισμός της οικονομικής εξάρτησης**

Ένα από τα κύρια ζητήματα που θέτει η αποανάπτυξη είναι η ανάγκη για περιορισμό της οικονομικής εξάρτησης από τις διεθνείς αγορές και τις μεγάλες εταιρείες. Οι οικοκοινότητες υιοθετούν πρακτικές που μειώνουν αυτή την εξάρτηση, προωθώντας την αυτάρκεια, τη μικρή κλίμακα και την τοπική παραγωγή. Μέσα από τοπικά συστήματα ανταλλαγής και αυτοδιαχείρισης, οι οικοκοινότητες περιορίζουν την ανάγκη για εξωτερικούς οικονομικούς πόρους.

- **Περιβαλλοντική προστασία και βιώσιμη διαχείριση**

Η αποανάπτυξη δίνει έμφαση στην περιβαλλοντική προστασία και στη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων. Οι οικοκοινότητες ενσωματώνουν αυτό το στοιχείο, εφαρμόζοντας πρακτικές που σέβονται το περιβάλλον και προάγουν την αειφορία. Η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η οργανική γεωργία, η ανακύκλωση και η μείωση των αποβλήτων είναι μερικές από τις πρακτικές που ενσωματώνουν.

5.1 Αυτάρκεια και Τοπικότητα

5.1.1 Πρακτικές αυτάρκειας που υιοθετούν οι οικοκοινότητες

Οι οικοκοινότητες επιδιώκουν την αυτάρκεια μέσω μιας σειράς δράσεων που αποσκοπούν στη μείωση της εξάρτησής τους από εξωτερικούς πόρους. Η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι ένας από τους σημαντικότερους τρόπους για την επίτευξη αυτάρκειας. Για παράδειγμα, η οικοκοινότητα Findhorn χρησιμοποιεί ανεμογεννήτριες και λέβητες βιομάζας, ενώ η Dancing Rabbit είναι αφοσιωμένη στη χρήση αποκλειστικά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποφεύγοντας τη χρήση ορυκτών καυσίμων. Ταυτόχρονα, οι οικοκοινότητες επενδύουν σε γεωργικές δραστηριότητες με στόχο την επίτευξη αυτάρκειας σε τρόφιμα. Η οικοκοινότητα Ithaca κατασκευάζει «Zero Energy Ready Homes» ενώ όπως και οι οικοκοινότητες Cloughjordan και Banjarwaru Village παρέχουν τροφή στους κατοίκους μέσω της τοπικής παραγωγής. Η Auroville επιδιώκει την περμακουλτούρα και συλλέγει παραδοσιακούς σπόρους για τη διατήρηση της γεωργικής ποικιλίας. Η αυτάρκεια εξασφαλίζεται επίσης, από τον βιοκλιματικό σχεδιασμό, ο οποίος χρησιμοποιεί φυσικούς, ανακυκλώσιμους και ντόπιους πόρους στην κατασκευή κτιρίων, όπως φαίνεται στη Hurdal και στη Findhorn. Επιπλέον, η διαχείριση των σκουπιδιών και η κομποστοποίηση αποτελούν βασικές δραστηριότητες, με τη Dancing Rabbit να εφαρμόζει ένα σύστημα μηδενικών αποβλήτων και τη Findhorn να λειτουργεί ένα μεγάλο δίκτυο ανακύκλωσης.

Οι ελληνικές οικοκοινότητες επίσης βασίζονται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την επισιτιστική ασφάλεια και τα βιώσιμα μέσα διαβίωσης για να επιτύχουν αυτάρκεια. Η οικοκοινότητα Nesson Ecovillage χρησιμοποιεί τεχνολογίες φυσικής δόμησης (cob) και παθητικής δόμησης για να περιορίσει την ανάγκη για εξωτερική ενέργεια, ενώ οι οικοκοινότητες Free and Real και Σπιθάρι (κατά τη διάρκεια λειτουργίας της) επιτυγχάνουν ενεργειακή αυτάρκεια με ανεμογεννήτριες και φωτοβολταϊκά πάνελ. Αγροοικολογικές προσεγγίσεις, όπως η περμακουλτούρα και η βιολογική γεωργία, είναι κοινές σε όλες τις οικοκοινότητες, με

το Ελπιδοχώρι να δίνει έμφαση στην καλλιέργεια βοτάνων και τη μελισσοκομία. Η υδατοκαλλιέργεια στη Nesson Ecovillage συνδυάζει υδροπονία και ιχθυοκαλλιέργεια, ενώ οι διαδικασίες διαχείρισης οργανικών αποβλήτων περιλαμβάνουν κομποστοποίηση και παραγωγή βιοαερίου. Η Free and Real όπως και η Σκάλα (όταν ήταν σε λειτουργία) πραγματοποιούν συλλογή βρόχινου νερού και χρησιμοποιούν τοπικούς φυσικούς πόρους.

5.1.2 Τοπικότητα των οικοκοινοτήτων

Η τοπικότητα αποτελεί ζωτική αρχή για τις οικοκοινότητες, καθώς προάγει την αυτάρκεια και ενισχύει τις τοπικές οικονομίες. Οι περισσότερες οικοκοινότητες επιλέγουν να βασίζονται σε τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες, μειώνοντας έτσι τη ζήτηση για εισαγόμενα αγαθά. Στη Findhorn, για παράδειγμα, έχει δημιουργηθεί το τοπικό νόμισμα Eko για την υποστήριξη της οικονομικής δραστηριότητας εντός των ορίων της οικοκοινότητας. Επίσης, η τοπικότητα φαίνεται και μέσω της παραγωγής ντόπιων τροφίμων. Στην Cloughjordan, η οικοκοινότητα παράγει εποχιακές και βιολογικές καλλιέργειες, αυξάνοντας την αυτάρκεια και μειώνοντας τις εισαγωγές τροφίμων από γειτονικά μέρη. Ομοίως, η Auroville έχει επενδύσει στη διατήρηση των τοπικών σπόρων και στην αναδάσωση των οικοσυστημάτων, με στόχο την αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την προώθηση της τοπικής γεωργίας. Η Hurdal και η Dancing Rabbit χρησιμοποιούν φυσικά και επαναχρησιμοποιημένα υλικά για την κατασκευή ενεργειακά αποδοτικών σπιτιών.

Στην Ελλάδα, η τοπικότητα είναι μια σημαντική έννοια για τις οικοκοινότητες, η οποία καθοδηγεί τις καθημερινές τους δραστηριότητες γύρω από τους τοπικούς φυσικούς και ανθρώπινους πόρους. Η συνεργασία με τοπικούς παραγωγούς και προμηθευτές στην οικοκοινότητα Nesson Ecovillage προάγει την κοινοτική βιωσιμότητα, ενώ η συμμετοχή στο δίκτυο Κοινοτικής Υποστηριζόμενης Γεωργίας (ΚΥΓ) εξασφαλίζει την οικονομική δέσμευση με την ευρύτερη κοινότητα. Οι αγρότες στο Ελπιδοχώρι και τη Σκάλα (όταν λειτουργούσε) χρησιμοποιούν σπόρους που προέρχονται από την περιοχή και βιολογικές μεθόδους παραγωγής για να αποφύγουν την εξάρτηση από τη βιομηχανική προμήθεια. Η Σπιθάρι, είχε αγωνιστεί να επιτύχει αυτάρκεια λόγω της απομονωμένης θέσης της και των περιορισμένων αποθεμάτων νερού. Ομοίως, στην Free and Real, η συνεργασία με τοπικούς φορείς και η συμμετοχή σε παγκόσμια δίκτυα οικολογικών κοινοτήτων βελτιώνουν την εμπλοκή με το περιβάλλον, ενώ οι πολιτιστικές και αγροτικές ανταλλαγές αυξάνουν την τοπική κοινωνική συνοχή.

5.2 Περιβαλλοντική Διαχείριση και Αειφορία

5.2.1 Διαχείριση φυσικών πόρων και μείωση του οικολογικού αποτυπώματος στις οικοκοινότητες

Για να μειώσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα, οι οικοκοινότητες δίνουν προτεραιότητα στη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων. Μια από τις πρωταρχικές στρατηγικές είναι η διαχείριση του νερού. Το σύστημα συλλογής βρόχινου νερού της Currumbin εξασφαλίζει ότι οι ανάγκες των κατοίκων ικανοποιούνται εξ ολοκλήρου από τοπικές πηγές, εξαλείφοντας την ανάγκη σύνδεσης με το δημοτικό δίκτυο ύδρευσης. Ομοίως, η Auroville έχει εφαρμόσει ένα σύστημα συλλογής βρόχινου νερού που επιτρέπει την αποθήκευση και αναπλήρωση των υπόγειων αποθεμάτων, μειώνοντας έτσι τη σπατάλη νερού. Η διαχείριση της ενέργειας αποτελεί επίσης σημαντικό μέλημα, με τις περισσότερες οικοκοινότητες να επενδύουν σε ανανεώσιμες

πηγές ενέργειας. Η Findhorn και η Dancing Rabbit έχουν παράγει με επιτυχία περισσότερη ενέργεια από όση καταναλώνουν, συμβάλλοντας έτσι στην ενεργειακή ουδετερότητα. Ταυτόχρονα, τα ενεργειακά αποδοτικά σπίτια, όπως αυτά στην Ithaca και τη Cloughjordan, μειώνουν τη ζήτηση για θέρμανση και ψύξη. Η μείωση των αποβλήτων είναι μια άλλη σημαντική εστίαση, με τις πόλεις να εφαρμόζουν διαδικασίες ανακύκλωσης και κομποστοποίησης. Στη Banjarwatu, τα συστήματα διαχείρισης αποβλήτων αποτρέπουν τη ρύπανση και ενθαρρύνουν την επαναχρησιμοποίηση υλικών.

Η διαχείριση των φυσικών πόρων αποτελεί κορυφαίο στόχο και για τις ελληνικές οικοκοινότητες. Οι συνηθέστερες στρατηγικές που ακολουθούν περιλαμβάνουν τη βιώσιμη χρήση του νερού, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την οικολογική δόμηση. Η συλλογή γκρίζου νερού για άρδευση και η κομποστοποίηση των ανθρώπινων αποβλήτων στην οικοκοινότητα Nesson Ecovillage μειώνουν την κατανάλωση πόρων, ενώ στο Ελπιδοχώρι χρησιμοποιούνται φυσικά οικοδομικά υλικά για τη μείωση των περιβαλλοντικών συνεπειών. Η ανακύκλωση ήταν μια κοινή δραστηριότητα στο Σπιθάρι, αλλά η έλλειψη νερού έκανε προβληματική τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων. Η Σκάλα εξαρτιόταν από την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκά και βιοαέριο, ενώ η Free and Real χρησιμοποιεί αυτόκλητη συστήματα που συλλέγουν ηλιακή και αιολική ενέργεια. Η ανακύκλωση και η κομποστοποίηση σκουπιδιών συμβάλλουν στη μείωση των αποβλήτων σε όλες τις κοινότητες και η διαχείριση των αποβλήτων αποτελεί σημαντικό στοιχείο των βιώσιμων πρακτικών.

5.3 Εναλλακτική οικονομία

5.3.1 Τοπικές εναλλακτικές οικονομίες ως μορφή αποανάπτυξης

Οι οικοκοινότητες ενθαρρύνουν εναλλακτικά οικονομικά μοντέλα που βασίζονται στη συνεργασία και την τοπική οικονομική αυτονομία. Η χρήση τοπικών νομισμάτων, όπως το Eko στο Findhorn, επιτρέπει τη διατήρηση του πλούτου εντός της κοινότητας, μειώνοντας παράλληλα την εξάρτηση από το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ταυτόχρονα, η δημιουργία κοινωνικών τραπεζών και συνεταιριστικών δομών, όπως η Ekorpa Social Investments στο Findhorn, επιτρέπει τη χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων εταιρειών και κοινοτικών έργων. Στην οικοκοινότητα Auroville, η Food Link ως διανομέας των γεωργικών προϊόντων της Auroville χρησιμοποιεί ετήσιες σταθερές τιμές για τα είδη, μειώνοντας τη μεταβλητότητα των τιμών των τροφίμων. Επίσης, οι οικοκοινότητες Ithaca και Dancing Rabbit λειτουργούν με συμφωνίες κοινής ιδιοκτησίας και μίσθωσης γης, οι οποίες απαγορεύουν την κερδοσκοπία και διασφαλίζουν την ισότιμη κατανομή των πόρων. Επιπλέον, η τοπική παραγωγή τροφίμων μέσω κοινοτικών αγροκτημάτων όπως στην Cloughjordan μειώνει τη ζήτηση για εισαγωγές, ενώ αυξάνει την τοπική αυτότητα.

Οι οικοκοινότητες βιώνουν την αποανάπτυξη μέσω της εναλλακτικής οικονομίας, της αλληλέγγυας κατανάλωσης και της ανταλλακτικής οικονομίας. Στην οικοκοινότητα Nesson Ecovillage, η κυκλική οικονομία διασφαλίζει ότι τα οφέλη και οι πόροι επιστρέφονται στην κοινότητα, ενώ η Free and Real επιτυγχάνει οικονομική ευημερία διοργανώνοντας σεμινάρια και μέσω του προγράμματος Telethron. Το Ελπιδοχώρι δημιουργεί εισόδημα μέσω σεμιναρίων οικολογίας και φιλοσοφίας, ενώ η Σκάλα προσπάθησε να κατασκευάσει ένα σύστημα εναλλακτικών νομισμάτων και συναλλαγών, αλλά δεν μπόρεσε να δημιουργήσει ένα βιώσιμο οικονομικό μοντέλο. Το Σπιθάρι δεν μπόρεσε να επιτύχει οικονομική βιωσιμότητα λόγω της απομόνωσής του και της έλλειψης τακτικού εισοδήματος, αναγκάζοντας τους κατοίκους να συνεχίσουν να εργάζονται εκτός της κοινότητας. Το Ελπιδοχώρι αντιμετωπίζει παρόμοια οικονομικά προβλήματα, καθώς η έλλειψη σταθερού πληθυσμού δυσχεραίνει τη διατήρηση της βιωσιμότητάς του.

5.4 Συλλογική Λήψη Αποφάσεων και Συμμετοχική Διακυβέρνηση

5.4.1 Εφαρμογή δημοκρατικών και συλλογικών διαδικασιών

Η δημοκρατική διακυβέρνηση αποτελεί βασική αρχή των οικοκοινοτήτων, με την πλειονότητα να χρησιμοποιεί συμμετοχικές μεθόδους λήψης αποφάσεων. Στη Dancing Rabbit, οι αποφάσεις λαμβάνονται με συναίνεση, ενώ στην Ithaca, οι κάτοικοι συναντώνται σε συλλογικές συνελεύσεις για να συζητήσουν και να προβληματιστούν για κοινά θέματα. Η Findhorn έχει ένα αποκεντρωμένο μοντέλο διακυβέρνησης στο οποίο κάθε τμήμα της κοινότητας διαχειρίζεται τους δικούς του πόρους. Οι κάτοικοι στην Cloughjordan εφαρμόζουν διαδικασίες διαμεσολάβησης στην πράξη και χρησιμοποιούν ένα «Μοντέλο Βιώσιμων Συστημάτων» για τη βελτίωση της συνύπαρξης και της διακυβέρνησης συμμετέχοντας σε εθελοντικές δραστηριότητες και διοικώντας ενεργά την οικοκοινότητα, γεγονός που προάγει τη δημοκρατία και την αίσθηση του ανήκειν.

Οι οικοκοινότητες δίνουν έμφαση στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και στην κοινοτική διοίκηση. Ο συνεργατισμός και η συλλογικότητα αποτελούν ένα ευέλικτο σύστημα διακυβέρνησης στην οικοκοινότητα Nesson Ecovillage, ενώ οι αποφάσεις στην Free and Real λαμβάνονται με συναίνεση και με τη συμμετοχή όλων των μελών. Στη Σκάλα χρησιμοποιήθηκε η κοινωνιοκρατία για να διασφαλιστεί η ισότιμη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη αποφάσεων, ενώ στο Σπιθάρι η ομοφωνία αποτέλεσε κρίσιμο μοντέλο, παρά το γεγονός ότι οι παρατεταμένες διαβουλεύσεις συχνά καθυστερούσαν τις ζωτικής σημασίας αποφάσεις. Η νομική μορφή του Ελπιδοχωρίου περιορίζει τη συλλογική και δημοκρατική διακυβέρνηση της οικοκοινότητας, εμποδίζοντας την πλήρη ανάπτυξη της κοινωνικής βιωσιμότητας.

5.4.2 Προώθηση της ισότητας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής στις οικοκοινότητες

Οι οικοκοινότητες προωθούν την ισότητα και την αλληλεγγύη μέσω της κοινοτικής δραστηριότητας και της κοινής υποδομής. Οι κήποι και οι αίθουσες πολλαπλών χρήσεων είναι παραδείγματα κοινόχρηστων χώρων στην Ιθάκη και την Cloughjordan που συμβάλλουν στη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής. Ταυτόχρονα, η πνευματική διάσταση της Findhorn ενισχύει την αίσθηση αλληλεγγύης και συλλογικότητας μεταξύ των πολιτών της. Η Auroville στοχεύει να αποτελέσει ένα παγκόσμιο παράδειγμα ειρηνικής συμβίωσης, καλωσορίζοντας άτομα από πολλές χώρες και πολιτισμούς. Τέλος, η Dancing Rabbit και η Hurdal εργάζονται σκληρά για να διατηρήσουν το κόστος στέγασης χαμηλό, ώστε να διασφαλίσουν ότι άνθρωποι από όλα τα κοινωνικοοικονομικά στρώματα μπορούν να συμμετέχουν, ακόμη και αν οι δυνάμεις της αγοράς ακινήτων δημιουργούν μερικές φορές εμπόδια στην προσβασιμότητα.

Οι οικοκοινότητες στοχεύουν στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης μέσω συνεργατικών δραστηριοτήτων, εκπαίδευσης και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Η συνεργασία με τον τοπικό πληθυσμό και η διοργάνωση ανοιχτών εργαστηρίων ενισχύουν τους κοινωνικούς δεσμούς στην Nesson Ecovillage, ενώ η εθελοντική συμμετοχή και η πολιτιστική κληρονομιά ενισχύουν την αίσθηση του ανήκειν στο Ελπιδοχώρι. Η Free and Real προωθεί τη διεθνή αλληλεπίδραση μέσω της συμμετοχής της στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εθελοντών, ενώ η Σπιθάρι προώθησε την ανοιχτή φιλοξενία και την ανταλλαγή πληροφοριών. Ωστόσο, στην οικοκοινότητα Σπιθάρι, οι ιδεολογικές διαφορές και οι ανισότητες μεταξύ των μελών δημιούργησαν προβλήματα, συμβάλλοντας τελικά στην κατάρρευση της κοινότητας. Εθελοντές από όλο τον κόσμο συνέβαλαν στην πολυπολιτισμική και συνεργατική κουλτούρα της Σκάλας, ενώ η δικτύωση με άλλες οικοκοινότητες προσέφερε πρόσβαση σε καινοτόμες πρακτικές και ιδέες.

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι οικοκοινότητες αποτελούν αποτελεσματικές περιπτώσεις εφαρμογής των εννοιών της αποανάπτυξης στην πράξη. Οι κοινότητες αυτές μειώνουν την εξάρτησή τους από εξωτερικές πηγές και περιορίζουν τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο των δραστηριοτήτων τους χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, βιολογική γεωργία και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων. Επιπλέον, η χρήση συμμετοχικών και ομαδικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων ενισχύει την κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των μελών, προωθώντας ένα περιβάλλον ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης. Οι πρακτικές των οικοκοινοτήτων, όπως η παραγωγή καθαρής ενέργειας, η ανακύκλωση και η κομποστοποίηση, δείχνουν ότι είναι εφικτό να μειωθεί η επιβλαβής επίδραση της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον, δημιουργώντας παράλληλα βιώσιμα, αυτοσυντηρούμενα συστήματα. Οι κοινότητες αυτές δείχνουν επίσης ότι οι ιδέες για την απαλλαγή από τον άνθρακα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε παγκόσμιο επίπεδο, προωθώντας την οικολογική υπευθυνότητα και τη βιωσιμότητα και ενισχύοντας παράλληλα την τοπική οικονομία και την κοινωνική συνοχή. Οι οικοκοινότητες της Ελλάδας παρέχουν σημαντικά μοντέλα βιώσιμης διαβίωσης. Παρόλο, που ορισμένα εγχειρήματα, όπως η Σπιθάρη και η Σκάλα, δεν διήρκεσαν πολύ, η εμπειρία τους διδάσκει πολύτιμα διδάγματα σχετικά με τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που αντιμετωπίζουν οι οικοκοινότητες στον σύγχρονο κόσμο. Τέλος, η συνολική εμπειρία των οικοκοινοτήτων αποδεικνύει ότι η αποκέντρωση δεν απαιτεί απομόνωση ή μόνιμη υποχώρηση σε έναν πρωτόγονο τρόπο ζωής, αλλά στροφή προς πιο βιώσιμες μεθόδους παραγωγής, κατανάλωσης και διακυβέρνησης. Η συνεργασία, η δημιουργικότητα και η συνεργατική δράση σε τοπικό επίπεδο φαίνεται να είναι τα κλειδιά για τη δημιουργία ενός πολιτισμού που θα σέβεται τα όρια του πλανήτη, ενώ παράλληλα θα προωθεί μια πιο ισότιμη και αρμονική συνύπαρξη.

Οι οικοκοινότητες αποτελούν πρότυπα εφαρμογής της αποανάπτυξης, αποδεικνύοντας ότι ένας βιώσιμος τρόπος ζωής είναι εφικτός. Με έμφαση στην αυτάρκεια, την οικολογική διαχείριση και την κοινωνική συνοχή, προσφέρουν ένα εναλλακτικό μοντέλο που αμφισβητεί την κυρίαρχη λογική της ανάπτυξης και δείχνει τον δρόμο προς ένα πιο βιώσιμο μέλλον.

6. Προκλήσεις και Περιορισμοί των Οικοκοινοτήτων

Οι οικοκοινότητες είναι νέος τρόπος ζωής που επικεντρώνεται στη βιωσιμότητα, τη συλλογική διακυβέρνηση και την ειρηνική συνύπαρξη με το περιβάλλον. Ωστόσο, παρά τα πλεονεκτήματα που παρέχουν, αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων και περιορισμών που συχνά εμποδίζουν την ανάπτυξη και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά τους. Τα εμπόδια αυτά σχετίζονται κυρίως με το θεσμικό και νομικό πλαίσιο, τα οικονομικά ζητήματα, την κοινωνική δυναμική και τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς που πρέπει να αντιμετωπίσουν. Η ανάλυση αυτών των στοιχείων είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι οικοκοινότητες, καθώς και για την ανάπτυξη λύσεων που θα τις βοηθήσουν να ξεπεράσουν αυτές τις προκλήσεις και να επιτύχουν τους στόχους τους. Η μελέτη διαφόρων παραδειγμάτων οικοκοινοτήτων, όπως η Currumbin, η Hurdal, η Findhorn, η Cloughjordan, η Auroville και η Ithaca, αναδεικνύει την πολυπλοκότητα αυτών των προκλήσεων και τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν τη λειτουργία και τη βιωσιμότητα των οικοκοινοτήτων σε διάφορα κοινωνικά, οικονομικά και γεωγραφικά πλαίσια.

6.1 Θεσμικά και Νομικά Εμπόδια

Οι οικοκοινότητες αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια λόγω των θεσμικών και νομικών δομών εντός των οποίων λειτουργούν. Τα υφιστάμενα σχέδια αστικών περιοχών και χρήσεων γης συχνά δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις εναλλακτικές δομές διαβίωσης που επιδιώκουν οι κοινότητες αυτές, θέτοντας προκλήσεις για την ανάπτυξη και τη λειτουργία τους. Για παράδειγμα, η θεσμική αντίσταση απέναντι σε νέες μορφές ιδιοκτησίας και κοινοτικής διακυβέρνησης μπορεί να εμποδίσει την ικανότητα των οικοκοινοτήτων να αυτοδιαχειρίζονται τη γη και τους πόρους τους. Επιπλέον, η έλλειψη σαφούς νομοθεσίας και καθοδήγησης σχετικά με τη βιώσιμη δόμηση, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τα συστήματα αυτάρκους νερού, όπως στην οικοκοινότητα Currumbin, η οποία αποτελεί μοναδικό πρότυπο στο είδος της (Ulug et al., 2021), μπορεί να καταστήσει την αδειοδότηση και την εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων πιο δύσκολη. Στην περίπτωση της Hurdal (όπως αναφέρεται στην ενότητα 3.1), η οικοκοινότητα αντιμετώπισε θεσμικές και νομικές δυσκολίες, καθώς η μετάβαση από ένα συνεταιριστικό σε ένα πιο αγοραίο μοντέλο στέγασης άλλαξε τον τρόπο λειτουργίας της κοινότητας. Η έλλειψη καθορισμένου νομικού πλαισίου για τέτοιες μεταβάσεις δημιούργησε περαιτέρω εμπόδια στη διαχείριση της γης και των υποδομών της.

6.2 Οικονομικά Εμπόδια και Διαχείριση Πόρων

Η οικονομική βιωσιμότητα αποτελεί μείζον ζήτημα για τις οικοκοινότητες. Η αύξηση των τιμών των ακινήτων, όπως παρατηρείται στην οικοκοινότητα Findhorn, δυσκολεύει τα νέα μέλη με χαμηλότερους μισθούς να αποκτήσουν οικονομικά προσιτές κατοικίες, με αποτέλεσμα τη δημογραφική μετατόπιση προς πιο εύπορους ανθρώπους (Temesgen, 2020). Επιπλέον, τα χρήματα για τη συντήρηση και την επέκταση της κοινότητας χωρίς να τίθενται σε κίνδυνο οι αρχές της είναι ένας συνεχής αγώνας (Temesgen, 2020). Στην Cloughjordan, για παράδειγμα, η οικονομική ύφεση είχε σημαντική επίδραση στη βιωσιμότητα της οικοκοινότητας (Παπαδημητρώπουλος, 2018). Επιπλέον, η εξάρτηση της οικοκοινότητας Hurdal από εξωτερικούς επενδυτές άλλαξε το οικονομικό μοντέλο της κοινότητας και αύξησε τις αξίες των ακινήτων, καθιστώντας πιο δύσκολη την εξεύρεση φθηνών κατοικιών. Η πτώχευση του Filago άφησε την κοινότητα σε οικονομική δυσπραγία και αβεβαιότητα, τονίζοντας τη σημασία της οικονομικής ανεξαρτησίας για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα τέτοιων εγχειρημάτων.

Λόγω των σοβαρών δημοσιονομικών περιορισμών, είναι δύσκολη η διαχείριση βασικών υποδομών, όπως τα συστήματα διαχείρισης νερού της οικοκοινότητας Currumbin, τα οποία απαιτούν συνεχείς επενδύσεις και συντήρηση (Tanner, 2007). Ταυτόχρονα, η Aurolville αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω της αυξανόμενης πληθυσμιακής πίεσης και της επιπρόσθετης χρήσης πόρων, τα οποία αυξάνουν τις οικονομικές επιβαρύνσεις (Nagy & Szabó, 2019).

6.3 Κοινωνικές Προκλήσεις και Αντιλήψεις

Οι οικοκοινότητες λειτουργούν κατά την πλειοψηφία τους με μεθόδους συλλογικής διακυβέρνησης και διέπονται από κοινές αξίες, αλλά η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και η επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των μελών αποτελεί ένα διαρκές πρόβλημα. Οι εντάσεις σχετικά με τη λήψη αποφάσεων, όπως στην Cloughjordan, μπορεί να προκαλέσουν διχασμούς ή ακόμα και αποχωρήσεις των μελών (Cunningham, 2014).

Επίσης, η εναλλαγή των ενοικιαστών, η απουσία των ιδιοκτητών καθώς και η διαίρεση της οικοκοινότητας σε West Whins και North Whins δυσχαιρένουν την κοινωνική συνοχή της Findhorn, καθιστώντας αδύνατη τη διατήρηση μιας σταθερής και συνεκτικής κοινότητας (Temesgen, 2020). Στην οικοκοινότητα Hurdal, η μετάβαση από ένα συνεταιριστικό σε ένα εμπορικό μοντέλο πυροδότησε κοινωνικά προβλήματα, καθώς αμφισβητήθηκαν οι βασικές κοινοτικές αξίες. Οι αυξανόμενες τιμές των κατοικιών μείωσαν τη συμμετοχικότητα, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια περισσότερο ελίτ κοινότητα από ό,τι αρχικά προβλεπόταν. Επίσης, τα μέλη ήταν ανήσυχα και δύσπιστα απέναντι στην έξυπνη τεχνολογία και τα τεχνικά ζητήματα που προέκυπταν.

Παράλληλα, οι οικοκοινότητες έρχονται συχνά αντιμέτωπες με ανησυχίες σχετικά με τη συμμετοχικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Η απουσία ποικιλομορφίας και η κυριαρχία της μεσαίας τάξης στην Ithaca έχουν εμποδίσει τη συμμετοχή μειονοτήτων και οικονομικά μειονεκτούντων ατόμων, θέτοντας εμπόδια στη συμμετοχικότητα και την κοινωνική ένταξη (Chitewere & Taylor, 2010). Από την άλλη πλευρά, η εγκατάσταση της Auroville σε υπάρχουσα γεωργική γη οδήγησε σε σύνθετες κοινωνικές και πολιτικές προκλήσεις, όπως οι ανισότητες ισχύος με τις γειτονικές κοινότητες και οι επιπτώσεις της νεοαποικιοκρατίας (Parker, 2018). Ταυτόχρονα, η Auroville αντιμετώπισε κριτική για την άνιση δυναμική της εξουσίας και το ιδεολογικό πρόταγμα των ουτοπικών της στόχων, ενώ έχει οδηγηθεί σε εσωτερικές συγκρούσεις και προκλήσεις στην προσπάθεια διατήρησης ενός ενιαίου οράματος. (Jazeel, 2023). Τέλος, οι οικοκοινότητες αναγκάζονται συχνά να τροποποιούν τους στόχους, τις μεθόδους και τις πεποιθήσεις τους ώστε να γίνουν πιο προσιτές και να αλληλεπιδρούν με το ευρύ κοινό, όπως η οικοκοινότητα Dancing Rabbit η οποία αναγκάζεται να αλλάξει την εμφάνισή της όταν φιλοξενεί άτομα από την θρησκευτική κοινότητα με την οποία συνεργάζεται (Siebert, 2023).

6.4 Περιβαλλοντικές και Κλιματικές Προκλήσεις

Οι οικοκοινότητες εξ'ορισμού τους επικεντρώνονται στη βιώσιμη διαβίωση, ωστόσο, η προσαρμογή στα περιβαλλοντικά και κλιματικά προβλήματα είναι ζωτικής σημασίας. Η διασφάλιση ότι οι νέες αναπτύξεις τηρούν τις περιβαλλοντικές αρχές, παραμένοντας ταυτόχρονα οικονομικά βιώσιμες, αποτελούν πρόκληση για την Findhorn η οποία πρέπει να καινοτομεί συνεχώς για να μειώνει το οικολογικό της αποτύπωμα (Temesgen, 2020). Στην Auroville, απειλείται η διαφύλαξη της Πράσινης Ζώνης από την ανάπτυξη ακινήτων, την κατασκευή ξενοδοχείων, την καταπάτηση γης και έναν αυτοκινητόδρομο τα οποία θέτουν σε κίνδυνο το περιβάλλον το οποίο έχει διατηρηθεί με αγώνα (Nagy & Szabó, 2019).

Η διαχείριση των φυσικών πόρων, όπως το νερό, αποτελεί επίσης σημαντική πρόκληση. Η ανεξαρτησία της Currumbin από τα δημοτικά συστήματα απαιτεί εξειδικευμένες υποδομές και συνεχή συντήρηση για τη διαχείριση της παροχής νερού (Tanner, 2007). Επιπροσθέτως, το οικολογικό αποτύπωμα της Cloughjordan παραμένει μεγαλύτερο από το βιώσιμο όριο, υποδεικνύοντας την ανάγκη για περαιτέρω μείωση της κατανάλωσης πόρων (Carragher and Peters, 2018). Στη Hurdal, η χρήση φυσικών υλικών κατά τα πρώτα στάδια της κοινότητας βοήθησε τη βιώσιμη δόμηση, ωστόσο η μεταγενέστερη υιοθέτηση έξυπνων ενεργειακών τεχνολογιών είχε μικτά αποτελέσματα. Παρόλο που η χρήση ηλιακής ενέργειας και μη τοξικών υλικών αύξησε την ενεργειακή απόδοση, τα τεχνολογικά ζητήματα και οι ανησυχίες σχετικά με την ασύρματη τεχνολογία έθεσαν υπό αμφισβήτηση την περιβαλλοντική βιωσιμότητα της κοινότητας.

Συμπεραίνοντας, παρά το γεγονός ότι οι οικοκοινότητες αποτελούν πρότυπα βιώσιμης διαβίωσης, αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα που περιορίζουν την ικανότητά τους να λειτουργούν και να αναπτύσσονται. Τα υφιστάμενα θεσμικά και νομικά πλαίσια συχνά αποτυγχάνουν να ικανοποιήσουν τις

απαιτήσεις αυτών των κοινοτήτων, εμποδίζοντας την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών ιδιοκτησίας και διακυβέρνησης, όπως καταδεικνύουν οι περιπτώσεις των Hurdal και Currumbin. Η οικονομική βιωσιμότητα αποτελεί επίσης σημαντικό ζήτημα, καθώς τα αυξανόμενα έξοδα διαβίωσης και η εξάρτηση από εξωτερικούς επενδυτές, όπως παρατηρήθηκε στη Findhorn και στη Hurdal, περιορίζουν την πρόσβαση σε οικονομικές κατοικίες και μεταβάλλουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της κοινότητας.

Σε κοινωνικό επίπεδο, η διατήρηση της συνοχής και η επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των μελών αποτελεί συνεχή πρόκληση, όπως αποδεικνύεται από τις περιπτώσεις της Cloughjordan και της Findhorn, ενώ τα ζητήματα της συμμετοχικότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, όπως παρατηρείται στην Ithaca και στην Auroville, αναδεικνύουν την ανάγκη για μεγαλύτερη ποικιλομορφία και ένταξη διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Τέλος, οι περιβαλλοντικές και κλιματικές πιέσεις απαιτούν συνεχή προσαρμογή και καινοτομία για να εξασφαλιστεί ότι οι οικοκοινότητες έχουν ελάχιστο οικολογικό αποτύπωμα και διαχειρίζονται αποτελεσματικά τους φυσικούς πόρους, όπως αποδεικνύεται στις περιπτώσεις της Currumbin και της Cloughjordan.

Συνολικά, η σωστή επίλυση αυτών των δυσκολιών θα απαιτούσε αλλαγή της θεσμικής δομής, αύξηση της οικονομικής αυτονομίας, οικοδόμηση κοινωνικών σχέσεων και εφαρμογή νέων περιβαλλοντικών πρακτικών. Μόνο με μια ολοκληρωμένη και συνεργατική προσέγγιση μπορούν οι οικοκοινότητες να διασφαλίσουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά τους και να γίνουν πρότυπα για ένα πιο βιώσιμο και δίκαιο μέλλον.

6.5 Προκλήσεις και Περιορισμοί στην ελληνική πραγματικότητα

Οι οικοκοινότητες στην Ελλάδα, όπως η οικοκοινότητα Nesson Ecovillage στη Λάρισα, η Σκάλα στη Θεσσαλονίκη, η Free & Real στην Εύβοια, το Ελπιδοχώρι στην Αργολίδα και η Σπιθάρι στον Μαραθώνα, ζουν ή ζούσαν έναν τρόπο ζωής με επίκεντρο τη βιωσιμότητα, την αυτάρκεια και την κοινωνική συνεργασία. Παρά τα επιτεύγματά τους, αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια που σχετίζονται με τη θεσμική δομή, τη διαχείριση των πόρων, τις κοινωνικές συμπεριφορές και τα περιβαλλοντικά ζητήματα.

6.5.1 Θεσμικά και Νομικά Εμπόδια

Το αδύναμο ή ανεπαρκές νομικό πλαίσιο αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τις ελληνικές οικοκοινότητες. Για παράδειγμα, η οικοκοινότητα Ελπιδοχώρι είναι μια αστική κερδοσκοπική οργάνωση, γεγονός που περιορίζει την ικανότητά της να αντλεί κεφάλαια και δυσχεραίνει τη συλλογική διακυβέρνηση. Ομοίως, η Σπιθάρι δεν είχε σαφή νομική θέση, γεγονός που το εμποδίζει να έχει πρόσβαση σε δημόσια κονδύλια και δημιουργεί σύγχυση σχετικά με τη μακροχρόνια μίσθωση της γης. Η έλλειψη μιας θεσμικής δομής που να αναγνωρίζει τις οικοκοινότητες ως βιώσιμες εναλλακτικές μορφές διαβίωσης εμποδίζει την ικανότητά τους να ευδοκιμήσουν και να επιβιώσουν με την πάροδο του χρόνου.

6.5.2 Οικονομικά Εμπόδια και Διαχείριση Πόρων

Η οικονομική βιωσιμότητα αποτελεί πρόκληση για όλες τις οικοκοινότητες, οι οποίες συχνά βασίζονται σε προσωπικά κεφάλαια, εθελοντική εργασία και περιορισμένο εισόδημα. Η οικοκοινότητα Nesson Ecovillage

εξαρτάται κυρίως από τη διοργάνωση σεμιναρίων και τη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το Erasmus, ενώ η Free & Real υποστηρίζεται από τα σεμινάρια του προγράμματος Telethron και τις πιστοποιήσεις EVS. Από την άλλη, κοινότητες όπως η Σπιθάρι και η Σκάλα αγωνίστηκαν για την επιβίωσή τους λόγω έλλειψης μακροπρόθεσμου οικονομικού σχεδιασμού και ανεπαρκών πόρων, καταλήγοντας ωστόσο στη διάλυσή τους. Επίσης, η απομακρυσμένη τοποθεσία ορισμένων οικοκοινοτήτων όπως τη Σπιθάρι, αύξησε το κόστος μεταφοράς υλικών και προμηθειών, ενώ η έλλειψη σταθερού πληθυσμού δυσκόλεψε την ανάπτυξη ενός βιώσιμου οικονομικού μοντέλου.

6.5.3 Κοινωνικές Προκλήσεις και Αντιλήψεις

Τα κοινωνικά προβλήματα επηρεάζουν τόσο τις σχέσεις των μελών όσο και τις συμπεριφορές των οικοκοινοτήτων. Η συνεργασία και η λήψη αποφάσεων μέσω δημοκρατικών συστημάτων, όπως η κοινωνιοκρατία στη Σκάλα και η ομοφωνία στη Σπιθάρι, συχνά οδηγούσαν σε καθυστερήσεις και αντιπαραθέσεις. Οι προσδοκίες και οι ευθύνες των μελών διέφεραν, όπως και η εκ περιτροπής παρουσία ορισμένων ντόπιων της οικοκοινότητας Σπιθάρι, γεγονός που επηρέασε τη συνοχή και την αίσθηση της κοινότητας. Από την άλλη πλευρά, κοινότητες όπως η Nesson Ecovillage και η Free & Real κατάφεραν να εμβαθύνουν την αλληλεπίδραση με τον τοπικό πληθυσμό παρέχοντας βιολογικά προϊόντα, εκπαιδευτικές εκδηλώσεις και πολιτιστικές ανταλλαγές, γεγονός που βοήθησε να ξεπεραστούν οι αρχικές αντιρρήσεις και να βελτιωθεί η δικτύωση.

6.5.4 Περιβαλλοντικές και Κλιματικές Προκλήσεις

Οι οικοκοινότητες προσπαθούν να έχουν περιβαλλοντική συνείδηση, αλλά αντιμετωπίζουν εμπόδια όπως η κλιματική αλλαγή και οι περιορισμένοι φυσικοί πόροι. Η Σπιθάρι αγωνίστηκε με την έλλειψη παροχής νερού, βασιζόμενο στο νερό ενός γείτονα, ενώ η καλλιέργεια ήταν δύσκολη λόγω του κατεστραμμένου εδάφους και του δύσβατου εδάφους. Ομοίως, το Ελπιδοχώρι και η Σκάλα προσπάθησαν να επιτύχουν αυτάρκεια μέσω της συλλογής βρόχινου νερού και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αλλά η έλλειψη πόρων και εμπειρίας μεταξύ ορισμένων μελών οδήγησε σε μη παραγωγικές κρίσεις. Οι κλιματικοί περιορισμοί, όπως το ξηρό περιβάλλον και οι χαμηλές βροχοπτώσεις, περιορίζουν περαιτέρω τις γεωργικές και οικονομικές ευκαιρίες σε απομακρυσμένα μέρη.

Οι οικοκοινότητες στην Ελλάδα προσπαθούν να ζήσουν ειρηνικά με το περιβάλλον και την κοινωνία, αλλά αντιμετωπίζουν προκλήσεις όπως το νομικό καθεστώς, η οικονομική βιωσιμότητα, οι κοινωνικές αντιλήψεις και οι περιβαλλοντικές συνθήκες. Η δημιουργία ενός σαφούς νομικού πλαισίου, η αύξηση της οικονομικής στήριξης και η ενίσχυση της αλληλεπίδρασης με την τοπική κοινωνία αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την ανάπτυξη αυτών των προσπαθειών και τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης επιτυχίας τους.

7. Συμπεράσματα

Η μελέτη του ρόλου των οικοκοινοτήτων στην προώθηση της αποκέντρωσης υπογράμμισε την αξία τους ως παραδείγματα βιώσιμων μέσων διαβίωσης και κοινωνικής οργάνωσης. Το παρόν κεφάλαιο παρέχει μια συνολική αξιολόγηση της συμβολής τους, απαντά στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της μελέτης και διατυπώνει συστάσεις για τη μελλοντική οικοδόμηση των οικοκοινοτήτων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

7.1 Συνολική Αξιολόγηση

➤ Συνολική εκτίμηση του ρόλου των οικοκοινοτήτων στην προώθηση της αποανάπτυξης

Οι οικοκοινότητες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το κίνημα της αποανάπτυξης, καθώς προωθούν ένα κοινωνικό παράδειγμα που αντιτίθεται στην υπερβολική κατανάλωση και παραγωγή. Δίνουν έμφαση στις έννοιες της απλότητας, της συνεργασίας και της οικολογικής ισότητας, υποστηρίζοντας μια εναλλακτική στρατηγική που εκτιμά τους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον. Ως κριτική του κυρίαρχου αναπτυξιακού παραδείγματος που βασίζεται στη συνεχή αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης, η αποανάπτυξη τονίζει την ανάγκη για ένα νέο σύστημα που περιορίζει τη σπατάλη και ενθαρρύνει την αναδιανομή των πόρων, εξασφαλίζοντας τη βιωσιμότητα και την κοινωνική ισορροπία.

Από αυτή την άποψη, οι οικοκοινότητες λειτουργούν ως πρακτικά παραδείγματα της αποανάπτυξης. Επιδιώκουν την αυτάρκεια χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, βιολογική γεωργία και φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές διαχείρισης των φυσικών πόρων. Η καθημερινή τους ζωή περιστρέφεται γύρω από την έννοια της «ζωής εντός ορίων», η οποία περιλαμβάνει την εφαρμογή βασικών και βιώσιμων λύσεων σε τοπικό επίπεδο. Αποδεικνύουν μέσω των πράξεών τους ότι είναι δυνατόν να απομακρυνθούμε από την έννοια της ατελείωτης προόδου και να στραφούμε προς έναν τρόπο ζωής που προάγει την ισότητα και τη μακροπρόθεσμη ευημερία.

Το κίνημα της αποανάπτυξης επιδιώκει μια δραματική αλλαγή στο κοινωνικοοικονομικό σύστημα, θεωρώντας την υπερκατανάλωση ως τη βασική αιτία της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Οι οικοκοινότητες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία μετάβασης, καθώς αποτελούν τόσο θεωρητική όσο και πρακτική επίδειξη των ιδεών της αποανάπτυξης. Χρησιμεύουν ως πρότυπα για τις αξίες της συμμετοχικότητας και της αλληλεγγύης, ενώ παράλληλα αμφισβητούν τα επικρατούντα μοντέλα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Η σχέση μεταξύ της αποανάπτυξης και των οικοκοινοτήτων καταδεικνύει τις δυνατότητες κοινωνικής αλλαγής, με τη βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση να χρησιμεύει ως θεμέλιο για ένα παγκόσμιο κίνημα προς την οικολογική ισορροπία και την κοινωνική δικαιοσύνη. Οι οικοκοινότητες δείχνουν ότι η αποανάπτυξη είναι κάτι περισσότερο από μια θεωρητική έννοια, είναι μια βιώσιμη πρακτική που συμβάλλει στην οικοδόμηση ενός κόσμου στον οποίο η ποιότητα ζωής έχει προτεραιότητα έναντι της συνεχούς οικονομικής ανάπτυξης.

Σύμφωνα με τα ευρήματα αυτής της μελέτης, οι οικοκοινότητες μειώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις με τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη βιολογική γεωργία και την εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας. Ενθαρρύνοντας τον τοπικό χαρακτήρα και τη συνεργασία, μειώνουν την εξάρτησή τους από τα παραδοσιακά οικονομικά συστήματα και ενθαρρύνουν έναν τρόπο ζωής που βασίζεται στην αλληλεγγύη και την κοινοτική δέσμευση.

Παραδείγματα ελληνικών οικοκοινοτήτων όπως η Free and Real, η Nesson Ecovillage και το Ελπιδοχώρι, δίνουν προτεραιότητα στην ενεργειακή αυτάρκεια, τη φυσική δόμηση και την τοπική οικονομία. Παρά το γεγονός ότι αντιμετωπίζουν εμπόδια, όπως η έλλειψη θεσμικής αναγνώρισης και οικονομικής στήριξης, είναι σε θέση να προσαρμόσουν τις ιδέες της αποανάπτυξης στις τοπικές συνθήκες, συμβάλλοντας έτσι στη μείωση της κατανάλωσης και στη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων. Σε διεθνές επίπεδο, κοινότητες όπως η Findhorn στη Σκωτία και η Auronville στην Ινδία αποτελούν παραδείγματα μακροχρόνιας επιτυχίας χάρη στην αναγνώριση και τη βοήθεια που έχουν λάβει.

Επιπλέον, οι οικοκοινότητες προωθούν μια εναλλακτική οικονομία που βασίζεται στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών, αυξάνοντας έτσι την οικονομική αυτονομία και την κοινωνική συνοχή. Η συμμετοχική διακυβέρνηση και η λήψη ομαδικών αποφάσεων δημιουργούν ένα δημοκρατικό περιβάλλον απαλλαγμένο από τις ιεραρχίες της παραδοσιακής κοινωνίας.

Συνολικά, οι οικοκοινότητες δείχνουν ότι η αποανάπτυξη δεν είναι απλώς μια θεωρητική έννοια, αλλά αποτελεί μια ριζοσπαστική πολιτική πεποίθηση καθώς και μια βιώσιμη πρακτική επιλογή που μπορεί να οδηγήσει σε έναν πιο δίκαιο και περιβαλλοντικά ισορροπημένο κόσμο.

➤ Πώς οι οικοκοινότητες μπορούν να λειτουργήσουν ως μοντέλα για την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα;

Οι οικοκοινότητες χρησιμεύουν ως πρότυπα περιβαλλοντικής και κοινωνικής βιωσιμότητας, δείχνοντας πώς η συνεργασία και η αυτάρκεια μπορούν να αντικαταστήσουν τις καταναλωτικές πρακτικές της σύγχρονης κοινωνίας. Χρησιμοποιώντας βιώσιμες μεθόδους παραγωγής και κατανάλωσης, οι κοινότητες αυτές συμβάλλουν στη μείωση της περιβαλλοντικής καταστροφής και στην οικοδόμηση μιας πιο ειρηνικής σχέσης με τη φύση. Η παρούσα έρευνα ανέδειξε μια ποικιλία δραστηριοτήτων των οικοκοινοτήτων, όπως η καλλιέργεια βιολογικών λαχανικών, η χρήση ηλιακής και αιολικής ενέργειας και η διαχείριση των αποβλήτων μέσω της κομποστοποίησης.

Ταυτόχρονα, οι οικοκοινότητες ενθαρρύνουν τη συλλογική ζωή και την αλληλεγγύη με τη δημιουργία κοινωνικών δικτύων που βασίζονται στη συνεργασία και την αλληλοβοήθεια. Η συμμετοχική λήψη αποφάσεων και η ισότιμη συμμετοχή όλων των μελών προάγουν την αίσθηση της κοινότητας και της αλληλεγγύης, ενώ παράλληλα εξασφαλίζουν τη δίκαιη κατανομή των πόρων. Η οικονομική τους δομή βασίζεται σε τοπικά νομίσματα και δίκτυα ανταλλαγής, γεγονός που μειώνει την ανάγκη για χρηματικές συναλλαγές και αυξάνει την αυτάρκεια.

Οι οικοκοινότητες χρειάζονται αυξημένη θεσμική υποστήριξη και αναγνώριση προκειμένου να λειτουργήσουν ως πρότυπα για την υπόλοιπη κοινωνία. Η δημιουργία ενός κατάλληλου νομικού πλαισίου, καθώς και η πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία, μπορούν να βελτιώσουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά τους και να προωθήσουν την ευρύτερη διάδοση των δραστηριοτήτων τους. Επιπλέον, η ενίσχυση της δικτύωσης μεταξύ των ελληνικών και παγκόσμιων οικοκοινοτήτων μπορεί να διευκολύνει την ανταλλαγή γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών, επιτρέποντας την προσαρμογή τους στις τοπικές ανάγκες.

Συνολικά, οι οικοκοινότητες δείχνουν ότι είναι δυνατόν να ζει κανείς με λιγότερους πόρους, διατηρώντας παράλληλα την ποιότητα ζωής. Η εμπειρία τους παρέχει ζωτικά μαθήματα για τη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη και δίκαιη κοινωνία, καθιερώνοντάς τες ως σημαντικούς παράγοντες αλλαγής σε έναν κόσμο που αναζητά λύσεις στα ζητήματα της κλιματικής καταστροφής και της κοινωνικής ανισότητας.

7.2 Συστάσεις για το Μέλλον

➤ Προτάσεις για την ενίσχυση των οικοκοινοτήτων στην Ελλάδα και διεθνώς

Για να αυξηθεί ο ρόλος των οικοκοινοτήτων στην προώθηση της αποκέντρωσης, διατυπώνονται οι ακόλουθες συστάσεις:

Θεσμική αναγνώριση: Η επίσημη αναγνώριση των οικοκοινοτήτων ως εναλλακτικού τύπου οικισμού θα διευκολύνει τη λειτουργία τους και θα τις προστατεύσει από νομικά εμπόδια.

Οικονομική ενίσχυση και υποστήριξη: Η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα απαιτεί πρόσβαση σε κρατικά και ευρωπαϊκά κονδύλια, καθώς και σε έργα βιώσιμης ανάπτυξης.

Δικτύωση και συνεργασία: Η σύνδεση των ελληνικών και διεθνών οικοκοινοτήτων θα διευκολύνει την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και βέλτιστων πρακτικών.

Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση: Η ενσωμάτωση της έννοιας της αποανάπτυξης σε εκπαιδευτικά προγράμματα των σχολείων θα βοηθήσει στη διάδοση αυτών των ιδεών στις μελλοντικές γενιές.

➤ Πώς μπορεί να βελτιωθεί η υποστήριξη από το κράτος και τους τοπικούς φορείς για τις οικοκοινότητες;

Οι οικοκοινότητες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στη χρηματοδότηση της πολιτείας και της τοπικής αυτοδιοίκησης για να ευδοκμήσουν. Οι προτάσεις περιλαμβάνουν:

Νομικό πλαίσιο: Η ανάπτυξη ενός σαφούς και προσαρμόσιμου νομικού πλαισίου που αναγνωρίζει τις οικοκοινότητες ως νόμιμες μορφές κατοίκησης και συνεργασίας.

Οικονομικά κίνητρα: Προσφορά φορολογικών ελαφρύνσεων και κινήτρων σε οικοκοινότητες που υιοθετούν βιώσιμες πρακτικές.

Υποδομές και πόροι: Η πρόσβαση σε δημόσιους και ιδιωτικούς πόρους, καθώς και σε φυσικούς πόρους, θα προσφέρει πρόσβαση σε πόρους που θα βοηθήσουν τις τοπικές κοινότητες να αναπτυχθούν.

Η συνεργασία με τις τοπικές κοινότητες θα βελτιώσει την κοινωνική συνοχή και τη βιωσιμότητα.

Με τις ακόλουθες συστάσεις, οι οικοκοινότητες μπορούν να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στη μετάβαση σε μια κοινωνία βασισμένη στην αυτάρκεια, την αλληλεγγύη και τη βιωσιμότητα.

8. Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση:

- Abdala, P. R. Z., & MOCELLIN, G. D. M. P. (2010). *Ecovillages and permaculture: A reference model for sustainable consumption*. Encontro da ANPAD, 34.
- Aiken, G. (2018). *Transforming the Fisheries: Neoliberalism, Nature, and the Commons*. *Local Environment*, 23, 1226 - 1228. <https://doi.org/10.1080/13549839.2018.1541346>.
- Arena, L., & Faakye, O. (2015). *EcoVillage: A Net Zero Energy Ready Community*. <https://doi.org/10.2172/1220427>.
- Ayaz, M., Uddin, A., Mansour, A., & Aggoune, E. (2019). IoT-based Smart Agriculture: Towards Making the Fields Talk. *2019 11th International Conference on Electronics, Computers and Artificial Intelligence (ECAI)*, 1-4.
- Barani, S., Alibeygi, A., & Papzan, A. (2018). *A framework to identify and develop potential ecovillages: Meta-analysis from the studies of world's ecovillages*. *Sustainable Cities and Society*. <https://doi.org/10.1016/J.SCS.2018.08.036>.
- Barnett, L. (2023). *Eco-Prospecting in Early Modern Wetlands*. *Isis*, 114, 604 - 610. <https://doi.org/10.1086/726203>.
- Blažek, J. (2016). *Economic micro-systems? Non-market and not-only-for-profit economic activities in eco-communities*. *Human Affairs*, 26, 377 - 389. <https://doi.org/10.1515/HUMAFF-2016-0032>.
- Bocco, A. Gerace, M. & Pollini, S. (2019). *The Environmental Impact of Sieben Linden Ecovillage*. Routledge.
- Brombin, A. (2015). *Faces of sustainability in Italian ecovillages: food as 'contact zone'*. *International Journal of Consumer Studies*, 39, 468-477. <https://doi.org/10.1111/IJCS.12225>.
- Carragher, V., & Peters, M. (2018). *Engaging an ecovillage and measuring its ecological footprint*. *Local Environment*, 23, 861 - 878. <https://doi.org/10.1080/13549839.2018.1481021>.
- Casey, K., Lichrou, M., & O'Malley, L. (2020). *Prefiguring sustainable living: an ecovillage story*. *Journal of Marketing Management*, 36, 1658 - 1679. <https://doi.org/10.1080/0267257x.2020.1801800>.
- Chitewere, T., & Taylor, D. (2010). *Sustainable living and community building in Ecovillage at Ithaca: The challenges of incorporating social justice concerns into the practices of an ecological cohousing community*, 18, 141-176. [https://doi.org/10.1108/S0196-1152\(2010\)0000018007](https://doi.org/10.1108/S0196-1152(2010)0000018007).
- Costa, S., & Costa, T. (2015). *Practical Approach Towards Degrowth Transition*.
- Cunningham, P. (2014). *Exploring the efficacy of consensus-based decision-making: A pilot study of the Cloughjordan Ecovillage, Ireland*. *International Journal of Housing Markets and Analysis*, 7, 233-253. <https://doi.org/10.1108/IJHMA-06-2013-0040>.
- Cunningham, P., & Wearing, S. (2013). *Does consensus work? A case study of the Cloughjordan ecovillage, Ireland*. *Cosmopolitan Civil Societies: An Interdisciplinary Journal*, 5, 1-28. <https://doi.org/10.5130/CCS.V5I2.3283>.
- Davies, A. (2020), *Airborne Nitrogen Dioxide Plummets Over China*. NASA and European Space Agency (ESA).

- Demaria, F., Schneider, F., Sekulova, F., & Martínez-Alier, J. (2013). *What is Degrowth? From an Activist Slogan to a Social Movement*. *Environmental Values*, 22, 191 - 215. <https://doi.org/10.3197/096327113X13581561725194>
- East, M. (2018). *Current thinking on sustainable human habitat: the Findhorn Ecovillage case.*, 4, 68-72. <https://doi.org/10.19040/ECOCYCLES.V4I1.107>.
- Ferginia, D., & Yanto, R. (2023). *Ecovillage Program as an Effort to Change People's Behavior in Environmental Conservation According to Islamic Perspective*. ALIF. <https://doi.org/10.37010/alif.v1i2.1024>.
- Fischetti, D. M. (2008). *Building resistance from home: Ecovillage at Ithaca as a model of sustainable living* (Doctoral dissertation, University of Oregon).
- Forsman, A., De Moor, T., Van Weeren, R., Bravo, G., Ghorbani, A., Dehkordi, M., & Farjam, M. (2020). *Eco-evolutionary perspectives on emergence, dispersion and dissolution of historical Dutch commons*. PLoS ONE, 15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236471>.
- Fussmann, G., Loreau, M., & Abrams, P. (2007). *Eco-evolutionary dynamics of communities and ecosystems*. *Functional Ecology*, 21, 465-477. <https://doi.org/10.1111/J.1365-2435.2007.01275.X>.
- Hickel, J. (2020). *What does degrowth mean? A few points of clarification*. *Globalizations*, 18, 1105 - 1111. <https://doi.org/10.1080/14747731.2020.1812222>.
- Imronah, A., & Fatmawati, N. (2021). *Pemberdayaan Ekonomi Masyarakat melalui Home Industry Kerajinan Anyaman Bambu di Desa Banjarwaru Kecamatan Nusawungu Kabupaten Cilacap*. JEKSYAH (Islamic Economics Journal). <https://doi.org/10.54045/jeksyah.v1i02.41>.
- Irrgang, B. (2005). *A study of the efficiency and potential of the ecovillage as an alternative urban model*, 14.
- Jackson, R. (2004). *The ecovillage movement*. *Permaculture magazine*, 40(0), 1-11.
- Jazeel, T. (2023). IN THE SHADOW OF 'THE CITY' YET TO COME: *Auroville, Developmentalism and the Social Effects of Cityness*. *International Journal of Urban and Regional Research*. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.13165>.
- Juskaite, G. (2019). *Strategies of de-growth: the role of eco-communities in politics of change* (Master's thesis, Norwegian University of Life Science, Ås).
- Kallis, G. (2011). *In defence of degrowth*. *Ecological Economics*, 70, 873-880. <https://doi.org/10.1016/J.ECOLECON.2010.12.007>.
- Kallis, G., Kostakis, V., Lange, S., Muraca, B., Paulson, S., & Schmelzer, M. (2018). *Research On Degrowth. Annual Review of Environment and Resources*. <https://doi.org/10.1146/ANNUREV-ENVIRON-102017-025941>.
- Kapoor, R. (2007). *Auroville: A spiritual-social experiment in human unity and evolution*. *Futures*, 39, 632-643. <https://doi.org/10.1016/J.FUTURES.2006.10.009>.
- Kendeigh, S. (1954). *History and Evalution of Various Concepts of Plant and Animal Communities in North America*. *Ecology*, 35, 152-171. <https://doi.org/10.2307/1931112>.
- Kirby, A. (2003). *Redefining social and environmental relations at the ecovillage at Ithaca: A case study*. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 323-332.
- Kirby, P. (2020). *Cloughjordan Ecovillage: Community-led transitioning to a low-carbon future*. *Ireland and the Climate Crisis*, 287-303.

- Litfin, K. (2012). *Reinventing the future: The global ecovillage movement as a holistic knowledge community*. In *Environmental Governance* (pp. 124-142). Routledge.
- Lockyer, J. (2017). *Community, commons, and degrowth at Dancing Rabbit Ecovillage*. *Journal of Political Ecology*, 24(1), 519-542.
- Ma, J., Huang, H., Peng, M., & Zhou, Y. (2024). *Investigating the Heterogeneity Effects of Urban Morphology on Building Energy Consumption from a Spatio-Temporal Perspective Using Old Residential Buildings on a University Campus*. *Land*. <https://doi.org/10.3390/land13101683>.
- Mollison, B., Holmgren, D., (1978). *Permaculture One: A Perennial Agriculture for Human Settlements*, Tagari, Tyalgum.
- Morel, K., Léger, F., & Ferguson, R. S. (2019). *Permaculture*. *Encyclopedia of Ecology*, 2nd edition, 4, 559-567.
- Muraca, B., & Schmelzer, M. (2017). *Sustainable degrowth: Historical roots of the search for alternatives to growth in three regions*. In *History of the Future of Economic Growth* (pp. 174-197). Routledge.
- Nagy, B., & Szabó, Z. (2019). *Introduction to the Green Belt of Auroville: A Detailed Description on How its Actual Practices Contribute to the UN SDGs.*, 6, 27. <https://doi.org/10.7275/kjbe-yz91>.
- Nene, S. (2022). *UNIVERSAL TOWNSHIP OF AUROVILLE, INDIA - A UNIQUE EXPERIMENT*. *International Journal of Advanced Research*. <https://doi.org/10.21474/ijar01/14936>.
- Nesterova, I. (2020). *Degrowth business framework: Implications for sustainable development*. *Journal of Cleaner Production*, 262, 121382. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121382>.
- Network, G. G. E. (2022). *Global Ecovillage Network*. Consultado a, 23, 2022.
- Nižetić, S., Djilali, N., Papadopoulos, A., & Rodrigues, J. J. (2019). *Smart technologies for promotion of energy efficiency, utilization of sustainable resources and waste management*. *Journal of cleaner production*, 231, 565-591.
- Papadimitropoulos, V. (2018). *Sustainability and resilience in the collaborative economy: An introduction to the Cloughjordan Ecovillage*. *Journal of Public Policy and Administration*, 2(4), 49-60.
- Patel, A., Lotia, H., Malik, A., Mundt, M., Lee, H., & Rafiq, M. (2020). *Gendered Impacts of Environmental Degradation in Informal Settlements: A Comparative Analysis and Policy Implications for India, Bangladesh, and Pakistan*. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 23, 468 - 484. <https://doi.org/10.1080/13876988.2020.1829454>.
- Rohana, S., Mohammad, I., Csabai, D., & Mohammad, N. (2021). *Ecovillages, Environment and Sustainability Practice*. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*. <https://doi.org/10.21834/ebpj.v6i17.2819>.
- Rubin, Z. (2019). *Ecovillagers' Assessment of Sustainability: Differing Perceptions of Technology as a Differing Account of Modernism*. *Sustainability*. <https://doi.org/10.3390/su11216167>
- Schneider, F., Kallis, G., & Martínez-Alier, J. (2010). *Crisis or opportunity? Economic degrowth for social equity and ecological sustainability. Introduction to this special issue*. *Journal of Cleaner Production*, 18, 511-518. <https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2010.01.014>.
- Siebert, T. (2023). *Ecovillages and their surrounding community: Exploring the extent to which the interaction can solve urgent sustainability issues* (Doctoral dissertation).

- Suh, J. (2018). *Agriculture and sustainable communities: Reflections from a comparative case study*. Community Development, 49, 34 - 49. <https://doi.org/10.1080/15575330.2017.1388264>.
- Tanner, C. (2007). *A case study for the Ecovillage at Currumbin—integrated water management planning, design and construction*. <https://doi.org/10.2495/WRM070041>.
- Telford, R., Chipperfield, J., Birks, H., & Birks, H. (2016). *How foreign is the past?*. Nature, 538, E1-E2. <https://doi.org/10.1038/nature20096>.
- Temesgen, A. K. (2020). *Building an island of sustainability in a sea of unsustainability? A study of two ecovillages*. Sustainability, 12(24), 10585.
- Ullah, K., Prodanovic, V., Pignatta, G., Deletic, A., & Santamouris, M. (2021). *Technological advancements towards the net-zero energy communities: A review on 23 case studies around the globe*. Solar Energy. <https://doi.org/10.1016/j.solener.2021.06.056>.
- Ulug, C., Horlings, L., & Trell, E. (2021). *Collective Identity Supporting Sustainability Transformations in Ecovillage Communities*. Sustainability. <https://doi.org/10.3390/SU13158148>.
- Westskog, H., Winther, T., & Aasen, M. (2018). *The creation of an ecovillage: Negotiating boundaries and identities in a Norwegian sustainable valley*. Sustainability. <https://doi.org/10.3390/SU10062074>.
- Zhen, Z., Malik, M., Khan, A., Ali, N., Malik, S., & Bilal, M. (2021). *Environmental impacts of hazardous waste, and management strategies to reconcile circular economy and eco-sustainability*. The Science of the total environment, 150856. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.150856>.

Ελληνόγλωσση:

- Βαβάλιου, Λ. (2015). Η οικοκοινότητα ως πρότυπο για ένα νέο αστικό σχεδιασμό. Συλλογή εισηγήσεων και άρθρων με τίτλο: *Ευημερία χωρίς ανάπτυξη: προτάσεις για έναν άλλο κόσμο από κοινού* (σ. 245). Αθήνα: Ελεύθερες εκδόσεις Ηλιόσποροι.
- Δημάκη, Ι. (2022). *Οικοκοινότητες υπό το πρίσμα της αποανάπτυξης. Το εναλλακτικό παράδειγμα του Nesson Ecovillage* (Διπλωματική εργασία). Θεσσαλονίκη: ΕΑΠ
- Δημακοπούλου, Α. (2020). *Οικοκοινότητες και Χωρική Ανάπτυξη Διατροφική και Ενεργειακή Αυτονομία* (Διπλωματική εργασία). Αθήνα: ΕΑΠ
- Καβουλάκος, Κ., & Γριτζάς, Γ. (2015). Εναλλακτικοί Οικονομικοί και Πολιτικοί Χώροι: Κοινωνικά κινήματα και χωρική ανάπτυξη (σ. 81-82). Αθήνα: Καλλίπος.
- Καλλής, Γ. & Πετρίδης, Π. (2013). Συμπεράσματα: αποανάπτυξη, Ελλάδα και κρίση. Στο Καλλής, Γ. & Πετρίδης, Π. (Επιμ.), *Πέρα από το δίλλημα λιτότητα ή ανάπτυξη: 11 κείμενα για την αποανάπτυξη* (σ. 28). Αθήνα: Ηλιόσποροι
- Κατάνεο, Κ. (2016). ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ. Στο Ντ'Αλίζα, Τ., Ντεμάρια, Φ. & Καλλής, Γ. (Επιμ.), *Το λεξιλόγιο της αποανάπτυξης* (σ. 203, 205). Αθήνα: Εκδόσεις των Συναδέλφων.

Κωστάκη, Α. (2023). *Η Σύνδεση Ανάμεσα στο Κίνημα της Αποανάπτυξης και το Κίνημα των Οικοκοινοτήτων: Έρευνα στις Προκλήσεις που Αντιμετωπίζουν οι Οικοκοινότητες και Μελέτη Περίπτωσης της Ελληνικής Οικοκοινότητας "Σπιθάρι"* (Διπλωματική εργασία). Αθήνα: ΕΑΠ

Νίνος, Ε. (2016). «Τα οικολογικά χωριά στην Ελλάδα: Σχέδιο ανάπτυξης οικολογικού χωριού στη νήσο Μήλο» - Διπλωματική εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
https://ikee.lib.auth.gr/record/285162/files/NINOS_DE.pdf

Πηγές Internet:

<https://www.freeandreal.org/research/>

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%86%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>

<https://www.youtube.com/watch?v=n-uH36w9xg8&t=48s>

<https://www.skalaecovillage.com/el/%cf%80%ce%bf%ce%b9%ce%bf%ce%b9-%ce%b5%ce%af%ce%bc%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b5/>

<https://eco-villages.eu/en/2018/03/20/family-constellations-and-socriocacy-at-skala-ecovillage-in-greece/>

<https://www.topontiki.gr/2024/03/09/anavra-to-chorio-thavma-pou-iche-mideniki-anergia/>